

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
Ekonomická fakulta
Katedra ekonomiky

Studijní program: N 6208 Ekonomika a management

Studijní obor: Účetnictví a finanční řízení podniku

Vliv změn struktury sociálního pojištění na sociální příjmy obyvatel v ČR

Vedoucí diplomové práce
Ing. Tomáš Volek, Ph.D.

Autor
Bc. Dagmar Hanselová

2011

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
Ekonomická fakulta
Akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Bc. Dagmar HANSELOVÁ
Osobní číslo: E09520
Studijní program: N6208 Ekonomika a management
Studijní obor: Účetnictví a finanční řízení podniku
Název tématu: Vliv změn struktury sociálního pojištění na sociální příjmy obyvatel v ČR
Zadávací katedra: Katedra ekonomiky

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl práce:

Zmapovat vývoj sociálního pojištění v České republice a zhodnotit vliv změn v sociálním pojištění na sociální příjmy obyvatel České republiky

Osnova:

1. Právní úprava a vývoj sociálního pojištění v ČR
2. Vývoj sociálních příjmů v ČR a dopady změn v sociálním pojištění za posledních 5 let
3. Význam sociálních příjmů z pohledu celkových příjmů obyvatel ČR a srovnání s průměrem Evropské unie
4. Zhodnocení efektivity provedených změn v systému sociálního pojištění

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy: 40 - 50 stran
Forma zpracování diplomové práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

- Hamerníková, B. a kol.: Veřejné finance. ASPI, Praha, 2007.
Krebs, V. a kol.: Sociální politika. ASPI, Praha, 2007.
Peková, J.: Veřejné finance úvod do problematiky. ASPI, Praha, 2008.
Šubrt, B. a kol.: Abeceda mzdové účetní 2010. ANAG, Olomouc, 2010.
Vančurová, A.; Láchová, L.: Daňový systém ČR 2008, VOX, Praha, 2008.

Vedoucí diplomové práce: Ing. Tomáš Volek, Ph.D.
Katedra ekonomiky

Datum zadání diplomové práce: 15. března 2010

Termín odevzdání diplomové práce: 16. dubna 2011

prof. Ing. Magdalena Hrabánková, CSc., prof.h.c.
děkanka

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONOMICKÁ FAKULTA
Střešská 13 (26)
370 05 České Budějovice

doc. Ing. Ivana Faltová Leitmanová, CSc.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 23. března 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji diplomovou práci na téma „Vliv změn struktury sociálního pojištění na sociální příjmy obyvatel v ČR“ vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použité literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v planém znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českém Krumlově 29. 4. 2011

.....
Bc. Dagmar Hanselová

Poděkování

Děkuji vedoucímu diplomové práce Ing. Tomáši Volkovi, Ph.D. za jeho odborné vedení, podnětné rady a připomínky a podporu, kterou mi poskytl při vypracování diplomové práce.

Obsah

1 Úvod	1
2 Sociální pojištění v České republice	2
2.1 Systém sociálního pojištění	2
2.2 Historie sociálního pojištění	3
2.3 Pojistné na sociální zabezpečení	8
2.4 Dávky důchodového pojištění	11
2.5 Dávky nemocenského pojištění	17
3 Sociální zabezpečení	24
3.1 Charakteristika sociálního zabezpečení	24
3.2 Modely sociálního zabezpečení	25
3.3 Metody sociálního zabezpečení	25
3.4 Principy koncepce sociálního zabezpečení	26
3.5 Systémy financování sociálního zabezpečení	26
3.5.1 Průběžné financování sociálního zabezpečení (systém PAY-as-you-GO)	26
3.5.2 Fondové financování prostřednictvím kapitalizovaného fondu	27
3.5.3 Vícepilířový systém financování sociálního zabezpečení	28
3.6 Faktory sociálního zabezpečení	29
3.7 Nástroje sociálního zabezpečení	30
4 Systém sociálního zabezpečení v České republice	31
4.1 Státní sociální podpora	31
4.2 Sociální pomoc	35
4.2.1 Pomoc v hmotné nouzi	36
4.2.2 Sociální služby	38
4.2.3 Sociální péče	39
4.3 Podpora v nezaměstnanosti a podpora při rekvalifikaci	40
5 Metodika	44
5.1 Metodický postup	44
5.2 Technika zpracování dat	44
6 Změny v sociálním pojištění od roku 2005	45
6.1 Změny v pojistném na sociální zabezpečení	45

6.2 Změny v nemocenském pojištění	51
6.3 Změny v důchodovém pojištění	62
7 Vývoj příjmů z pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti v České republice a vývoj sociálních příjmů od roku 2005	67
7.1 Vývoj příjmů z pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti v České republice od roku 2005	67
7.2 Sociální příjmy z pohledu celkových příjmů obyvatel ČR	68
7.3 Vývoj sociálních příjmů v České republice od roku 2005	69
7.4 Porovnání sociálních dávek a disponibilního příjmu obyvatel ČR a Evropské unie	77
8 Efektivnost provedených změn v systému sociálního pojištění na sociální příjmy obyvatel ČR	80
9 Závěr	83
10 Summary	86
11 Seznam použité literatury	87
12 Seznam tabulek a obrázků	93
12.1 Seznam tabulek	93
12.2 Seznam obrázků	94
13 Seznam příloh	95

1 Úvod

Tématem mé diplomové práce je: Vliv změn struktury sociálního pojištění na sociální příjmy obyvatel ČR.

Základem systému sociálního pojištění v České republice je důchodové pojištění a nemocenské pojištění. Důchodové a nemocenské pojištění je označováno v zákonech jako sociální zabezpečení.

Sociální příjmy představují významný nástroj sociální politiky. V České republice tvoří sociální příjmy dávky důchodového a nemocenského pojištění, dávky státní sociální podpory, podpora v nezaměstnanosti, dávky sociální péče, dávky pomoci v hmotné nouzi a příspěvek na péči.

Hlavním cílem diplomové práce je zmapovat vývoj sociálního pojištění v České republice a dílčím cílem je zhodnotit vliv změn v sociálním pojištění na sociální příjmy obyvatel České republiky.

V teoretické části práce je nejprve věnován prostor historii sociálního pojištění v České republice, poté je popsána aktuální právní úprava v oblasti pojistného na sociální zabezpečení, důchodového pojištění a nemocenského pojištění. Dále je charakterizováno sociální zabezpečení včetně modelů, metod, principů, nástrojů a systémů financování na obecné úrovni. V poslední kapitole teoretické části práce jsou charakterizovány jednotlivé dávky systému státní sociální podpory, systému sociální pomoci a podpora v nezaměstnanosti a podpora při rekvalifikaci.

Praktická část práce je nejprve věnována vývoji a změnám v sociálním pojištění – v pojistném na sociální zabezpečení, v nemocenském pojištění a důchodovém pojištění od roku 2005 do současnosti. Poté je zmapován vývoj sociálních příjmů v České republice od roku 2005 do roku 2009 a je provedeno srovnání sociálních příjmů s celkovými peněžními příjmy obyvatel České republiky. Dále je provedeno porovnání sociálních dávek s disponibilním příjmem v České republice a Evropské unii. Na závěr je zhodnocena efektivnost změn v systému sociálního pojištění v návaznosti na sociální příjmy obyvatel v České republice.

2 Sociální pojištění v České republice

2.1 Systém sociálního pojištění

Sociální pojištění se v České republice skládá z několika subsystémů. Za prvé je to veřejné zdravotní pojištění, které slouží ke krytí výdajů spojených s financováním nutné zdravotní péče v rozsahu daném zákonnými pravidly. Druhým subsystémem je nemocenské pojištění, které má osobám pro nemoc nebo úraz krátkodobě neschopným výdělečné činnosti pomoci nahradit chybějící příjmy z ní. Třetím subsystémem (nejvýznamnějším z hlediska potřeby finančních prostředků) je důchodové pojištění, které pomáhá zejména v případě dlouhodobé nebo trvalé neschopnosti pracovat (stáří, invalidita). Druhý a třetí subsystém jsou v zákonech dohromady označovány jako sociální zabezpečení. Čtvrtým subsystémem je státní politika zaměstnanosti¹.

Obr. č. 1: Části systému sociálního pojištění v České republice

Zdroj: Vančurová, A., Láčková, L. Daňový systém ČR 2006 aneb učebnice daňového práva. 8.vyd. Praha: 1. VOX a.s., 2006. 64 s. ISBN 80-86324-60-5.

V rámci systému sociálního pojištění jsou řešeny sociální situace, na které se občan může předem připravit formou odložení části své dnešní spotřeby na krytí budoucí nejisté dlouhodobé či krátkodobé sociální situace².

Důchodové pojištění je upraveno zákonem č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů a penzijní připojištění je upraveno zákonem č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem, ve znění pozdějších předpisů.

¹ VANČUROVÁ, A., LÁCHOVÁ, L. Daňový systém ČR 2006 aneb učebnice daňového práva. 8. vyd. Praha: 1. VOX a.s., 2006. 63 s. ISBN 80-86324-60-5.

² KREBS, V. a kol. Sociální politika. 4. vyd. Praha: ASPI, 2007. 164 s. ISBN 978-80-7357-276-1.

Nemocenské pojištění je upraveno zákonem č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

Státní politika zaměstnanosti je prováděna úřady práce a je upravena v zákoně č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.

Veřejné zdravotní pojištění je zajišťováno Všeobecnou zdravotní pojišťovnou a dalšími zdravotními pojišťovnami a je dáno zákonem č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

2.2 Historie sociálního pojištění

Konec 18. století

V období konce 18. století bylo uzákoněno penzijní zaopatření státních a následně i dalších veřejných zaměstnanců. V letech 1771 a 1781 byly vydány v rakouské monarchii penzijní normály. První normál zakládal nárok na penze pro vdovy a sirotky po zaměstnancích, kteří „věrně sloužili“ a druhý zakládal nárok pro zaměstnance, kteří se alespoň po deseti letech uspokojivé služby stali neschopnými práce.

Konec 19. století

Moderní formy sociálního zabezpečení se dostaly do českých zemí koncem 19. století. Podnětem pro Rakousko-Uhersko byl vývoj nemocenského pojištění v Německu, kde byl kancléřem Otto von Bismarck.

Vláda hraběte Taafeho podala říšské radě v Rakousku-Uhersku v roce 1883 návrh zákona o úrazovém pojištění dělnickém a v roce 1885 návrh zákona o nemocenském pojištění. Tyto návrhy byly v parlamentu projednávány několik let. Úrazové pojištění bylo upraveno zákonem č. 1/1888 ř. z.

Zákon o nemocenském pojištění č. 33/1888 říšského zákoníku nabyt účinnosti až 1. 8. 1889. Značná část zákona byla věnována organizačním otázkám nemocenských pokladen a dávková část byla obsažena jen v několika paragrafech. Nemocenské pojištění bylo hned od počátku nárokovým (obligatorním) pojištěním. Z pojištění náležely dávky léčebné a peněžité: bezplatné lékařské ošetřování, bezplatná pomoc při porodu, nemocenské při pracovní neschopnosti, která trvala déle než tři dny ve výši ne nižší než 60% obvyklé denní mzdy určené správním úřadem.

Hornické pojištění bylo upraveno zákonem č. 127/1889 ř. z.

Počátek 20. století

Penzijní pojištění zaměstnanců ve vyšších službách bylo dáno zákonem č. 1/1907 ř. z.

Díky znehodnocení měny byla vydána novela, cis. nařízení č. 61/1917 ř. z., která měla za úkol přizpůsobit výši nemocenské růstu cen a mezd. Bylo zavedeno 11 mzdových tříd, podle kterých se určovala denní výše nemocenského a podpůrní doba byla prodloužena z 20 na 26 týdnů.

V prvních letech samostatné Československé republiky byla dávková soustava doplněna zákony č. 268/1919 Sb. a č. 684/1920 Sb. Nemocenské pojištění bylo rozšířeno na všechny skupiny zaměstnanců pracujících za mzdu. Mimo pojištění zůstali státní a veřejní zaměstnanci, kteří měli v době nemoci nárok na plat.

Zákon č. 221/1924 Sb., z. a n., o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří byl vyhlášen 30. října 1924. Tento zákon znamenal zásadní přelom v oblasti sociálního pojištění. Zákon zavedl dělnické pojištění pro případ invalidity a stáří. Pojištění se týkalo všech osob, které na území Československé republiky vykonávaly práce nebo služby na základě pracovního, služebního nebo učňovského poměru a nevykonávaly je příležitostně nebo jako vedlejší zaměstnání.

Sociální pojištění pro zaměstnance dělnických povolání bylo poprvé sjednoceno organizačně.

Vznikla Ústřední sociální pojišťovna, která spravovala invalidní a starobní pojištění a starala se o nemocenské pokladny (nemocenské pojišťovny). Nemocenské pojišťovny začaly obhospodařovat evidenci a příjmy z invalidního a starobního pojištění, vybíraly pojistné na invalidní, starobní a nemocenské pojištění. Organizační a administrativní soustředění přineslo ekonomické výhody a došlo ke stabilizaci sociálního systému.

Tento zákon respektoval individuální potřeby pojištěnců. Pojištěnec měl svůj pojišťovací průkaz a evidenční číslo. Pojištěnci platili pojistné podle třídy, do které byli zařazeni na základě výše mzdy. Tříd bylo deset a lidé v dané třídě platili stejné pojistné a pobírali stejný důchod.

Zákon č. 221/1924 Sb., z. a. n., byl rozčleněn do 5 částí, 288 paragrafů a spočíval v následujících zásadách:

1. Invalidní a starobní pojištění tvořilo jednotný rizikový a finanční celek. Ten byl spojen se samostatným nemocenským pojištěním pouze organizačně.
2. Z dělnického invalidního a starobního pojištění se poskytovaly důchody jako dávky se opětuující a jako dávky jednorázové. Některé dávky byly obligatorní (nárokové) a některé dobrovolné. Základními dávkami byl důchod invalidní, který byl podmíněn ztrátou výdělečné činnosti (více než 2/3) a důchod starobní. Náležel pojištěnci po dovršení 65 let (platilo pro muže i ženy), pokud opustil zaměstnání, nebo pokud klesl jeho výdělek alespoň na polovinu mzdy zdravého zaměstnance. Pro pozůstalé byl zaveden důchod vdovský a sirotčí. Jednorázovou dávkou bylo odbytné, které za určitých okolností náleželo pozůstalým po pojištěnci nebo důchodci. Podmínky vzniku nároku na důchod byly: uplynutí určité doby pojištění (150 příspěvkových týdnů) a pojistný případ nastal za trvání pojištění nebo v ochranné lhůtě (1 rok po zániku pojištění).
3. Zákon zavedl jako fakultativní dávku léčebnou péči. Jejím úkolem bylo odvrátit nebo odsunout hrozící invaliditu v případech, kde už nastala.
4. Nemocenské náleželo až od čtvrtého dne pracovní neschopnosti.

System sociálního pojištění byl založen na rovnováze mezi příjmy a výdaji. Pojistné hradili zaměstnavatelé i zaměstnanci, kromě úrazového pojištění, které hradil pouze zaměstnavatel. Polovinu předepsaného pojistného hradili zaměstnanci a polovinu zaměstnavatelé.

Období od roku 1930 do roku 1948

V letech 1930-1934 se nemocenské pojišťovny dostaly do tíživé hospodářské situace. V roce 1934 došlo k novele zákona č.221/1924. Nemocenské v pojišťovnách, kde pojistné přesáhlo určitou výši, bylo sníženo pro první období pracovní neschopnosti (14 dnů až 6 týdnů) a bylo odstupňováno podle mzdových tříd od 2,50 do 18 korun. Nemocenské náleželo od čtvrtého dne a byl omezen okruh rodinných příslušníků.

Za okupace se v dávkách upravovaly mzdové třídy. Cílem bylo vyrovnat dávky s růstem cen a mezd. Po válce byly mzdové třídy znovu nově upraveny a rozšířeny. Úprava byla jednotná pro všechna odvětví nemocenského pojištění.

Od 1. 12. 1945 byly zavedeny přídavky na děti, které měly pomoci rodinám s nezaopatřenými dětmi.

Nový zákon č. 99/1948 Sb., o národním pojištění, zrušil všechny předchozí zákony z této oblasti. Podle tohoto zákona se měla dávková soustava dále rozvíjet, zdokonalovat a rozšiřovat další sociální události. Národní pojištění se mělo stát obecným pro všechny občany při co nejširším rozsahu sociální události a při co nejvhodnějším způsobu zabezpečení.

50. a 60. léta 20. století

Zákonem č. 102/1951 Sb. bylo nemocenské pojištění svěřeno do přímé správy Revolučního odborového hnutí, kde zůstalo až do roku 1990. Provádění nemocenského pojištění bylo převedeno do závodů. Pro provádění důchodového zabezpečení byl ustaven Státní úřad důchodového zabezpečení.

Významným momentem v oblasti nemocenského pojištění byl 1. leden 1957, kdy vstoupil v platnost zákon č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců. Tento zákon změnil zejména stanovení výše denního nemocenského pojištění, které odstupňoval podle získané doby zaměstnání od 60 do 90 %, přičemž za první tři dny pracovní neschopnosti činila denní výše nemocenského 50 až 70 %. V dalších letech došlo k řadě změn a doplňků, dávky byly upravovány a zvyšovány, byly zavedeny dávky nové. Obecná ustanovení zákona č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců platila do konce roku 2008. Od 1. ledna 2009 je v platnosti nový zákon o nemocenském pojištění, a to zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění.

V roce 1957 se orgánem sociálního zabezpečení a tedy i úřadem, který zabezpečoval důchodové zabezpečení, stal Státní úřad sociálního zabezpečení.

V roce 1968 vzniklo na základě zákona č. 53/1968 Sb., o změnách v organizaci a působnosti některých ústředních orgánů, Ministerstvo práce a sociálních věcí. To mělo vykonávat působnost v oblasti sociálního zabezpečení. O dávkách důchodového

zabezpečení začala rozhodovat Správa důchodů v Praze. Z ní v roce 1969 vznikl Úřad důchodového zabezpečení v Praze.

90. léta 20. století

Nové společenské a ekonomické podmínky po listopadu 1989 si vyžádaly změny v oblasti sociálního zabezpečení. Právní rámec změn představuje zákon ČNR č. 210/1990 Sb., o změnách v působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení a změna zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu. Sloučením Úřadu důchodového zabezpečení v Praze, České správy nemocenského pojištění a Správy nemocenského pojištění Svazu českých a moravských výrobních družstev vznikla nová soustava orgánů státní správy působících v oblasti sociálního zabezpečení – Česká správa sociálního zabezpečení (ČSSZ). Ta navázala na práci svých předchůdců, převzala jejich archivy a evidenci občanů. Okresní správy sociálního zabezpečení patřící pod ČSSZ, vznikly z původních okresních správ nemocenského pojištění, Pražská správa sociálního zabezpečení vznikla z Pražské správy nemocenského pojištění³.

Došlo ke sloučení nemocenského a důchodového pojištění.

V 90. letech vznikly následující zákony:

1. Zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, který nově vyjmenovával orgány sociálního zabezpečení a stanovil jejich působnost.
2. Zákon č. 235/1992 Sb., o zrušení pracovních kategorií a o některých dalších změnách v sociálním zabezpečení. Tento zákon zrušil preferované pracovní kategorie např. v oblasti hornictví, letecké a námořní dopravy, hutnictví.
3. Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Tento zákon vedl k obnovení pojistného principu, který byl uplatňován již za první republiky.

³80 let sociálního pojištění. In Česká správa sociálního zabezpečení [online]. 2004 [cit. 2011-03-1]. Dostupné z WWW: http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/5572A3BE-22CD-46D3-A31F-2BA0076C1C63/0/publikace_80letSP.pdf.

4. Zákon č. 241/1994 Sb., kterým se měnily a doplňovaly právní předpisy z oblasti sociálního zabezpečení, zdravotního pojištění, pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a pojistného na zdravotní pojištění. Zákon přinesl změny v úpravě pojistného (stanovení vyměřovacího základu, splátky dlužného pojistného a penále) placeného zaměstnavateli, zaměstnanci i osobami samostatně výdělečně činnými.
5. Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, který upravil nároky a výši jednotlivých dávek důchodového pojištění. Jedná se o zásadní zákon pro oblast důchodového pojištění. Zákon platí dosud, i když byl novelizován⁴.

2.3 Pojistné na sociální zabezpečení

Pojistné na sociální zabezpečení zahrnuje pojistné na důchodové pojištění, pojistné na nemocenské pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a je upraveno zákonem č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.

Pojistné vybírají okresní správy sociálního zabezpečení. Pojistné je příjmem státního rozpočtu. Pojistné na důchodové pojištění se vede na samostatném účtu státního rozpočtu. V zákonu o státním rozpočtu je uváděna jako samostatná položka příjmů státního rozpočtu.

Poplatníky pojistného jsou:

- Zaměstnavatelé – právnické nebo fyzické osoby, které zaměstnávají alespoň 1 zaměstnance. Zaměstnavatelé jsou poplatníky pojistného na důchodové pojištění, pokud zaměstnávají společníky a jednatele s.r.o. a komanditisty k.s., jestliže mimo pracovněprávní vztah vykonávají pro společnost práci, za kterou jsou touto společností odměňováni a členy družstva, kteří vykonávají činnost v orgánech družstva mimo pracovněprávní vztah za odměnu, jejíž výše je

⁴ 15 let České správy sociálního zabezpečení. In Česká správa sociálního zabezpečení [online]. 2005 [cit. 2011-03-1]. Dostupné z WWW: <http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/45DC9A41-1822-4513-A160-4FDDC5051E8C/0/publikace15letCSSZ.pdf>.

předem určena, pokud výkon této činnosti není podle stanov družstva považován za výkon práce pro družstvo⁵. Zaměstnavatelé jsou poplatníky pojistného na nemocenské pojištění, pojistného na důchodové pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, pokud zaměstnávají zaměstnance⁶.

- Zaměstnanci, kteří jsou účastni nemocenského pojištění a zaměstnanci, kteří jsou účastni pouze důchodového pojištění, jsou poplatníky pojistného na důchodové pojištění.
- Osoby samostatně výdělečně činné jsou povinny platit pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, pokud jsou účastny důchodového pojištění podle zákona č. 155/1995 Sb. ve znění pozdějších předpisů. Účast na nemocenském pojištění je dobrovolná.
- Osoby dobrovolně účastné důchodového pojištění⁷ jsou povinny platit pojistné na důchodové pojištění.
- Zahraniční zaměstnanec⁸ je povinen za dobu dobrovolné účasti na nemocenském pojištění platit nemocenské pojištění.

Výše pojistného se stanoví procentní sazbou z vyměřovacího základu⁹ zjištěného za rozhodné období. Pojistné se vypočítává ze započitatelných příjmů před jejich zdaněním. Sazby pojistného na sociální zabezpečení pro rok 2011 jsou uvedeny v příloze č. 1.

⁵ Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, § 3, odst. 1 písm. b) body 14, 15

⁶ Úplný výčet zaměstnanců viz.: zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, § 3, odst. 1 písm. b) body 1 až 13

⁷ Úplný výčet osob viz.: zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, § 6

⁸ Zahraniční zaměstnanec je zaměstnanec zaměstnavatele, jehož sídlo je na území státu, s nímž ČR neuzavřela mezinárodní smlouvu o sociálním zabezpečení, je-li v ČR činný ve prospěch tohoto zaměstnavatele, viz. zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, § 3, odst. 6

⁹ Podrobněji viz.: zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, § 5, § 5a - § 5 d

Rozhodným obdobím, z něhož se zjišťuje vyměřovací základ, je kalendářní měsíc, za který se platí pojistné. U osoby samostatně výdělečně činné je rozhodným obdobím kalendářní rok.

Zaměstnavatel je povinen odvádět také pojistné, které je povinen platit zaměstnanec. Zaměstnavatel odvádí pojistné za jednotlivé kalendářní měsíce. Pojistné za kalendářní měsíc je splatné od 1. do 20. dne následujícího kalendářního měsíce. Odvádí se na účet příslušné okresní správy sociálního zabezpečení.

Zaměstnavatel, který si zvolil zvýšenou sazbu pojistného na nemocenské pojištění ve výši 3,3% (celkem 26%), odečte z částky pojistného za kalendářní měsíc polovinu částky, kterou v kalendářním měsíci, za který pojistné platí, zúčtoval zaměstnancům na náhradu mzdy, platu, odměny nebo na snížené odměně za dobu dočasné pracovní neschopnosti nebo karantény.

Zaměstnavatel, který nesplňuje podmínku pro stanovení zvýšené sazby pojistného nebo zaměstnavatel, který nevyužil možnosti stanovit si zvýšenou sazbu pojistného a jehož sazba činí 25 %, si nemůže v roce 2011 odečítat z pojistného za kalendářní měsíc polovinu částky.

Maximálním vyměřovacím základem zaměstnance pro placení pojistného je částka ve výši 72násobku průměrné mzdy. Rozhodným obdobím je kalendářní rok. Pro rok 2011 činí maximální vyměřovací základ 1 781 280 Kč.

Pokud tuto částku zaměstnanec zaměstnaný u jednoho zaměstnavatele přesáhne, neplatí v tomto kalendářním roce pojistné z částky, která přesahuje tento maximální vyměřovací základ. Pokud zaměstnanec dosáhne maximální vyměřovací základ u více zaměstnavatelů, považuje se pojistné zaplacené zaměstnancem z úhrnu jeho vyměřovacích základů ze všech zaměstnání, který přesahuje tento maximální vyměřovací základ, za přeplatek na pojistném¹⁰.

Maximální vyměřovací základ pro osobu samostatně výdělečně činnou činí 1 781 280 Kč pro rok 2011. Vyměřovací základy a zálohy osob samostatně výdělečně činných pro rok 2011 jsou uvedeny v příloze č. 2.

¹⁰ Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, § 15a odst. 1 - 2

Částka pojistného pro osobu dobrovolně důchodově pojištěnou pro rok 2011 činí 1 732 Kč, což je 28% z 6 185 Kč.

Minimální částka pojistného pro zahraničního zaměstnance pro rok 2011 činí 92 Kč, což je 2,3% ze 4000 Kč.

2.4 Dávky důchodového pojištění

Důchodové pojištění pro případ stáří, invalidity a úmrtí živitele upravuje zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

Z pojištění se poskytují následující důchody:

- Starobní
- Invalidní
- Vdovský a vdovecký
- Sirotčí

Výše důchodu se skládá ze základní a procentní výměry. Základní výměra je stanovena pevnou částkou a v současné době činí 2 230 Kč měsíčně. Procentní výměra je u starobního a invalidního důchodu stanovena procentní sazbou z výpočtového základu podle získané doby pojištění. U vdovského (vdoveckého) a sirotčího důchodu je procentní výměra stanovena z procentní výměry důchodu zemřelého.

Výpočtovým základem je osobní vyměřovací základ, který je redukován (viz. tabulka č. 1).

Tab. č. 1: Redukce osobního vyměřovacího základu pro rok 2011

Částka	Redukce
do 11 000 Kč	v plné výši
11 000 – 28 200 Kč	částka do 11 000 Kč v plné výši, nad 11 000 Kč 30%, a to do částky 28 200 Kč
nad 28 200 Kč	10 %

Zdroj: Zákon o důchodovém pojištění č 155/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Osobní vyměřovací základ je měsíční průměr úhrnu ročních vyměřovacích základů pojištěnce za rozhodné období.

Roční vyměřovací základ pojištěnce se stanoví jako součin úhrnu vyměřovacích základů pojištěnce za jednotlivý kalendářní rok a koeficientu nárůstu všeobecného vyměřovacího základu¹¹.

Rozhodným obdobím je období 30 kalendářních roků bezprostředně před rokem přiznání důchodu. Do rozhodného období se nezahrnuje kalendářní rok, ve kterém pojištěnec dosáhl 18 let věku a kalendářní roky předcházející¹².

U důchodů přiznávaných do roku 2016, včetně, začíná rozhodné období kalendářním rokem 1986 a končí rokem bezprostředně předcházejícím roku, ve kterém se přiznává důchod.

Pokud jsou v rozhodném období vyloučené doby¹³, snižuje se o ně počet kalendářních dnů připadajících na rozhodné období.

Starobní důchod

Nárok na starobní důchod má pojištěnec, pokud získal potřebnou dobu pojištění a dosáhl stanoveného věku. Potřebná doba pojištění je uvedena v příloze č. 3.

Pokud pojištěnec nesplnil podmínku potřebné doby pojištění (dle přílohy č. 3), má nárok na starobní důchod, pokud dosáhl potřebného věku a získal potřebnou dobu pojištění (dle přílohy č. 4).

Nárok na starobní důchod vznikne také pojištěnci, jestliže dosáhl důchodového věku po roce 2014 a získal alespoň 30 let doby pojištění, za které bylo zapláceno pojistné (tzn. bez náhradních dob pojištění¹⁴).

Pojištěnec, který nesplňuje výše uvedené podmínky, má nárok na starobní důchod, jestliže dosáhl 65 let věku a splnil podmínky nároku na invalidní důchod.

¹¹ *Podrobněji:* zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, § 16, odst. 1 až 3

¹² *Podrobněji:* zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, § 18

¹³ *Úplný výčet:* zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, § 16, odst. 4 až 6

¹⁴ *Podrobněji:* zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, § 12 - § 13

Důchodový věk podle data pojištěnců se rozlišuje do tří skupin:

1. Pokud se jedná o pojištěnce narozené před rokem 1936

- činí důchodový věk u mužů 60 let,
- u žen:

53 let, pokud vychovaly alespoň 5 dětí,

54 let, pokud vychovaly 3 nebo 4 děti,

55 let, pokud vychovaly 2 děti,

56 let, pokud vychovaly 1 dítě a

57 let, pokud nevychovaly žádné dítě.

2. Pojištěnci narození v období 1936 – 1968

Důchodový věk se stanoví podle tabulky uvedené v příloze č. 5. Důchodový věk se postupně zvyšuje na 65 let pro muže a ženy, které vychovaly 1 nebo žádné dítě a na věk 62 až 64 let u ostatních žen. Za každý i započatý kalendářní rok je po 31. 12. 1995 zvyšován důchodový věk u mužů o 2 měsíce a u žen o 4 měsíce.

3. Pojištěnci narození po roce 1968

- důchodový věk činí u mužů 65 let,
- u žen:

62 let, pokud vychovaly alespoň 4 děti,

63 let, pokud vychovaly alespoň 3 děti,

64 let, pokud vychovaly 2 děti,

65 let pro ostatní¹⁵.

Procentní výměra činí 1,5 % výpočtového základu měsíčně za každý kalendářní rok¹⁶. Nejnižší procentní výměra je 770 Kč měsíčně.

Od roku 2010 není nárok na výplatu starobního důchodu podmíněn sjednáním pracovněprávního vztahu na dobu určitou nepřesahující dobu 1 roku.

¹⁵ Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, § 32

¹⁶ *Podrobněji viz.:* zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, § 34 odst. 1

Poživatel důchodu si může při výkonu výdělečné činnosti zvolit, zda mu bude starobní důchod vyplácen v poloviční výši, tzn. polovina základní a polovina procentní výměry.

Pokud pojištěnec po vzniku nároku na starobní důchod nebo po dovršení důchodového věku (u předčasného důchodu) vykonává výdělečnou činnost a:

- a) nepobírá důchod, zvyšuje se mu výše procentní výměry za každých 90 kalendářních dnů z této výdělečné činnosti o 1,5 % výpočtového základu.
- b) pobírá poloviční důchod, zvyšuje se mu výše procentní výměry za každých 180 kalendářních dnů z této výdělečné činnosti o 1,5 % výpočtového základu.
- c) pobírá důchod v plné výši, zvyšuje se mu výše procentní výměry za každých 360 kalendářních dnů z této výdělečné činnosti o 0,4 % výpočtového základu. Toto zvýšení náleží vždy po 2 letech, pokud výdělečná činnost trvala nepřetržitě po tuto dobu nebo po skončení výdělečné činnosti¹⁷.

Nárok na přiznání předčasného starobního důchodu vzniká, pokud získá potřebnou dobu důchodového pojištění:

- dosáhne věku alespoň 60 let, pokud jeho důchodový věk činí 63 let nebo
- mu ode dne přiznání starobního důchodu do dosažení důchodového věku chybí nejvýše 3 roky, jestliže je důchodový věk nižší než 63 let.

Přiznání předčasného starobního důchodu vylučuje nárok na řádný starobní důchod.

Procentní výměra činí 1,5 % výpočtového základu měsíčně za každý kalendářní rok. Takto stanovená výše se snižuje za každých i započatých 90 kalendářních dnů z doby ode dne, od kterého se přiznává starobní důchod do dosažení důchodového věku o:

- a) 0,9 % výpočtového základu za období prvních 720 kalendářních dnů,
- b) 1,5 % výpočtového základu za období od 721. kalendářního dne¹⁸.

Minimální výše procentní výměry činí 770 Kč. Výplata předčasného starobního důchodu nenáleží, pokud je vykonávána výdělečná činnost zakládající účast na pojištění nebo je poskytována podpora v nezaměstnanosti či při rekvalifikaci.

¹⁷ Podrobněji viz.: zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, § 34 odst. 2 až 4

¹⁸ Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, § 36 odst. 1

Invalidní důchod

Pojištěnec má nárok na invalidní důchod při současném splnění následujících podmínek:

- nedosáhl věku 65 let
- stal se invalidním pro invaliditu prvního, druhého či třetího stupně¹⁹
- získal potřebnou dobu pojištění nebo invalidita vznikla následkem pracovního úrazu
- nesplnil podmínky nároku na starobní důchod dle ustanovení § 29 zákona o důchodovém pojištění, popřípadě byl-li mu přiznán předčasný starobní důchod, pokud nedosáhl ještě důchodového věku²⁰ (nezkoumá se pro invaliditu vzniklou následkem pracovního úrazu).

Potřebná doba pojištění pro nárok na tento důchod činí u pojištěnce do 20 let méně než 1 rok, od 20 do 22 let jeden rok, od 22 do 24 let dva roky, od 24 do 26 let tři roky, od 26 do 28 let čtyři roky a nad 28 let pět roků. Potřebná doba se zjišťuje z období před vznikem invalidity. U pojištěnce nad 28 let z posledních 10 roků před vznikem invalidity. U pojištěnce staršího 38 let se podmínka potřebné doby považuje za splněnou, byla-li tato doba získána v období posledních 20 let, potřebná doba činí alespoň 10 roků před vznikem invalidity²¹.

Výše procentní výměry činí za každý celý rok doby pojištění 0,5 % výpočtového základu měsíčně u invalidního důchodu pro invaliditu prvního stupně, 0,75 % u invalidního důchodu pro invaliditu druhého stupně a 1,5 % u invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně. Nejnižší procentní výměr činí opět 770 Kč. Při změně stupně invalidity se stanoví nová výše procentní výměry. Ta se vypočte jako součin výše

¹⁹ Pojištěnec je invalidní, jestliže nastal pokles jeho pracovní schopnosti z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu, a to v rozsahu nejméně o 35 %. Jestliže pracovní schopnost pojištěnce poklesla nejméně o 35 %, avšak nejvíce o 49 %, jde o invaliditu prvního stupně, pokles o nejméně 50 %, avšak nejvíce o 69 %, znamená invaliditu druhého stupně a pokles nejméně o 70 %, znamená invaliditu třetího stupně.

²⁰ Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, § 38

²¹ Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, § 40

procentní výměry, která náležela ke dni, který předcházel dni, od něhož došlo ke změně invalidity, a koeficientu²².

Vdovský a vdovecký důchod

Nárok na vdovský či vdovecký důchod vzniká, pokud zemřelý manžel (manželka) pobíral starobní nebo invalidní důchod, ke dni smrti byla splněna podmínka potřebné doby pojištění pro invalidní důchod, nebo ke dni smrti byly splněny podmínky pro starobní důchod, nebo zemřel(a) následkem pracovního úrazu. Vdovský (vdovecký) důchod náleží po dobu jednoho roku od smrti manžela (manželky). Nárok na důchod může trvat i po uplynutí jednoho roku²³.

Výše procentní výměry činí 50 % procentní výměry starobního důchodu nebo invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně, na který měl nebo by měl nárok manžel (manželka) v době smrti.

Sirotčí důchod

Nárok na sirotčí důchod má nezaopatřené dítě při úmrtí rodiče (osvojitele) nebo osoby, která dítě převzala do péče nahrazující péči rodičů a dítě bylo na osobu odkázáno v době její smrti výživou, kterou nemohli zajistit jeho rodiče. Nárok vzniká, jestliže výše uvedená osoba pobírala důchod starobní nebo invalidní, ke dni smrti splnila podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod nebo splnila podmínky nároku na starobní důchod nebo zemřela následkem pracovního úrazu. Osířelé nezaopatřené dítě má nárok na důchod po každém z rodičů (osvojitelů) nebo osobě, která převzala péči²⁴.

Výše procentní výměry činí 40 % výměry starobního nebo invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně, na který měl nebo by měl nárok zemřelý v době smrti.

²² *Podrobněji viz.:* zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, § 41, odst. 3

²³ *Podrobněji:* zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, § 50 odst. 2

²⁴ Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, § 52 odst. 1 - 2

2.5 Dávky nemocenského pojištění

Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců, ve znění pozdějších předpisů upravuje nemocenské pojištění pro případ dočasné pracovní neschopnosti, nařízené karantény, těhotenství a mateřství, ošetřování člena domácnosti nebo péče o něj. Dále zákon upravuje organizaci a provádění pojištění včetně posuzování zdravotního stavu.

Účast na nemocenském pojištění je povinná pro zaměstnance²⁵. Dobrovolně se mohou účastnit pojištění osoby samostatně výdělečně činné a zahraniční zaměstnanci.

Povinná účast na nemocenském pojištění vzniká zaměstnanci při splnění následujících základních podmínek:

- výkon zaměstnání na území České republiky nebo v cizině pro zaměstnavatele se sídlem na území České republiky
- rozsah zaměstnání, který je určen minimálním počtem dnů – zaměstnání trvalo nebo mělo trvat alespoň 15 kalendářních dnů
- minimální výše sjednaného příjmu – rozhodný příjem, jehož hranice je pro rok 2011 2 000 Kč a bude zvyšována podle vývoje průměrné mzdy²⁶

Nemocenské pojištění provádějí okresní správy sociálního zabezpečení, Česká správa sociálního zabezpečení, Ministerstvo práce a sociálních věcí a služební orgány²⁷.

Dávkami nemocenského pojištění jsou nemocenské, peněžitá pomoc v mateřství, ošetřovné a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství.

Obecnými podmínkami na nárok na dávku a jejich výplatu jsou:

- Nárok na dávku vzniká, jestliže byly splněny podmínky pro vznik nároku v době pojištění nebo v době přerušování pojištění.
- Při souběhu pojištění se podmínky vzniku nároku posuzují v každém pojištění samostatně. Vznikne-li nárok na tutéž dávku z více pojištění současně, náleží

²⁵ Úplný výčet zaměstnanců viz: zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, § 5 písm. a

²⁶ Podrobněji viz.: zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, § 6

²⁷ Služebními orgány jsou: Ministerstvo vnitra, Ministerstvo obrany, Vězeňská služba České republiky, Generální ředitelství cel, Bezpečnostní informační služba a Úřad pro zahraniční styky a informace.

dávka jen jednou s výjimkou vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství.

- Pokud zaměstnanec v době trvání zaměstnání zakládajícího pojištění nastoupil do dalšího zaměstnání, a to sjednal na dobu pracovního volna v prvním zaměstnání a ve kterém koná práci místo práce v prvním zaměstnání a ke vzniku nároku na dávku došlo za trvání tohoto dalšího zaměstnání, náleží dávka jen z tohoto zaměstnání.
- Ochranná lhůta u dočasné pracovní neschopnosti a nařízené karantény činí 7 kalendářních dnů ode dne zániku pojištění. Pokud pojištění trvalo kratší dobu, činí ochranná lhůta pouze tolik dnů, kolik dnů trvalo pojištění. U peněžité pomoci v mateřství činí ochranná lhůta 180 kalendářních dnů ode dne zániku pojištění, zaniklo-li pojištění v době těhotenství. U pojištění trvajícím kratší dobu, činí ochranná lhůta pouze tolik dnů, kolik dnů trvalo pojištění.
- Ochranná lhůta plyne z každé pojištěné činnosti samostatně. Lhůta neplyne poživateli starobního nebo invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně, z dalšího zaměstnání, z dalšího zaměstnání sjednaného jen na dobu dovolené v jiném zaměstnání, ze zaměstnání malého rozsahu, ze zaměstnání, které sjednal pojištěnec, který je žákem nebo studentem, pokud doba zaměstnání spadá do období školních prázdnin, pokud pojištění odsouzeného skončí v době jeho útěku z místa výkonu trestu odnětí svobody.
- Pojištěnec nemá nárok na výplatu nemocenského, peněžité pomoci v mateřství, ošetrovného za dobu: po kterou vykonává práci v činnosti, za kterou náleží dávky, nebo vykonává samostatnou výdělečnou činnost, po kterou mu náleží započitatelný příjem, po kterou je ve vazbě nebo vykonává trest odnětí svobody, jedná-li se o dávky, na které vznikl nárok před vzetím do vazby a před nástupem výkonu trestu. Toto neplatí u peněžité pomoci v mateřství, jestliže žena ve výkonu trestu pečuje o dítě.
- Dávky náleží za kalendářní dny. Pokud má zaměstnanec nárok na započitatelný příjem za část pracovní doby za kalendářní den, náleží dávka v poměrné výši²⁸.

²⁸ Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, § 14 - § 17

Dávky nemocenského pojištění se vypočítávají z denního vyměřovacího základu, což je podíl vyměřovacího základu za rozhodné období a počtu kalendářních dnů připadajících na rozhodné období snížených o vyloučené dny. Denní vyměřovací základ se upravuje pro výpočet nemocenského a ošetřovného tak, že do částky první redukční hranice počítá 90 %, z částky nad první redukční hranici do druhé redukční hranice 60 % a z částky nad druhou redukční hranici do třetí redukční hranice 30 % a k částce nad třetí hranici se nepřihlíží. U peněžité pomoci v mateřství a vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství se částka první redukční hranice počítá 100 %. Dále je postup totožný jako u nemocenského a ošetřovného. Výši redukční hranice²⁹ platné od 1. ledna kalendářního roku vyhláší Ministerstvo práce a sociálních věcí. V roce 2011 činí redukční hranice 825 Kč, 1 237 Kč a 2 474 Kč.

Rozhodným obdobím je 12 kalendářních měsíců před měsícem, ve kterém vznikla sociální událost³⁰. Pokud u pojištění zaměstnance neuplynulo ještě 12 měsíců, je rozhodným obdobím období od vzniku pojištění do konce kalendářního měsíce, který předchází měsíci, ve kterém nastala sociální událost. Pokud sociální událost vznikla v měsíci, ve kterém vzniklo zaměstnanci pojištění, je rozhodným obdobím období od vzniku pojištění do konce tohoto kalendářního měsíce.

Pokud zaměstnanec nemá v rozhodném období 12 kalendářních měsíců vyměřovací základ nebo jsou zde jen vyloučené doby, stává se rozhodným obdobím první předcházející kalendářní rok, ve kterém byl dosažen započitatelný příjem a je v něm alespoň 30 kalendářních dnů, jimiž se dělí vyměřovací základ³¹.

Pokud osoba samostatně výdělečně činná nemá v rozhodném období 12 kalendářních měsíců před kalendářním měsícem, ve kterém vznikla sociální událost žádný měsíční

²⁹ Podrobněji viz: zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, § 22 odst. 1

³⁰ Sociální událost je vznik nároku na dávku, vznik dočasné pracovní neschopnosti, nařízení karantény, vznik potřeby ošetřování či péče o člena domácnosti, nástup na peněžitou pomoc v mateřství a převedení zaměstnankyně na jinou práci.

³¹ Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, § 18 odst. 3 - 6

základ, považuje se za denní vyměřovací základ denní vyměřovací základ zjištěný pro výpočet předchozí dávky z pojištění osoby samostatně výdělečně činné³².

U sociální události, která vznikne v ochranné lhůtě, se při určení rozhodného období postupuje tak, jako by sociální událost vznikla v den, který bezprostředně následuje po dni, ve kterém skončilo pojištění.

U zaměstnance, u něhož vznikne sociální událost a jehož pojištění netrvá 12 měsíců nebo sociální událost vznikla v měsíci vzniku pojištění, může dojít k tomu, že zaměstnanec nemá vyměřovací základ nebo nemá v rozhodném období alespoň 5 kalendářních dnů, jimiž se vyměřovací základ dělí. V tomto případě se za denní vyměřovací základ považuje započitatelný příjem, kterého by zaměstnanec pravděpodobně dosáhl za kalendářní den v kalendářním měsíci, ve kterém sociální událost vznikla. Pravděpodobný započitatelný příjem se používá i v případě, že nelze určit první předchozí kalendářní rok s vyměřovacím základem a alespoň 30 kalendářními dny, jimiž se základ dělí³³.

Vyloučenými dny³⁴ jsou kalendářní dny omluvené nepřítomnosti zaměstnance v práci, za které nenáleží náhrada příjmu, kalendářní dny dočasné pracovní neschopnosti, v nichž náleží zaměstnanci náhrada mzdy v období prvních 14 kalendářních dnů (21 kalendářních dnů v období od 1. 1. 2011 do 31. 12. 2013) dočasné pracovní neschopnosti, kalendářní dny, za které bylo zaměstnanci vyplaceno nemocenské, peněžitá pomoc v mateřství a ošetřovné.

Nemocenské

Nárok na nemocenské má pojištěnec, jehož dočasná pracovní neschopnost nebo nařízená karanténa trvá déle než kalendářních dnů 14 dnů (21 dnů v období od 1. 1. 2011 do 31. 12. 2013).

³² Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, § 19 odst. 9

³³ HANSELOVÁ, D. Systém sociálního zabezpečení v České republice a Slovenské republice a jejich efektivnost. Český Krumlov, 2009. 40 s. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.

³⁴ Podrobněji viz: zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, § 18 odst. 7

Podpůrčí doba u nemocenského a karantény začíná 15. kalendářním dnem (22. dnem v období od 1. 1. 2011 do 31. 12. 2013) a končí dnem ukončení dočasné pracovní neschopnosti nebo karantény. Nejdéle trvá podpůrčí doba 380 kalendářních dnů ode dne vzniku dočasné pracovní neschopnosti nebo karantény. U poživatelů starobního a invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně činí podpůrčí doba 70 kalendářních dnů (63 dnů v období o 1. 1. 2011 do 31. 12. 2013), nejdéle do dne, jímž skončí zaměstnání. Při více pracovních neschopnostech v kalendářním roce se nemocenské bude vyplácet nejvýše po dobu 70 (63) dnů.

Nárok na nemocenskou nemá pojištěnec: který si pracovní neschopnost přivodil úmyslně, kterému v době pracovní neschopnosti nebo nařízení karantény vznikl nárok na výplatu starobního důchodu, pokud pojištění skončilo přede dnem vzniku nároku na výplatu starobního důchodu. Nárok nemá také pojištěnec, jemuž vznikla pracovní neschopnost či karanténa v době útěku z místa vazby nebo výkonu trestu.

Výše nemocenské za kalendářní den činí 60 % denního vyměřovacího základu. Pokud si pojištěnec přivodil pracovní neschopnost zaviněnou účastí ve rvačce, jako bezprostřední následek své opilosti či užití omamných prostředků nebo při spáchání úmyslného trestného činu, činí výše nemocenského za kalendářní den 50 % výše vypočteného nemocenského.

Peněžita pomoc v mateřství

Nárok na tuto dávku mají: pojištěnka, která porodila dítě, pojištěnec, který převzal dítě do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí, pojištěnec, který pečuje o dítě, jehož matka zemřela, pojištěnec, který o dítě pečuje a je otcem dítěte nebo manželem ženy, která dítě porodila v případě, že nemůže nebo nesmí pečovat o dítě pro závažné dlouhodobé onemocnění nebo v případě, že pojištěnec, který je otcem dítěte nebo manželem ženy, která dítě porodila, uzavřel s matkou dítěte písemnou dohodu, že bude pečovat o dítě. Tato dohoda je možná nejdříve od počátku 7. týdne po porodu.

Podmínkou nároku je splnění 270 kalendářních dnů pojištění³⁵ v posledních dvou letech přede dnem nástupu na peněžitou pomoc v mateřství. U osob samostatně

³⁵ Úplný výčet dob účasti na pojištění viz.: zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, § 32 odst. 4 - 5

výdělečně činných a zahraničních zaměstnanců musí být splněno, kromě výše uvedené podmínky, alespoň 180 kalendářních dnů pojištění v posledním roce přede dnem počátku podpůrčí doby.

Podpůrčí doba činí: 28 týdnů u pojištěnky, která porodila 1 dítě, 37 týdnů u pojištěnky, která porodila dvě nebo více dětí současně a po uplynutí 28 týdnů dále pečuje nejméně o dvě z těchto dětí, 22 týdnů u ostatních pojištěnců výše zmiňovaných, pokud tito pojištěnci pečují alespoň o dvě děti i po těchto 22 týdnech, náleží jim peněžité pomoci v mateřství po dobu 31 týdnů. Nástup na peněžitou pomoc v mateřství si pojištěnka určuje v období od počátku 8. týdne do počátku 6. týdne před očekávaným dnem porodu. Pokud si tento den neurčí, začíná podpůrčí doba od počátku 6. týdne. Podpůrčí doba též vzniká dnem porodu, pokud k porodu došlo před počátkem podpůrčí doby a dnem převzetí dítěte pojištěncem do péče.

Výše peněžité pomoci v mateřství činí za kalendářní den 70 % denního vyměřovacího základu.

Ošetřovné

Nárok na ošetřovné má zaměstnanec, který ošetřuje dítě mladší 10 let, pokud dítě onemocnělo nebo utrpělo úraz a dále, pokud ošetřuje jiného člena domácnosti, jehož zdravotní stav z důvodu nemoci nebo úrazu vyžaduje nezbytně ošetřování jinou osobou a členky domácnosti, která porodila a její zdravotní stav bezprostředně po porodu vyžaduje ošetřování jinou osobou. Ošetřovné náleží též zaměstnanci, který pečuje o dítě mladší 10 let z důvodu uzavření školského zařízení, nebo byla-li dítěti nařízena karanténa a v případě, že fyzická osoba, která o dítě jinak pečuje, onemocněla, utrpěla úraz, porodila, byla jí nařízena karanténa nebo u ní nastaly situace stanovené zákonem.

Podmínkou nároku je, že osoba žije se zaměstnancem v domácnosti. Toto neplatí, jedná-li se o ošetřování dítěte mladšího 10 let rodičem.

U ošetřovného je umožněno jedno vystřídání. Nárok se poté posuzuje ke dni převzetí ošetřování. Rozhodné období je též ke dni převzetí.

Podpůrčí doba činí u ošetřovného nejdéle 9 kalendářních dnů a u osamělého zaměstnance, který má v péči aspoň jedno dítě ve věku do 16 let, a které neukončilo povinnou školní docházku, 16 dnů.

Výše ošetřovného činí 60 % denního vyměřovacího základu za kalendářní den.

Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství

Nárok na dávku má těhotná zaměstnankyně, která je převedena na jinou práci, zaměstnankyně, která je v období do konce devátého měsíce po porodu převedena na jinou práci, zaměstnankyně, která kojí a je převedena na jinou práci. Podmínkou je, že bez svého zavinění dosahují nižšího započitatelného příjmu, než před převedením na jinou práci.

Vyrovnávací příspěvek se vyplácí za kalendářní dny, v nichž trvalo převedení na jinou práci. Těhotné zaměstnankyni se vyplácí nejdéle do počátku 6. týdne před očekávaným dnem porodu.

Výše příspěvku se stanoví jako rozdíl mezi denním vyměřovacím základem zjištěným ke dni převedení zaměstnankyně na jinou práci a průměrem jejích započitatelných příjmů, které připadají na jeden kalendářní den v jednotlivých kalendářních měsících po tomto převedení³⁶.

³⁶ HANSELOVÁ, D. Systém sociálního zabezpečení v České republice a Slovenské republice a jejich efektivnost. Český Krumlov, 2009. 40-43s. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.

3 Sociální zabezpečení

3.1 Charakteristika sociálního zabezpečení

Sociálnímu zabezpečení se přikládá v různých zemích různý obsah, v odborné literatuře se setkáváme s řadou přístupů k jeho vymezení. Liší se charakterem, formou, cíli, náplní a vymezením okruhu sociálních událostí. V užším pojetí se často sociální zabezpečení omezuje např. jen na důchodové zabezpečení a sociální služby, v širším pojetí je možno zahrnovat do této oblasti rovněž péči o zdraví, zabezpečení při dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úrazy, zabezpečení matek v případě těhotenství a mateřství, pomoc při výchově dětí v rodině, zabezpečení v případě vzniku invalidity, zabezpečení ve stáří, při ztrátě rodinného příslušníka a při ztrátě zaměstnání. V tomto smyslu se často hovoří o systému sociální ochrany.

Nejrozšířenějším pojetím sociálního zabezpečení v současné době je takové pojetí, které souhrnně označuje všechny sociální instituce, které poskytují občanům, a za určitých podmínek i cizincům, poradenství, prevenci, materiální a peněžní plnění, služby a azyl (ústavní péči) k uspokojování jejich sociálních, společností uznaných, potřeb.

Sociální zabezpečení zahrnuje tři typy sociálních institucí: sociální pojištění, státní sociální podporu, sociální pomoc³⁷.

Sociální rizika jsou označována také jako sociální události či sociální příhody, které jsou právem známé a s nimiž právo spojuje vznik, změnu nebo zánik práv a povinností, pomocí nichž lze předejít, zmírnit nebo překonat tíživou životní situaci způsobenou takovou událostí. Hlavními sociálními událostmi jsou zejména: nemoc, úraz, těhotenství, invalidita, stáří, narození dítěte, smrt rodinného příslušníka³⁸.

³⁷ HAMERNÍ KOVÁ, B., MAAYTOVÁ A. a kol. Veřejné finance. 1. vyd. Praha: ASPI, 2007. 155-156 s. ISBN 978-80-7357-301-0.

³⁸ KREBS, V. a kol. Sociální politika. 4. vyd. Praha: ASPI, 2007. 161-162 s. ISBN 978-80-7357-276-1.

3.2 Modely sociálního zabezpečení

V současné době se využívají tři modely sociálního zabezpečení. Jedná se o model sociálního pojištění, model sociální pomoci a skandinávský sociálně demokratický model.

V klasickém (Bismarckově modelu) bylo sociální pojištění povinné a bylo prováděno veřejnoprávními korporacemi. Model se týkal též sociální pomoci, ale odmítal státní zaopatření. Sociální pojištění bylo odděleno od státního rozpočtu. Tento model byl založen na principu zásluhovosti a sociální solidarity. Využíval zásluhové a výjimečně i univerzální dávky. Moderní model se vztahuje na všechny obyvatele. Využívá sociální pomoci, státní zaopatření a rozšiřuje zdravotní péči. Model je financován z příspěvků na sociální zabezpečení (sociální pojištění a veřejné zdravotní pojištění). Týká se následujících oblastí sociálního pojištění: důchodového, nemocenského, úrazového, v nezaměstnanosti, rodinného, zdravotní a sociální péče. Tento model využívá např. Německo, Francie, Belgie, Lucembursko, Itálie, Nizozemí.

Klasický model sociální pomoci (anglosaský) byl založen na zdokonalení systému chudinské péče. Využíval sociální pomoci. Nevyužíval sociálního pojištění a státního zaopatření. Využíval individualizované dávky. Moderní liberální model sociální pomoci byl modifikován o prvky sociálního pojištění (starobního, pozůstalostního, v nezaměstnanosti, invalidního a univerzálního zdravotního pojištění).

Skandinávský sociálně demokratický model je založen na principu solidarity a principu zásluhovosti. Je kombinací předchozích dvou modelů. Usiluje o sociální zabezpečení veškerého obyvatelstva. Využívá univerzálních a zásluhových dávek³⁹.

3.3 Metody sociálního zabezpečení

V současné době se využívá v sociálním zabezpečení šest základních finančních metod. Jedná se o povinné spoření, soukromé pojištění, podnikové zaopatření, sociální pojištění, státní zaopatření a sociální pomoc. Rozhodujícími metodami sociálního

³⁹ PEKOVÁ, J. Veřejné finance úvod do problematiky. 4.vyd. Praha: ASPI, 2008. 255-257 s. ISBN 978-80-7357-358-4.

zabezpečení v současné době jsou tři z nich, a to sociální pojištění, státní zaopatření (státní sociální podpora) a sociální pomoc.

Sociální pojištění se považuje za nejvhodnější formu zajištění sociálních potřeb občanů v sociálních situacích při ztrátě příjmu z výdělečné činnosti. Pro většinu zemí je sociální pojištění základem systému sociálního zabezpečení a je uhrazováno z povinných příspěvků zaměstnanců a zaměstnavatelů. Zahrnuje úrazové pojištění, sociální nemocenské pojištění, zdravotní a invalidní pojištění, starobní pojištění.

Státní zaopatření je adresné a týká se konkrétní sociální události. Jsou pro něj typické univerzální dávky.

Sociální pomoc je určena pro případy, kdy se občan nedokáže postarat o sebe ve složitých sociálních situacích. Je podmíněna sociální potřebností. Dávky jsou adresné a individuální a jsou financovány z veřejných rozpočtů⁴⁰.

3.4 Principy koncepce sociálního zabezpečení

V tržních ekonomikách se používá osm principů, které bezesporu přispívají ke zvýšení účinnosti systému sociálního zabezpečení. Jedná se o: princip univerzality, princip uniformity, princip komplexnosti, princip adekvátnosti, princip sociální garance, princip sociální solidarity, princip sociální spravedlnosti a princip participace⁴¹.

3.5 Systémy financování sociálního zabezpečení

Existují dva základní systémy financování sociálního zabezpečení - průběžné financování a fondové financování.

3.5.1 Průběžné financování sociálního zabezpečení (systém PAY-as-you-GO)

Je založeno na tom, že z běžných veřejných příjmů daného rozpočtového roku jsou financovány běžné výdaje na sociální zabezpečení v daném roce. Financování je

⁴⁰ PEKOVÁ, J. Veřejné finance úvod do problematiky. 4.vyd. Praha: ASPI, 2008. 257-259 s. ISBN 978-80-7357-358-4.

⁴¹ *Podrobněji viz:* KREBS, V. a kol. Sociální politika. 4. vyd. Praha: ASPI, 2007. 174-176 s. ISBN 978-80-7357-276-1.

založeno na tzv. mezigeneračním přerozdělování. To znamená, že občan v produktivním věku platí příspěvky na sociální zabezpečení, zdravotní pojištění a daně. Z těchto odvedených plateb jsou financovány nejen potřeby daného občana, ale i dalších občanů (dětí či důchodců).

Při průběžném financování je důležitá rovnováha mezi příjmy a výdaji. Nevýhodou tohoto systému je finanční nákladnost, občané nejsou motivováni spořit si na důchod, má vliv na snížení kapitálové výbavy a bohatství země. Výhodou je, že není náročný na tvorbu rezerv pro případ tíživé životní situace.

Hlavními příčinami problémů průběžného financování jsou: „stárnutí“ obyvatel, potřeba valorizace dávek v důsledku vlivu inflace, růst nákladů institucí, které poskytují sociální či zdravotní služby ve veřejném sektoru, tlak na růst povinných příspěvků na sociální zabezpečení, nízká tvorba nových pracovních míst, malé domácí úspory, vládní populismus a populismus politických stran⁴².

Průběžný systém sociálního zabezpečení je v řadě zemí doplňován dalším pilířem.

3.5.2 Fondové financování prostřednictvím kapitalizovaného fondu

Tento systém financování sociálního zabezpečení je založen na tvorbě, rozdělování a používání kapitalizovaného fondu sociálního zabezpečení u pojišťoven na pojišťovacím principu. Využívá individuální sociální pojištění s prvky soukromého pojištění, možnosti individuálního spoření zejména na stáří, kdy si pojištěnci vytvářejí pomocí pojišťovacího systému kapitálové rezervy na své vlastní důchody. Fondy jsou vytvářeny z individuálních příspěvků pojištěnců. Občan se zpravidla může rozhodnout, do kterého fondu bude své finanční prostředky spořit. Má svůj individuální účet. Na principu ekvivalence a zásluhovosti pak čerpá své naspořené finanční prostředky⁴³.

Nevýhodou tohoto systému je defraudace kapitalizovaných fondů, nebezpečí špatného investování finančních prostředků, vyšší náklady na tvorbu rezerv. Výhodou je

⁴² *Podrobněji viz:* PEKOVÁ, J. Veřejné finance úvod do problematiky. 4.vyd. Praha: ASPI, 2008. 268-271 s. ISBN 978-80-7357-358-4.

⁴³ PEKOVÁ, J. Veřejné finance úvod do problematiky. 4.vyd. Praha: ASPI, 2008. 272 s. ISBN 978-80-7357-358-4.

motivace občana ke spoření na stáří a posílení jeho odpovědnosti, značný objem finančních prostředků investovaných fondy na kapitálovém trhu.

Forma individuálního spoření může být povinná nebo dobrovolná. V řadě zemí stát motivuje občany k dobrovolnému pojištění buď prostřednictvím příspěvků ze státního rozpočtu či poskytováním různých daňových výhod.

3.5.3 Vícepilířový systém financování sociálního zabezpečení

Je založen na využívání různých zdrojů financování od různých subjektů. Využívá placení povinných příspěvků jednotlivců, zaměstnanců a zaměstnavatelů, státních dotací či individuálního spoření.

Systém může být buď dvoupilířový, ten zahrnuje veřejný pilíř a dobrovolný soukromý pilíř, nebo třípilířový, ten je doplněn ještě o povinný soukromý pilíř.

Veřejný pilíř

Veřejný pilíř je povinný. Cílem je zmírnění chudoby ve stáří a pojištění dalších rizik. Je založen na principu solidarity. Využívá všeobecný program zdravotní péče a sociální pomoci, univerzálních dávek, státem garantované minimální výše starobních důchodů a povinné sociální a zdravotní pojištění. Tento pilíř využívá průběžný systém financování sociálního zabezpečení. Sociální zabezpečení je financováno z para-fiskálního fondu sociálního zabezpečení a z veřejných rozpočtů (státního rozpočtu).

Povinný soukromý pilíř

Využívá soukromého pojištění. Zákonem je stanovena povinnost občanovi, aby spořil do kapitalizovaného fondu pojišťovny. Pilíř je založen na odluce od státu, zrušení mezigeneračního přerozdělování, povinném spoření jednotlivců, tvorbě pojistně-technických rezerv a využití principu ekvivalence mezi platbou a výplatou dávek.

Dobrovolný soukromý pilíř

Pro tento pilíř je typické soukromé dobrovolné pojištění. Jeho cílem je oddělení funkce redistribuce a funkce spoření. Využívá principu ekvivalence a zásluhovosti.

Tento pilíř je založen na dobrovolném smluvním pojištění jednotlivců, tvorbě pojistně-technických rezerv, odluce od státu a zrušení mezigeneračního přerozdělování⁴⁴.

3.6 Faktory sociálního zabezpečení

Mezi základní faktory sociálního zabezpečení patří ekonomické faktory, společensko-politické faktory a demografické faktory.

Ekonomické faktory

Na sociální zabezpečení má hlavní vliv velikost a dynamika vytvořených zdrojů v ekonomice, cenová a mzdová dynamika a vývoj nezaměstnanosti. Při poklesu ekonomického růstu dochází ke snaze omezit finanční prostředky plynoucí do systému sociálního zabezpečení, i když právě v tomto okamžiku potřeby na růst sociálních výdajů stoupají, např. z důvodu vyšší nezaměstnanosti či růstu životních nákladů. V rámci cenové a mzdové dynamiky je nutné stanovit mechanismus částečných kompenzací (valorizací). Růst cen je spojen se zvyšováním dávek a s tím spojených administrativních nákladů. Peněžité dávky jsou odvozeny od pracovních příjmů. Při růstu nezaměstnanosti dochází k vyššímu čerpání peněžních prostředků z důchodového i nemocenského pojištění (předčasné důchody, čerpání nemocenských dávek), ze státní sociální podpory i systému sociální pomoci.

Společensko-politické faktory

Na systém sociálního zabezpečení působí prosazování politických záměrů vládnoucích stran. Mohou se týkat podpory v oblasti podnikání, důchodové reformy, aj.

Stále významnější místo zaujímají mezinárodně politické vlivy, např. vstup České republiky do Evropské unie. V tomto směru dochází k vzájemnému dialogu a společnému hledání optimální, sociálně vyvážené a ekonomicky udržitelné sociální právní ochrany občanů a konáním konkrétních opatření v oblasti koordinace sociálního

⁴⁴ *Dále o tomto viz:* PEKOVÁ, J. Veřejné finance úvod do problematiky. 4.vyd. Praha: ASPI, 2008. 273-276 s. ISBN 978-80-7357-358-4.

zabezpečení, volného pohybu pracovních sil, bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a rovnosti příležitostí.

Demografické faktory

Vzhledem k tomu, že výše jednotlivých dávek je vždy určena pro konkrétní skupinu obyvatelstva, jsou demografické faktory pro sociální zabezpečení důležitým prvkem. Mezi základní demografické charakteristiky patří porodnost, úmrtnost, zdravotní stav obyvatelstva, věková struktura obyvatelstva, rozvodovost. Důležitým procesem pro sociální zabezpečení je proces stárnutí populace⁴⁵.

3.7 Nástroje sociálního zabezpečení

Nástroje sociální politiky představují určitý systém, který se v čase vyvíjí, mění a zkvalitňuje vzhledem ke konkrétním záměrům sociální politiky. V současné sociální politice je kladen důraz na to, aby její nástroje umožňovaly diferencované a adresné řešení konkrétních sociálních situací konkrétních jedinců či sociálních skupin tak, aby nedocházelo ke zneužívání výhod těmi, kterým nejsou určeny. To je předpokladem toho, aby sociální politika byla dostatečně účinná a únosná z hlediska limitovaných finančních zdrojů. Základním nástrojem je právní řád a v jeho rámci sociálně právní legislativa. Nástroje můžeme rozdělit i podle toho, zda se jedná o: právní normy, ekonomické nástroje (fiskální nástroje ve formě sociálních transferů a daňových úlev, úvěrové nástroje a cenová politika), sociální dokumenty či různé nátlakové akce. Sociální politika by měla využívat alespoň dva základní typy nástrojů, a to sociální doktorínu (dlouhodobou směrnicí) a určitý program, který by byl specifikací doktoríny v kratším časovém období⁴⁶. Mezi nástroje s konkrétním aplikačním charakterem patří sociální příjmy, sociální služby, věcné dávky, účelové půjčky, úlevy a výhody⁴⁷.

⁴⁵ *Podrobněji viz.:* KREBS, V. a kol. Sociální politika. 4. vyd. Praha: ASPI, 2007. 166-170 s. ISBN 978-80-7357-276-1.

⁴⁶ KREBS, V. a kol. Sociální politika. 4. vyd. Praha: ASPI, 2007. 62-67 s. ISBN 978-80-7357-276-1.

⁴⁷ *Tato kapitola je převzata z:* HANSELOVÁ, D. Systém sociálního zabezpečení v České republice a Slovenské republice a jejich efektivnost. Český Krumlov, 2009. 4-10 s. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.

4 Systém sociálního zabezpečení v České republice

V rámci transformace systému sociálního zabezpečení na systém sociální ochrany obyvatelstva byly na počátku devadesátých let v České republice, v souladu se scénářem sociální reformy, zahájeny práce na vytvoření tří na sebe navazujících relativně samostatných systémů - systému sociálního pojištění, státní sociální podpory a sociální pomoci. Tyto systémy se od sebe liší ve třech hlavních aspektech: jakou sociální situaci řeší, jakým způsobem jsou dávky v jednotlivých systémech financovány a jakým způsobem jsou tyto systémy organizačně zabezpečeny⁴⁸.

4.1 Státní sociální podpora

Systém státní sociální podpory je upraven zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. Státní sociální podporou se stát podílí na krytí nákladů na výživu a ostatní základní osobní potřeby dětí a rodin. Podpora je poskytována i při některých dalších sociálních situacích. Dávky jsou financovány ze státního rozpočtu, z daní. O dávkách státní sociální podpory rozhodují úřady práce, a to dle trvalého bydliště žadatele. Ze systému státní sociální podpory je v současné době poskytováno šest dávek, z toho jsou tři dávky poskytované v závislosti na výši příjmu a tři dávky bez závislosti na příjmu.

Dávky státní sociální podpory poskytované v závislosti na příjmu jsou: přídavek na dítě, příspěvek na bydlení a porodné. Dávky nezávislé na příjmu jsou: rodičovský příspěvek, dávky pěstounské péče a pohřebné.

⁴⁸ KREBS, V. a kol. Sociální politika. 4. vyd. Praha: ASPI, 2007. 504 s. ISBN 978-80-7357-276-1.

Přídavek a dítě

Nárok na dávku má nezaopatřené dítě, jestliže rozhodný příjem⁴⁹ v rodině nepřevyšuje součin částky životního minima⁵⁰ rodiny a koeficientu 2,40. Výše dávky za kalendářní měsíc činí u nezaopatřeného dítěte do 6 let 500 Kč, od 6 do 15 let 610 Kč a od 15 do 26 let 700 Kč.

Příspěvek na bydlení

Nárok na příspěvek na bydlení má vlastník nebo nájemce bytu, který je v bytě hlášen k trvalému pobytu, jestliže⁵¹:

- a) jeho náklady na bydlení⁵² přesahují částku součinu rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 0,30 a na území hlavního města Prahy 0,35 a
- b) součin rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 0,30 (0,35), není vyšší než částka normativních nákladů na bydlení⁵³.

Výše příspěvku na bydlení činí za kalendářní měsíc rozdíl mezi normativními náklady na bydlení a rozhodným příjmem rodiny vynásobeným koeficientem 0,30 (0,35). Pokud jsou náklady na bydlení nižší než normativní náklady, náleží příspěvek ve výši rozdílu mezi náklady na bydlení a rozhodným příjmem rodiny vynásobeným koeficientem.

⁴⁹ Příjem rozhodný pro přiznání dávky se stanoví jako měsíční průměr příjmů rodiny připadajících na rozhodné období. Za rozhodný příjem se považují příjmy ze závislé činnosti, příjmy z podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti, dávky nemocenského a důchodového zabezpečení, podpora v nezaměstnanosti a další.

⁵⁰ Životní minimum je minimální společensky uznaná hranice peněžních příjmů k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb. Životní minimum v roce 2011 činí: pro jednotlivce 3 126 Kč, pro první osobu v domácnosti 2 880 Kč, pro druhou osobu 2600 a pro nezaopatřené dítě ve věku do 6 let 1 600 Kč, od 6 do 15 let 1 960 Kč, od 15 do 26 let 2 250 Kč.

⁵¹ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, § 24

⁵² *Náklady na bydlení podrobněji viz.:* zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, § 25

⁵³ *Normativní náklady na bydlení podrobněji viz.:* tamtéž, § 26

Rodičovský příspěvek

Nárok na dávku má rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině.

Rodič si může zvolit mezi třemi variantami čerpání tohoto příspěvku:

- do 2 let věku ve zvýšené výměře – o tuto formu dávky může zažádat rodič, který má nárok na peněžitou pomoc v mateřství ve výši alespoň 380 Kč za kalendářní den. O dávku musí rodič požádat nejpozději do konce druhého kalendářního měsíce následujícího po kalendářním měsíci, ve kterém nejmladší dítě dosáhlo 22 týdnů života nebo 31 týdnů života, narodilo-li se současně 2 a více dětí. Výše dávky činí 11 400 Kč měsíčně.
- do 3 let věku dítěte v základní výměře – o tuto formu může požádat rodič, který měl nárok na peněžitou pomoc v mateřství. O dávku musí rodič požádat nejpozději do konce kalendářního měsíce, ve kterém nejmladší dítě dosáhlo 9 měsíců věku. Dávka je poskytována ve výši 7 600 Kč měsíčně.
- do 4 let věku dítěte - pokud rodič neměl nárok na peněžitou pomoc v mateřství nebo si nezažádal o dvouletou či tříletou variantu, je mu dávka vyplácena ve výši 7 600 Kč měsíčně do 9. měsíce věku dítěte a od 10. měsíce věku dítěte je vyplácena ve snížené výměře 3 800 Kč měsíčně.
- u dlouhodobě zdravotně postiženého dítěte a u dlouhodobě těžce zdravotně postiženého dítěte má rodič nárok na dávku ve výši 7 600 Kč do 7 let věku dítěte. Pokud dítěti náleží příspěvek na péči podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, má rodič nárok na dávku v poloviční výši. Pokud dítě nepobírá příspěvek na péči, má rodič nárok na dávku v nižší výměře ve výši 3 000 Kč od 7 do 15 let věku dítěte⁵⁴.

Dávky pěstounské péče

Dávkami pěstounské péče jsou příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměna pěstouna, příspěvek při převzetí dítěte a příspěvek na zakoupení motorového vozidla.

⁵⁴ Podrobněji viz.: zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, § 30

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Nárok na dávku má nezletilé dítě svěřené do pěstounské péče. Výše příspěvku za kalendářní měsíc činí u dítěte 1,40, u nezaopatřeného dítěte 2,30, u dlouhodobě nemocného 2,35, u dlouhodobě zdravotně postiženého 2,90 a u dlouhodobě těžce zdravotně postiženého 3,10 násobek životního minima⁵⁵.

Odměna pěstouna

Nárok na odměnu má pěstoun, kterému bylo svěřeno do péče dítě, a to až do zletilosti dítěte. Poté po dobu, po kterou má dítě svěřené do pěstounské péče nárok na příspěvek a úhradu potřeb dítěte. Nárok má i pěstoun, jestliže dítě nepobírá příspěvek na úhradu potřeb dítěte z důvodu požívání důchodu z důchodového pojištění, jehož výše je stejná nebo vyšší než příspěvek. Výše odměny pěstouna činí za každé dítě za kalendářní měsíc 1,00 násobek životního minima jednotlivce⁵⁶, tj. 3 126 Kč. Pečuje-li pěstoun alespoň o tři děti svěřené do péče, nebo o jedno svěřené dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni, II, III a IV, činí odměna 5,50 násobek životního minima jednotlivce.

Příspěvek při převzetí dítěte

Nárok na dávku má pěstoun, který převzal dítě do pěstounské péče. Výše příspěvku činí u dítěte do 6 let věku 8 000 Kč, od 6 do 15 let 9 000 Kč a od 15 do 18 let 10 000 Kč. Příspěvek se vyplácí jednorázově.

Příspěvek na zakoupení motorového vozidla

Nárok na příspěvek má pěstoun, který má v péči nejméně 4 děti a nepoužívá toto vozidlo pro výdělečnou činnost. Výše příspěvku činí 70 % pořizovací ceny osobního motorového vozidla nebo výdajů na opravu, nejvýše však 100 000 Kč.

⁵⁵ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, § 37

⁵⁶ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, § 40

Porodné

Nárok na porodné má žena, která porodila své první živé dítě, žena, které se současně s prvním živě narozeným dítětem narodilo další živé dítě nebo děti či otec prvního živě narozeného dítěte nebo dětí, jestliže žena, která dítě porodila, zemřela a splnila podmínky uvedené výše. Nárok vzniká dnem porodu. Nárok na tuto dávku má i osoba, která převzala do trvalé péče dítě do jednoho roku jeho života, a před převzetím dítěte jí nevznikl nárok na porodné. Nárok má také osoba, která převzala dvě nebo více současně narozených dětí. Podmínkou nároku je, že rozhodný příjem v rodině této osoby nepřevyšuje 2,40 násobek životního minima. Výše příspěvku činí 13 000 Kč za první narozené dítě. V případě, že se narodí s prvním narozeným dítětem další dítě či děti, činí výše porodného 19 500 Kč⁵⁷.

Pohřebné

Na pohřebné má nárok osoba, která vypravila pohřeb dítěti, které bylo ke dni smrti nezaopatřeným dítětem nebo osobě, která byla ke dni smrti rodičem nezaopatřeného dítěte⁵⁸. Výše pohřebného činí 5 000 Kč.

Sociální příplatek

Od 1. 1. 2011 do 31. 12. 2012 bude sociální příplatek náležet jen rodinám se zdravotně postiženým členem, tzn., pokud rodič pečuje o dlouhodobě nemocné dítě, dlouhodobě zdravotně postižené dítě a těžce zdravotně postižené dítě nebo kdy alespoň jeden z rodičů je dlouhodobě těžce zdravotně postižený nebo je nezaopatřeným dítětem, které je dlouhodobě zdravotně postižené nebo dlouhodobě nemocné.

4.2 Sociální pomoc

Systém sociální pomoci řeší sociální situace stavu hmotné a sociální nouze, které občan není schopen řešit sám nebo s pomocí vlastní rodiny. Sociální pomoc se poskytuje ve dvou následujících základních formách:

⁵⁷ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, § 44 - 46

⁵⁸ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, § 47

- sociální služby, které poskytují především nestátní neziskové organizace, obce a kraje.
- sociálněprávní ochrana a dávky sociální pomoci, které poskytuje stát prostřednictvím pověřených obecních úřadů.

Jednotlivé formy sociální pomoci jsou financovány ze státního rozpočtu a rozpočtu obcí⁵⁹.

Problematika sociální pomoci je upravena v následujících zákonech: zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů.

4.2.1 Pomoc v hmotné nouzi

Poskytování pomoci k zajištění základních životních podmínek osobám, které se nacházejí v hmotné nouzi je upraveno v zákoně č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. Systém pomoci v hmotné nouzi má za úkol pomoci osobám s nedostatečnými příjmy, má motivovat tyto osoby k aktivní snaze zajistit si prostředky k uspokojení životních potřeb. Vychází z principu, že každá osoba, která pracuje, se musí mít lépe než ta, která nepracuje či se práci vyhýbá.

Dávkami jsou příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc. O výše zmiňovaných dávkách rozhodují a vyplácejí je pověřené obecní úřady a obecní úřady obcí s rozšířenou působností. Náklady na dávky hradí stát.

Příspěvek na živobytí

Nárok na příspěvek má osoba v hmotné nouzi⁶⁰, pokud její příjem a příjem společně posuzovaných osob nedosahuje částky živobytí posuzovaných osob. Výše příspěvku

⁵⁹ KREBS, V. a kol. Sociální politika. 4. vyd. Praha: ASPI, 2007. 165 s. ISBN 978-80-7357-276-1.

⁶⁰ Hmotná nouze – příjem a celkové sociální a majetkové poměry osoby nestačí k zajištění základních životních potřeb na úrovni ještě přijatelné pro společnost. Osoba si tyto příjmy nemůže z objektivních důvodů zvýšit (vlastní prací, uplatněním nároků a pohledávek, prodejem či využitím majetku) a vyřešit tak svoji životní situaci vlastním přičiněním.

činí za kalendářní měsíc rozdíl mezi částkou živobytí osoby a příjmem osoby nebo společně posuzovaných osob, od kterého se odečtou přiměřené náklady na bydlení.

Doplatek na bydlení

Nárok na dávku má vlastník nebo nájemce bytu, který má nárok na příspěvek živobytí a na příspěvek na bydlení. Výše doplatku je stanovena tak, aby po zaplacení odůvodněných nákladů na bydlení zůstala osobě nebo rodině částka živobytí⁶¹.

Mimořádná okamžitá pomoc

Nárok na mimořádnou pomoc má osoba:

- která se nenachází v hmotné nouzi, avšak s přihlédnutím k jejím příjmům, sociálním a majetkovým poměrům jí hrozí vážná újma na zdraví. Dávka je vyplácena do výše existenčního minima⁶², u nezaopatřeného dítěte do výše životního minima.
- kterou postihne vážná mimořádná událost (živelná pohroma) a její celkové sociální a majetkové poměry jsou takové, že osoba není schopna překonat tuto situaci vlastními silami. Výše příspěvku může být až do patnáctinásobku životního minima jednotlivce.
- která nemá dostatečné prostředky k úhradě nezbytného jednorázového výdaje, např. správní poplatek při ztrátě osobních dokladů, vydání duplikátu rodného listu nebo dokladů, potřebných k přijetí do zaměstnání, úhrada jízdného při ztrátě peněžních prostředků, nezbytná potřeba s úhradou noclehu. Výše dávky je poskytována do výše jednorázového výdaje.
- na úhradu nákladů spojených s pořízením nebo opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby a na základní vybavení domácnosti, v odůvodněných případech na úhradu nákladů spojených se vzděláním, nebo zájmovou činností nezaopatřeného dítěte. Výše příspěvku se stanoví do výše

⁶¹ Podrobněji viz.: zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů § 33 - § 35

⁶² Existenční minimum osoby v roce 2011 činí 2 020 Kč měsíčně. Nelze ho použít u nezaopatřeného dítěte, u poživatele starobního důchodu, u osoby invalidní ve třetím stupni a u osoby starší 68 let.

nákladů s tím, že součet dávek nesmí překročit v kalendářním roce desetinásobek životního minima jednotlivce.

- která s ohledem na neuspokojivé sociální zázemí a nedostatek finančních prostředků nemůže řešit úspěšně svoji situaci a je ohrožena sociálním vyloučením. Výše příspěvku je jednorázová až do výše 1 000 Kč. Může být poskytnut i opakovaně. Součet dávek poskytnutých v rámci jednoho kalendářního roku nesmí překročit čtyřnásobek životního minima jednotlivce.

4.2.2 Sociální služby

Podmínky poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci prostřednictvím sociálních služeb a příspěvku na péči jsou upraveny zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Sociální služby poskytují územní samosprávné celky a jimi zřizované právnické osoby, nestátní neziskové organizace a fyzické osoby, Ministerstvo práce a sociálních věcí a jím zřízené organizační složky státu.

Příspěvek na péči se poskytuje osobám závislým na pomoci jiné fyzické osoby za účelem zajištění potřebné pomoci. Náklady na tento příspěvek jsou hrazeny ze státního rozpočtu. Nárok na příspěvek má osoba, která z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu potřebuje pomoc jiné fyzické osoby při péči o vlastní osobu a při zajištění soběstačnosti v rozsahu stanoveném stupněm závislosti (lehká, středně těžká, těžká a úplná závislost)⁶³.

Tab. č. 2: Výše příspěvku na péči

	Výše měsíčního příspěvku pro osoby do 18 let	Výše měsíčního příspěvku pro osoby starší 18 let
Lehká závislost	3 000 Kč	800 Kč
Středně těžká závislost	5 000 Kč	4 000 Kč
Těžká závislost	9 000 Kč	8 000 Kč
Úplná závislost	12 000 Kč	12 000 Kč

Zdroj: Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů

⁶³ Podrobněji viz.: zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, § 7 - § 9

Sociální služby zahrnují sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence. Sociální služby se poskytují jako služby pobytové, ambulantní či terénní. Aby mohly být sociální služby poskytovány, zřizují se různé typy zařízení⁶⁴. Službami sociální péče jsou osobní asistence, pečovatelská služba, tísňová péče, průvodcovské a předčitatelské služby, podpora samostatného bydlení a odlehčovací služby. Službami sociální prevence jsou raná péče, telefonická krizová pomoc, tlumočnické služby, krizová pomoc, služby následné péče, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením, terénní programy a sociální rehabilitace.

Některé sociální služby jsou poskytovány bez úhrady, u jiných je nutná úhrada za ubytování, stravu a poskytovanou péči.

4.2.3 Sociální péče

Sociální péčí zajišťuje stát pomoc občanům, jejichž životní potřeby nejsou dostatečně zabezpečeny příjmy z pracovní činnosti, dávkami důchodového nebo nemocenského zabezpečení, popřípadě jinými příjmy a občanům, kteří ji potřebují vzhledem ke svému zdravotnímu stavu nebo věku, a nebo kteří bez pomoci společnosti nemohou překonat obtížnou životní situaci nebo nepříznivé životní poměry⁶⁵.

Dávky jsou poskytovány ve formě peněžité, věcné nebo mimořádnými výhodami pro některé skupiny občanů těžce zdravotně postižených.

Peněžité dávky jsou poskytovány buď jednorázově, nebo opakovaně. Mezi jednorázové peněžité dávky patří⁶⁶:

- jednorázové příspěvky na opatření zvláštních pomůcek,
- příspěvek na úpravu bytu – výše příspěvku se určuje se zřetelem na příjmy a majetkové poměry občana a jeho rodiny. Poskytuje se až do výše 70 % prokázaných nákladů, nejvýše však 50 000 Kč nebo 100 000 Kč u příspěvku na stavební úpravy spojené s instalací výtahu.

⁶⁴ Úplný výčet viz.: zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, § 34

⁶⁵ Zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, § 73

⁶⁶ Podrobněji viz.: vyhláška č. 182/1991 Sb., kterou se provádí zákon sociálního zabezpečení a zákon ČNR o působnosti orgánů ČR v sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, § 33 - §37

- příspěvky na zakoupení, celkovou opravu a zvláštní úpravu motorového vozidla. Výše příspěvku na zakoupení motorového vozidla činí nejvýše 100 000 Kč a na celkovou opravu činí nejvýše 60 000 Kč. Příspěvek na úpravu se poskytuje v plné výši ceny této úpravy.
- příspěvek na provoz motorového vozidla – výše příspěvku se liší podle stupně postižení.
- příspěvek na individuální dopravu – výše příspěvku rok činí 6 500 Kč.

Mezi opakující se peněžité dávky patří⁶⁷:

- příspěvek na úhradu za užívání bezbariérového bytu a garáže – u bezbariérového bytu činí měsíční příspěvek 400 Kč a u užívání garáže až 200 Kč měsíčně.
- příspěvek úplně nebo prakticky nevidomým občanům – výše příspěvku na krmivo pro psa činí 800 Kč měsíčně.

Bezúročná půjčka se může poskytnout těžce zdravotně postiženému občanovi, kterému byl přiznán příspěvek na zakoupení motorového vozidla, a to až do výše 40 000 Kč se splatností do 5 let⁶⁸.

4.3 Podpora v nezaměstnanosti a podpora při rekvalifikaci

Podpora v nezaměstnanosti a podpora při rekvalifikaci je upravena zákonem č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.

Nárok na podporu v nezaměstnanosti má uchazeč (fyzická osoba s trvalým bydlištěm na území České republiky), který:

- získal v posledních 3 letech před zařazením do evidence uchazečů o zaměstnání zaměstnáním nebo jinou výdělečnou činností dobu důchodového

⁶⁷ *Podrobněji viz.:* vyhláška č. 182/1991 Sb., kterou se provádí zákon sociálního zabezpečení a zákon ČNR o působnosti orgánů ČR v sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, § 45 - §46

⁶⁸ HANSELOVÁ, D. Systém sociálního zabezpečení v České republice a Slovenské republice a jejich efektivnost. Český Krumlov, 2009. 11-19 s. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.

pojištění v délce alespoň 12 měsíců včetně náhradních dob⁶⁹. Pokud se doby důchodového pojištění překrývají, započítávají se jen jednou.

- požádal úřad práce, u kterého je veden o poskytnutí podpory v nezaměstnanosti.
- ke dni, k němuž má být podpora v nezaměstnanosti přiznána, není poživitelem starobního důchodu.

Nárok na podporu v nezaměstnanosti nemá uchazeč o zaměstnání:

- se kterým v době posledních 6 měsíců před zařazením evidence uchazečů o zaměstnání zaměstnavatel skončil pracovněprávní vztah z důvodu hrubého porušení pracovních povinností při výkonu práce.
- který v posledních 6 měsících před zařazením do evidence uchazečů do zaměstnání bez vážného důvodu opakovaně sám ukončil vhodné zaměstnání, které mu zprostředkoval úřad práce.
- kterému vznikl nárok na výsluhový příspěvek a ten je vyšší než podpora v nezaměstnanosti⁷⁰.

Nárok na podporu při rekvalifikaci má uchazeč o zaměstnání, který se účastní rekvalifikace, kterou zabezpečuje úřad práce a uchazeč není poživitelem starobního důchodu ke dni, k němuž má být podpora při rekvalifikaci přiznána.

Podpora v nezaměstnanosti náleží uchazeči při splnění podmínek ode dne podání písemné žádosti o podporu v nezaměstnanosti. Pokud uchazeč požádá o poskytnutí podpory v nezaměstnanosti nejpozději do 3 pracovních dnů od skončení zaměstnání nebo jiných činností, je podpora přiznána ode dne následujícího po skončení zaměstnání.

Podpůrní doba činí u uchazeče o zaměstnání do 50 let věku 5 měsíců, nad 50 do 55 let věku 8 měsíců a nad 55 let věku 11 měsíců. Rozhodující je věk uchazeče ke dni podání žádosti.

⁶⁹ *Podrobněji viz.:* zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, § 41 odst. 3

⁷⁰ Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, § 39

Podpora v nezaměstnanosti a podpora při rekvalifikaci se neposkytuje po dobu pobírání starobního důchodu, po dobu pobírání dávek nemocenského pojištění, po dobu vazby.

Podpora v nezaměstnanosti se neposkytuje po dobu, po kterou je poskytována podpora při rekvalifikaci a po dobu, při které uchazeč vykovává činnost na základě pracovního poměru nebo dohody o provedení práce a měsíční výdělek nepřesáhne polovinu minimální mzdy (4 000 Kč).

Uchazeči o zaměstnání, kterému přísluší z posledního zaměstnání odstupné, odbytné nebo odchodné se podpora v nezaměstnanosti poskytne až po uplynutí doby, která odpovídá výši odstupného, odbytného nebo odchodného.

Do podpůrní doby se nezapočítává doba pobírání dávek nemocenského pojištění, doba výkonu činnosti, doba poskytování podpory při rekvalifikaci a doba vazby.

Nárok na podporu v nezaměstnanosti zaniká, uplynutím podpůrní doby, ukončením vedení uchazečů o zaměstnání a vyřazením z evidence uchazečů o zaměstnání⁷¹.

Uchazeč o zaměstnání, kterému v posledních 3 letech před zařazením do evidence uchazečů o zaměstnání neuplynula celá podpůrní doba a po uplynutí části podpůrní doby získal dobu důchodového pojištění zaměstnáním nebo jinou výdělečnou činností v délce alespoň 3 měsíců, má nárok na podporu v nezaměstnanosti po celou podpůrní dobu. Pokud získal důchodové pojištění v kratší délce než 3 měsíce, má nárok na podporu v nezaměstnanosti po zbývající část podpůrní doby. Pokud uchazeči o zaměstnání uplynula celá podpůrní doba, má nárok na podporu v nezaměstnanosti, pokud po uplynutí této doby získal dobu důchodového pojištění v délce alespoň 6 měsíců. Tato doba se nevyžaduje, pokud důvodem ukončení zaměstnání byly zdravotní důvody, důvody uvedené ve zvláštním předpise a porušení povinností ze strany zaměstnavatele. Současně musí být splněna podmínka celkové doby předchozího zaměstnání, tzn., že v posledních 3 letech před zařazením do evidence uchazečů o zaměstnání získal alespoň 12 měsíců doby důchodového pojištění.

⁷¹ Podrobněji viz.: zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, § 29, § 30

Výše podpory činí 65 % první dva měsíce podpůrčí doby, 50 % další dva měsíce podpůrčí doby a 45 % po zbývajících podpůrčí dobu z průměrného měsíčního čistého výtěžku posledního zaměstnání nebo z posledního vyměřovacího základu v rozhodném období přepočteného na 1 měsíc.

Uchazeči o zaměstnání, který ukončil zaměstnání bez vážného důvodu sám nebo dohodou se zaměstnavatelem činí výše podpory 45 % průměrného měsíčního čistého výtěžku nebo vyměřovacího základu po celou podpůrčí dobu.

Výše podpory při rekvalifikaci činí 60 % průměrného měsíčního čistého výtěžku nebo vyměřovacího základu.

5 Metodika

Hlavním cílem diplomové práce je zmapovat vývoj sociálního pojištění v České republice a dílčím cílem je zhodnotit vliv změn v sociálním pojištění na sociální příjmy obyvatel České republiky.

5.1 Metodický postup

V teoretické části práce jsou shrnuty poznatky získané studiem odborných pramenů v tištěné i elektronické podobě, týkajících se oblasti sociálního pojištění a sociálního zabezpečení v České republice. Seznam odborné literatury a internetových zdrojů je součástí diplomové práce. Diplomová práce vychází částečně z mé bakalářské práce *System sociálního zabezpečení v České republice a Slovenské republice a jejich efektivnost*.

Praktická část je rozdělena do dvou tematických celků. V prvním jsou zmapovány hlavní změny v oblasti sociálního pojištění od roku 2005. Ve druhém následuje rozbor sociálních příjmů obyvatel České republiky. Je provedeno srovnání sociálních příjmů s celkovými příjmy obyvatel České republiky od roku 2005 do roku 2009. Dále je provedeno srovnání sociálních dávek s disponibilním příjmem v České republice a v Evropské unii. Údaje potřebné ke zpracování praktické části jsem získala z odborných časopisů, z příslušných právních předpisů, z interních materiálů České správy sociálního zabezpečení a z vlastních zkušeností. Statistické údaje jsem získala z webových stránek České správy sociálního zabezpečení, Ministerstva práce a sociálních věcí, Českého statistického úřadu a z Eurostatu – Evropského statistického úřadu.

V závěru diplomové práce je zhodnocena efektivnost změn v systému sociálního pojištění v návaznosti na hlavní sociální příjmy obyvatel v České republice, a to na základě zjištěných údajů.

5.2 Technika zpracování dat

Zjištěná data jsou zpracována formou textu, tabulek, grafů a obrázků na PC pomocí Microsoft Word 2007 a Microsoft Excel 2007.

6 Změny v sociálním pojištění od roku 2005

6.1 Změny v pojistném na sociální zabezpečení

System sociálního pojištění je financován průběžným způsobem, tzn., že výdaje na dávky v daném období jsou financovány z příjmů pojistného v tomto období.

V tabulce č. 3 jsou uvedeny procentní sazby pojistného na sociální zabezpečení platné pro roky 2005 až 2008 a v tabulce č. 4 pro roky 2009 až 2011.

Tab. č. 3: Sazby pojistného na sociální zabezpečení pro roky 2005 - 2008

	Důchodové pojištění	Nemocenské pojištění	Státní politika zaměstnanosti	Celkem
Organizace a malé organizace	21,5 %	3,3 %	1,2 %	26 %
Zaměstnanec	6,5 %	1,1 %	0,4 %	8 %
Osoba samostatně výdělečně činná	28 %	4,4 % (dobrovolná účast)	1,6 %	29,6 % (34 %)
Osoba dobrovolně účastná důchodového pojištění	28 %	-	-	28 %

Zdroj: MPSV⁷²

⁷² Procentní sazby pojistného platné od roku 2004. In Pojistněmatematická zpráva o sociálním pojištění 2008 [online]. Praha: MPSV, 2009 [cit. 2011-03-31].

Dostupné z WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/5886/zprava_2008_cz.pdf>.

Tab. č. 4: Sazby pojistného na sociální zabezpečení pro roky 2009 - 2011

	2009	2010	2011
Zaměstnanec			
Důchodové pojištění	6,5 %	6,5 %	6,5 %
Nemocenské pojištění	-	-	-
Příspěvek na státní politiku zaměstnanosti	-	-	-
Celkem	6,5 %	6,5 %	6,5 %
Zaměstnavatel			
Důchodové pojištění	21,5 %	21,5 %	21,5 %
Nemocenské pojištění	2,3 %	2,3 %	2,3 % (3,3 % volba)
Příspěvek na státní politiku zaměstnanosti	1,2 %	1,2 %	1,2 %
Celkem	25 %	25 %	25 % (26 %)
Osoba samostatně výdělečně činná			
Důchodové pojištění	28 %	28 %	28 %
Nemocenské pojištění (dobrovolná účast)	1,4 %	1,4 %	2,3 %
Příspěvek na státní politiku zaměstnanosti	1,2 %	1,2 %	1,2 %
Celkem	29,2 % (30,6 %)	29,2 % (30,6 %)	29,2 % (31,5 %)
Osoba dobrovolně účastná důchodového pojištění			
Důchodové pojištění	28 %	28 %	28 %
Nemocenské pojištění	-	-	-
Příspěvek na státní politiku zaměstnanosti	-	-	-
Celkem	28 %	28 %	28 %
Zahraniční zaměstnanec			
Důchodové pojištění	-	-	-
Nemocenské pojištění	1,4 %	1,4 %	2,3 %
Příspěvek na státní politiku zaměstnanosti	-	-	-
Celkem	1,4 %	1,4 %	2,3 %

Zdroj: Zákon o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti č. 589/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Z výše uvedených tabulek vyplývá, že od 1. 1. 2009 došlo ke snížení sazeb pojistného u:

- zaměstnance z 8 % (nemocenské pojištění 1,1 %, důchodové pojištění 6,5 %, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti 0,4 %) na 6,5 % (důchodové pojištění).
- zaměstnavatele (označení malá organizace a organizace platilo pouze do konce roku 2008) z 26 % (nemocenské pojištění 3,3 %, důchodové pojištění 21,5 %, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti 1,2 %) na 25 % (nemocenské pojištění 2,3 %, důchodové pojištění 21,5 %, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti 1,2 %).
- osoby samostatně výdělečně činné účastné jen důchodového pojištění z 29,6 % (důchodové pojištění 28 %, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti 1,6 %) na 29,2 % (důchodové pojištění 28 %, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti 1,2 %). U dobrovolné účasti na nemocenském pojištění ze 4,4 % na 1,4 %.

Nově může být účasten nemocenského pojištění zahraniční zaměstnanec, a to od 1. 1. 2009. Pojistné na nemocenské pojištění činilo v roce 2009 a 2010 1,4%.

Od 1. 1. 2011 došlo ke změně sazeb pojistného u:

- zaměstnavatele do 25 zaměstnanců, účastných na nemocenském pojištění, z 25 % (nemocenské pojištění 2,3 %, důchodové pojištění 21,5 %, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti 1,2 %) na 26 % (nemocenské pojištění 3,3 %, důchodové pojištění 21,5 %, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti 1,2 %), pokud si tuto vyšší sazbu zvolil.
- u osoby samostatně výdělečně činné dobrovolně účastné nemocenského pojištění z 1,4 % na 2,3 %.
- u zahraničního zaměstnance z 1,4 % na 2,3 %.

V roce 2009 si zaměstnavatel odečetl z částky pojistného polovinu částky, kterou v kalendářním měsíci, za který platil pojistné, zúčtoval zaměstnancům na náhradě mzdy za dobu dočasné pracovní neschopnosti. Toto platilo i pro rok 2010. V roce 2011 si může zaměstnavatel odečíst polovinu částky jen v případě, že splnil podmínky a zvolil si zvýšenou sazbu pojistného na nemocenské pojištění.

Od 1. 8. 2009 přinesla novela zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, pro zaměstnavatele slevy na pojistném na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti. Cílem uplatnění slev bylo zlevnit náklady na pracovní sílu u zaměstnanců s nižšími a průměrnými příjmy a přispět tak k udržení zaměstnanosti. Toto opatření mělo původně platit do konce roku 2010. Vzhledem k úsporným opatřením od 1. 1. 2010 do 31. 12. 2010 byla sleva pro zaměstnavatele pro rok 2010 zrušena. Slevu na pojistném mohli zaměstnavatelé uplatit poprvé za měsíc srpen 2009 a naposledy za měsíc prosinec 2009. Za měsíce leden až červenec 2009 měli zaměstnavatelé nárok na mimořádnou slevu na pojistném, což znamenalo jednorázovou úsporu na nákladech. Nárok na slevu měl zaměstnavatel za každého zaměstnance, který byl účasten nemocenského pojištění, jehož zaměstnání trvalo po celý kalendářní měsíc, jehož zaměstnání mělo trvat déle než 3 kalendářní měsíce, a nejednalo se o zaměstnání malého rozsahu, a jehož vyměřovací základ byl nižší než 1,15 násobek průměrné mzdy, tzn., že musel být v roce 2009 nižší než 27 100 Kč. Výše slevy za jednotlivé zaměstnance činila 3,3 % z rozdílu mezi 1,15 násobkem průměrné mzdy a vyměřovacím základem zaměstnance, nejvýše však 25 % jeho vyměřovacího základu. Sleva nenáležela od kalendářního měsíce, ve kterém zaměstnanci nebo zaměstnavateli byla doručena výpověď z pracovního poměru, byla uzavřena dohoda o rozvázání pracovního poměru nebo zaměstnavatel či zaměstnanec byl vyzooměn o zrušení pracovního poměru ve zkušební době⁷³.

Od 1. ledna 2008 je stanoven maximální roční vyměřovací základ pro placení pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti pro všechny pojištěnce ve výši 48 násobku průměrné mzdy v národním hospodářství. Pro rok 2008 činil částku 1 034 880 Kč. Maximální vyměřovací základ zaměstnance i osoby samostatně výdělečně činné v roce 2009 činil 48násobek průměrné mzdy, tj. 1 130 640 Kč, v roce 2010 činil 72násobek průměrné mzdy, tj. 1 707 048 Kč, pro rok 2011 činí 72násobek průměrné mzdy, tj. 1 781 280 Kč.

⁷³ ČSSZ informuje, jak uplatnit slevy na pojistném na sociální zabezpečení. In Česká správa sociálního zabezpečení [online]. 14. 7. 2009 [cit. 2011-03-31]. Dostupné z WWW: <<http://www.cssz.cz/cz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2009/2009-07-14-cssz-informuje-jak-uplatnit-slevy-na-pojistnem-na-socialni-zabezpeceni.htm>>.

Od 1. 1. 2009 jsou účastni pouze důchodového pojištění společníci a jednatelé společnosti s ručením omezeným a komandisté komanditní společnosti, jestliže mimo pracovněprávní vztah vykonávají pro tuto společnost práci, za kterou jsou touto společností odměňováni a členové družstva, kteří vykonávají činnost v orgánech družstva mimo pracovněprávní vztah za odměnu, jejíž výše je předem určena a pokud výkon této činnosti není podle stanov družstva považován za výkon práce pro družstvo. Výše uvedené osoby jsou účastny pojištění v těch kalendářních měsících, ve kterých jim byl zúčtován příjem alespoň ve výši rozhodného příjmu. Ten v roce 2009 činil 5 900 Kč, v roce 2010 činil 6 000 Kč a v roce 2011 činí 6 200 Kč.

Od 1. 1. 2010 se za den platby považuje den, v němž byla platba připsána na účet příjemce platby, tzn., že pojistné musí být připsáno na účet České národní banky nejpozději 20. Do konce roku 2009 se za den platby považoval den, v němž byla platba odepsána z účtu plátce.

Tab. č. 5: Vyměřovací základy a zálohy OSVČ pro roky 2005 – 2011

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Hlavní samostatně výdělečná činnost							
minimální měsíční vyměřovací základ	4 024 Kč	4 709 Kč	5 035 Kč	5 390 Kč	5 889 Kč	5 928 Kč	6 185 Kč
minimální měsíční záloha pojistného na důchodové pojištění	1 192 Kč	1 394 Kč	1 491 Kč	1 596 Kč	1 720 Kč	1 731 Kč	1 807 Kč
minimální měsíční pojistné na nemocenské pojištění	178 Kč	208 Kč	222 Kč	238 Kč	56 Kč	56 Kč	92 Kč
Vedlejší samostatně výdělečná činnost							
minimální měsíční vyměřovací základ	1 789 Kč	1 884 Kč	2 014 Kč	2 156 Kč	2 356 Kč	2 371 Kč	2 474 Kč
minimální měsíční záloha pojistného na důchodové pojištění	530 Kč	558 Kč	597 Kč	639 Kč	688 Kč	693 Kč	723 Kč
minimální měsíční pojistné na nemocenské pojištění	79 Kč	83 Kč	89 Kč	95 Kč	56 Kč	56 Kč	92 Kč

Zdroj: ČSSZ⁷⁴

⁷⁴ JANDOVÁ, D., ŠÁROVÁ, L. Přehled o příjmech a výdajích OSVČ za rok 2004. Národní pojištění. 2005, roč. 36, č. 1, s. 18. ISSN 0323-2395.

JANDOVÁ, D. OSVČ a pojistné v roce 2006. Národní pojištění. 2006, roč. 37, č. 1, s. 9. ISSN 0323-2395.

JANDOVÁ, D. Změny v sociálním zabezpečení OSVČ. Národní pojištění. 2008, roč. 39, č. 1, s. 16. ISSN 0323-2395.

OSVČ a pojistné na sociální zabezpečení v roce 2009. In Česká správa sociálního zabezpečení [online]. 14. 1. 2009 [cit. 2011-03-31]. Dostupné z WWW: < <http://www.cssz.cz/cz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2009/090114-osvc-a-pojistne-na-socialni-zabezpeceni-v-roce-2009.htm>>.

OSVČ budou podávat Přehled za rok 2009, mění se zálohy na pojistné. In Česká správa sociálního zabezpečení [online]. 4. 3. 2010 [cit. 2011-03-31]. Dostupné z WWW:

< <http://www.cssz.cz/cz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2010/2010-03-04osvc-budou-podavat-prehled-za-rok-2009-meni-se-zalohy-na-pojistne.htm>>.

Zákon o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti č. 589/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů

U osoby samostatně výdělečně činné činil základ pro odvod pojistného v roce 2005 45 %, od roku 2006 činí 50 % z rozdílu mezi příjmy a výdaji vynaložených na dosažení, zjištění a udržení těchto příjmů. V roce 2007 byl stanoven maximální roční vyměřovací základ osoby samostatně výdělečně činné 486 000 Kč. Z tabulky č. 5 je patrné, že se minimální měsíční vyměřovací základ a minimální měsíční záloha pojistného na důchodové pojištění od roku 2005 zvyšuje u hlavní i vedlejší samostatně výdělečně činnosti. Záloha na pojistné nemocenského pojištění se zvyšovala v letech 2005 až 2008, v letech 2009 a 2010 klesla a v roce 2011 opět vzrostla, což je dáno změnou sazby pojistného na nemocenské pojištění.

6.2 Změny v nemocenském pojištění

Základním zákonem, který upravoval okruh pojištěných a nároky pojištěnců na dávky do 31. 12. 2008, byl zákon č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců, ve znění pozdějších předpisů. Od 1. 1. 2009 vstoupil v platnost zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, který nahradil výše zmiňovaný zákon a další související zákony a vyhlášky⁷⁵.

Nemocenské pojištění je garantováno státem. Princip zásluhovosti se zde projevuje v omezeném rozsahu, neboť současně je uplatňován princip sociální solidarity. Dynamičnost systému je dána aktualizací redukčních hranic.

⁷⁵ Zákon č. 32/1957 Sb., o nemocenské péči v ozbrojených silách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 88/1968 o prodloužení mateřské dovolené, o dávkách v mateřství a o přídavcích na děti z nemocenského pojištění, ve znění pozdějších předpisů a vybraná ustanovení zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, vyhlášku č. 31/1993 Sb., o posuzování dočasné pracovní neschopnosti pro účely sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, vyhlášku č. 141/1958 Ú. 1., o nemocenském pojištění a o důchodovém zabezpečení odsouzených, ve znění pozdějších předpisů, vyhlášku č. 143/1965 Sb., o poskytování peněžitých dávek v nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů a vyhlášku č. 165/1979 Sb., o nemocenském pojištění některých pracovníků a o poskytování dávek nemocenského pojištění občanům ve zvláštních případech.

Tab. č. 6: Vývoj redukčních hranic, vývoj maximálního denního vyměřovacího základu, sazeb dávky a maximální denní výše nemocenské pro roky 2005 - 2011

Období	Redukční hranice v Kč první, druhá, třetí	Redukce započitatelného příjmu						Období nemoci
		příjem z částky do Kč	redukce	příjem z částky Kč nad do	redukce	příjem z částky Kč nad do	redukce	
1.1.2005 až 31.12.2005	480, 690	480	90 %	480 - 690	60 %	-	-	1.-3. den 4.-14. den od 15. dne
		480	100 %	480 - 690	60 %			
1.1.2006 až 31.12.2006	510, 730	510	90 %	510 - 730	60 %	-	-	1.-3. den 4.-14. den od 15. dne
		510	100 %	510 - 730	60 %			
1.1.2007 až 31.12.2007	550, 790	550	90 %	550 - 790	60 %	-	-	1.-3. den 4.-14. den od 15. dne
		550	100 %	550 - 790	60 %			
1.1.2008 až 29.6.2008	550, 790	550	90 %	550 - 790	60 %	-	-	od 1. dne
		550						
30.6.2008 až 31.8.2008	550, 790	550	90 %	550 - 790	60 %	-	-	od 1. dne
1.9.2008 až 31.12.2008	550, 790	550	90 %	550 - 790	60 %	-	-	od 1. dne
1.1.2009 až 31.12.2009	786, 1 178, 2 356	786	90 %	786 - 1 178	60 %	1 178-2 356	30 %	od 15. dne
1.1.2010 až 31.12.2010	791, 1 186, 2 371	791	90 %	791 - 1 186	60 %	1 186-2 371	30%	od 15. dne
1.1.2011 až 31.12.2011	825, 1 237, 2 474	825	90 %	825 - 1 237	60 %	1 237- 2 474	30 %	od 22. dne

Období	Maximální DVZ	Období nemoci	Sazba dávky	Výše dávky za den
1.1.2005 až 31.12.2005	558 Kč 558 Kč 606 Kč	1.-3. den 4.-14. den od 15. dne	25 % 69 % 69 %	140 Kč 386 Kč 419 Kč
1.1.2006 až 31.12.2006	591 Kč 591 Kč 642 Kč	1.-3. den 4.-14. den od 15. dne	25 % 69 % 69 %	148 Kč 408 Kč 443 Kč
1.1.2007 až 31.12.2007	639 Kč 639 Kč 694 Kč	1.-3. den 4.-14. den od 15. dne	25 % 69 % 69 %	160 Kč 441 Kč 479 Kč
1.1.2008 až 29.6.2008	639 Kč 639 Kč 639 Kč 639 Kč	1.-3. den 4.-30. den 31.-60. den od 61. dne	0 % 60 % 66 % 72 %	0 Kč 384 Kč 422 Kč 461 Kč
30.6.2008 až 31.8.2008	639 Kč 639 Kč 639 Kč 639 Kč	1.-3. den 4.-30. den 31.-60. den od 61. dne	60 % 60 % 66 % 72 %	384 Kč 384 Kč 422 Kč 461 Kč
1.9.2008 až 31.12.2008	639 Kč 639 Kč 639 Kč 639 Kč	1.-3. den 4.-30. den 31.-60. den od 61. dne	25 % 60 % 66 % 72 %	160 Kč 384 Kč 422 Kč 461 Kč
1.1.2009 až 31.12.2009	1 296 Kč 1 296 Kč 1 296 Kč	15.-30. den 31.-60. den od 61. dne	60 % 66 % 72 %	778 Kč 856 Kč 934 Kč
1.1.2010 až 31.12.2010	1 305 Kč	od 15. dne	60 %	783 Kč
1.1.2011 až 31.12.2011	1 361 Kč	od 22. dne	60 %	817 Kč

Zdroj: ŠUBRT, B. a kol. Abeceda mzdové účetní 2005. 15. vyd. Olomouc: ANAG, 2005. 335-336 s. ISBN 80-7263-252-3.

ŽENÍŠKOVÁ, M. Nemocenské dávky od 1. ledna 2006. Mzdová účetní. 2005, roč. XI, č. 12, s. 4-5. ISSN 1211-1430.

ŠUBRT, B. a kol. Abeceda mzdové účetní 2007. 17. vyd. Olomouc: ANAG, 2007. 385-386 s. ISBN 978-80-7263-373-9.

ŠUBRT, B. a kol. Abeceda mzdové účetní 2008. 18. vyd. Olomouc: ANAG, 2008. 394-395 s. ISBN 978-80-7263-438-5.

ŽENÍŠKOVÁ, M. Změny v nemocenském pojištění od 30. června 2008. Mzdová účetní. 2008, roč. XIV, č. 6, s. 2-4. ISSN 1211-1430.

ŽENÍŠKOVÁ, M. Změny v nemocenském pojištění od 1. září 2008. Mzdová účetní. 2008, roč. XIV, č. 9, s. 4. ISSN 1211-1430.

ŠUBRT, B. a kol. Abeceda mzdové účetní 2009. 19. vyd. Olomouc: ANAG, 2009. 395 s. ISBN 978-80-7263-497-2.

ŽENÍŠKOVÁ, M. Změny v nemocenském pojištění. Mzdová účetní. 2010, roč. XVI, č. 1, s. 6. ISSN 1211-1430.

Zákon o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti č. 589/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Z tabulky č. 6 vyplývá, že redukční hranice se v roce 2005 až 2007 zvyšovaly, v roce 2008 zůstaly stejné jako v roce 2007. V letech 2005 až 2007 byla 1. redukční hranice redukována po dobu prvních čtrnácti dnů na 90 % a 2. redukční hranice se od prvního dne redukovala na 60 %. V roce 2008 byla 1. redukční hranice redukována od prvního dne na 90 %, 2. redukční hranice se od prvního dne redukovala na 60 %. Od roku 2009 jsou zavedeny 3 redukční hranice, 1. redukční hranice je redukována na 90 %, 2. redukční hranice na 60 % a 3. redukční hranice na 30 %.

Maximální denní vyměřovací základ se v letech 2005 až 2007 zvyšoval, jak pro prvních čtrnáct dní trvání dočasné pracovní neschopnosti, tak i pro dny následující, zvyšovala se i maximální výše denní dávky. Sazba dávky byla pro první až třetí den 25 %, od čtvrtého dne 69 %. V roce 2008 činil maximální denní vyměřovací základ 639 Kč, což odpovídalo hodnotě roku 2007 v prvních čtrnácti dnech. Nemocenské se v období 1. 1. až 29. 6. vyplácelo až od čtvrtého dne trvání dočasné pracovní neschopnosti. Sazby činily od čtvrtého do třicátého dne 60 %, od třicátého prvního do šedesátého dne 66 % a od šedesátého prvního dne 72 %. Od 30. 6. náleželo nemocenské již od prvního dne, do 31. 8. byla sazba 60 % a od 1. 9. 25 %. Oproti roku 2007 došlo i ke snížení denní výše dávky. Od roku 2009 docházelo k postupnému nárůstu maximálního denního vyměřovacího základu. Nemocenské v roce 2009 a 2010 náleželo od patnáctého dne a v roce 2011 náleží až od dvacátého druhého dne. V roce 2009 byly sazby dávky 60 % od patnáctého do třicátého dne, 66 % od třicátého prvního do šedesátého dne a 72 % od šedesátého prvního dne. Od roku 2010 je jednotná sazba dávky ve výši 60 %.

Tab. č. 7: Vývoj redukčních hranic a maximální denní vyměřovací základ, vývoj sazeb dávky a maximální denní výše peněžité pomoci v mateřství pro roky 2005 - 2011

Období	Redukční hranice v Kč první, druhá, třetí	Redukce započitatelného příjmu						Maxim. DVZ
		příjem z částky do Kč	redukce	příjem z částky Kč nad do	redukce	příjem z částky Kč nad do	redukce	
1.1.2005 až 31.12.2005	480, 690	480	100 %	480 – 690	60 %	-	-	606 Kč
1.1.2006 až 31.12.2006	510, 730	510	100 %	510 – 730	60 %	-	-	642 Kč
1.1.2007 až 31.12.2007	550, 790	550	100 %	550 – 790	60 %	-	-	694 Kč
1.1.2008 až 31.12.2008	550, 790	550	100 %	550 – 790	60 %	-	-	694 Kč
1.1.2009 až 31.12.2009	786, 1 178, 2 356	786	100 %	786 - 1 178	60 %	1 178-2 356	30 %	1 375 Kč
1.1.2010 až 31.5.2010	791, 1 186, 2 371	791	90 %	791 - 1 186	60 %	1 186-2 371	30%	1 305 Kč
1.6.2010 až 31.12.2010	791, 1 186, 2 371	791	100 %	791 - 1 186	60 %	1 186-2 371	30%	1 384 Kč
1.1.2011 až 31.12.2011	825, 1 237, 2 474	825	100 %	825 - 1 237	60 %	1 237 - 2 474	30 %	1 444 Kč

Období	Období PPvM	Sazba dávky	Výše dávky za den
1.1.2005 až 31.12.2005	od 1. dne	69 %	419 Kč
1.1.2006 až 31.12.2006	od 1. dne	69 %	443 Kč
1.1.2007 až 31.12.2007	od 1. dne	69 %	479 Kč
1.1.2008 až 31.12.2008	od 1. dne	69 %	479 Kč
1.1.2009 až 31.12.2009	od 1. dne	70 %	963 Kč
1.1.2010 až 31.5.2010	od 1. dne	60 %	783 Kč
1.6.2010 až 31.12.2010	od 1. dne	70 %	969 Kč
1.1.2011 až 31.12.2011	od 1. dne	70 %	1 011 Kč

Zdroj: ŠUBRT, B. a kol. Abeceda mzdové účetní 2005. 15. vyd. Olomouc: ANAG, 2005. 350 s. ISBN 80-7263-252-3.

ŽENÍŠKOVÁ, M. Nemocenské dávky od 1. ledna 2006. Mzdová účetní. 2005, roč. XI, č. 12, s. 4-5. ISSN 1211-1430.

ŠUBRT, B. a kol. Abeceda mzdové účetní 2007. 17. vyd. Olomouc: ANAG, 2007. 401s. ISBN 978-80-7263-373-9.

ŠUBRT, B. a kol. Abeceda mzdové účetní 2008. 18. vyd. Olomouc: ANAG, 2008. 412 s. ISBN 978-80-7263-438-5.

ŠUBRT, B. a kol. Abeceda mzdové účetní 2009. 19. vyd. Olomouc: ANAG, 2009. 395 s. ISBN 978-80-7263-497-2.

ŽENÍŠKOVÁ, M. Změny v nemocenském pojištění. Mzdová účetní. 2010, roč. XVI, č. 1, s. 6. ISSN 1211-1430.

MPSV: Změny v nemocenském pojištění od 1. června 2010. In Česká správa sociálního zabezpečení [online]. 2. 6. 2010 [cit. 2011-03-31]. Dostupné z WWW:

<<http://www.cssz.cz/cz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2010/mpsv-zmeny-v-nemocenskem-pojisteni-od-1-cervna-2010.htm>>.

Zákon o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti č. 589/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Z tabulky č. 7 vyplývá, že redukční hranice se zvyšovaly od roku 2005 do roku 2007, v roce 2008 byly na stejné úrovni jako v roce 2007. Od roku 2009 jsou tři a zvyšují se. Maximální denní vyměřovací základ od roku 2005 roste, kromě roku 2008, kdy byl shodný jako v roce 2007. Sazba dávky činila v letech 2005 až 2008 69 %, výše dávky se

v tomto období postupně zvyšovala s výjimkou roku 2008. V roce 2009, od června 2010 a v roce 2011 činí sazba peněžité pomoci v mateřství 70 %. Od 1. 1. 2010 do 31. 5. 2010 činila 60 %. Maximální výše dávky v roce 2009 zaznamenala enormní nárůst oproti roku 2008. Pokles byl zaznamenán od 1. 1. 2010 do 31. 5. 2010, poté došlo opět k nárůstu.

Tab. č. 8: Vývoj maximálního denního vyměřovacího základu, sazeb dávky a maximální denní výše podpory při ošetřování člena rodiny (ošetřovného od 1. 1. 2009) pro roky 2005 - 2011

Období	Maximální DVZ	Období OČR	Sazba dávky	Výše dávky za den
1.1.2005 až 31.12.2005	558 Kč 606 Kč	1.-14.den 15. a 16. den	69 %	386 Kč 419 Kč
1.1.2006 až 31.12.2006	591 Kč 642 Kč	1.-14.den 15. a 16. den	69 %	408 Kč 443 Kč
1.1.2007 až 31.12.2007	639 Kč 694 Kč	1.-14.den 15. a 16. den	69 %	441 Kč 479 Kč
1.1.2008 až 31.12.2008	639 Kč	od 1. dne	60 %	384 Kč
1.1.2009 až 31.12.2009	1 296 Kč	od 1. dne	60 %	778 Kč
1.1.2010 až 31.5.2010	1 305 Kč	od 4.dne	60 %	783 Kč
1.6.2010 až 31.12.2010	1 305 Kč	od 1. dne	60 %	783 Kč
1.1.2011 až 31.12.2011	1 361 Kč	od 1. dne	60 %	817 Kč

Pozn.: Denní vyměřovací základ se pro účely podpory při ošetřování člena rodiny (ošetřovného) stanoví a redukuje stejným způsobem jako při výpočtu nemocenského.

Zdroj: ŠUBRT, B. a kol. Abeceda mzdové účetní 2005. 15. vyd. Olomouc: ANAG, 2005. 347 s. ISBN 80-7263-252-3.

ŽENÍŠKOVÁ, M. Nemocenské dávky od 1. ledna 2006. Mzdová účetní. 2005, roč. XI, č. 12, s. 4-5. ISSN 1211-1430.

ŠUBRT, B. a kol. Abeceda mzdové účetní 2007. 17. vyd. Olomouc: ANAG, 2007. 398s. ISBN 978-80-7263-373-9.

ŠUBRT, B. a kol. Abeceda mzdové účetní 2008. 18. vyd. Olomouc: ANAG, 2008. 407 s. ISBN 978-80-7263-438-5.

ŠUBRT, B. a kol. Abeceda mzdové účetní 2009. 19. vyd. Olomouc: ANAG, 2009. 395 s. ISBN 978-80-7263-497-2.

ŽENÍŠKOVÁ, M. Změny v nemocenském pojištění. Mzdová účetní. 2010, roč. XVI, č. 1, s. 6. ISSN 1211-1430.

MPSV: Změny v nemocenském pojištění od 1. června 2010. In Česká správa sociálního zabezpečení [online]. 2. 6. 2010 [cit. 2011-03-31]. Dostupné z WWW:

<<http://www.cssz.cz/cz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2010/mpsv-zmeny-v-nemocenskem-pojisteni-od-1-cervna-2010.htm>>.

Zákon o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti č. 589/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Z tabulky č. 8 vyplývá, že sazba dávky byla v letech 2005 až 2007 69 %, od roku 2008 činí 60 %. Dávka náleží od prvního dne, s výjimkou období 1. 1. až 31. 5. 2010, kdy náležela až od čtvrtého dne. Maximální denní vyměřovací základ a výše dávky se zvyšuje, kromě roku 2008.

Další významnou změnou bylo:

Od 1. 6. 2005 se okruh nemocensky pojištěných zaměstnanců rozšířil o pěstouny, kterým je vyplácena odměna za výkon pěstounské péče a od 1. 10. 2005 se rozšířil o členy Rady Českého telekomunikačního úřadu.

Od 1. 1. 2008 došlo k následujícím změnám:

- nastala změna ve vzniku účasti na nemocenském pojištění, neboť za den vstupu zaměstnance do zaměstnání se považuje také den před vstupem do zaměstnání, za který mu náleží náhrada mzdy nebo za který se mzda nekrátí.
- zkrácení podpůrní doby, po kterou je poskytováno nemocenské poživatelům starobních a plných invalidních důchodů z důvodu nemoci a nepracovního úrazu z 84 na 81 kalendářních dnů.
- omezení podpůrní doby pro poskytování nemocenského a podpory při ošetřování člena rodiny u poživatelů starobních a plných invalidních důchodů, na dobu trvání zaměstnání.
- zkrácení ochranné lhůty ze 42 na 7 kalendářních dnů.
- z ochranné lhůty již nenáleží podpora při ošetřování člena rodiny.
- uchazečkám o zaměstnání byl zrušen nárok na peněžitou pomoc v mateřství.
- osamělým je poskytována peněžité pomoci v mateřství pouze 28 týdnů místo 37 týdnů.
- v použití denního vyměřovacího základu stanoveného pro výpočet předchozí peněžité pomoci v mateřství pro výpočet další peněžité pomoci v mateřství při

splnění podmínek: nástup na mateřskou dovolenou za trvání téhož zaměstnání, předchozí dítě není starší 4 let, denní vyměřovací základ před redukcí je vyšší než denní vyměřovací základ stanovený před redukcí pro novou peněžitou pomoc v mateřství⁷⁶.

Další změny se týkají karenční doby, redukčních hranic a procentních sazeb. Tyto změny jsou rozebrány ve výše uvedených tabulkách.

Od 1. 1. 2009 je v platnosti nový zákon o nemocenském pojištění. Zásadní změnou je:

- vyplácení nemocenské od 15. kalendářního dne trvání pracovní neschopnosti, pro roky 2011 až 2013 včetně až od 22. kalendářního dne. Za období prvních 14 respektive 21 kalendářních dnů vyplácí zaměstnavatel náhradu mzdy.
- výplata nemocenských dávek za všechny zaměstnavatele přešla na okresní správy sociálního zabezpečení.
- od 1. 1. 2009 nejsou účastní nemocenského pojištění žáci středních a studenti vysokých škol.
- za zaměstnance se nově považují také příslušníci Policie ČR, Hasičského záchranného sboru ČR, Celní správy ČR, Vězeňské služby ČR, Bezpečnostní informační služby a Úřadu pro zahraniční styky a informace, vojáci z povolání, osoby pracovně činné ve výkonu trestu.
- ponovu se může dobrovolně účastnit nemocenského pojištění zahraniční zaměstnanec.
- při splnění nároku podmínek na dávky, kromě vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství, u souběžně vykonávaných zaměstnání zakládajících účast na nemocenském pojištění, je dávka vypočtena ze všech zaměstnání, ale náleží jen jedna.

⁷⁶Legislativní změny od začátku roku 2006: nemocenské pojištění. In Pojistněmatematická zpráva o sociálním pojištění 2008 [online]. Praha: MPSV, 2009 [cit. 2011-03-31].

Dostupné z WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/5886/zprava_2008_cz.pdf>.

- ochranná lhůta u žen, jimž zaniklo pojištění v době těhotenství, činí 180 kalendářních dnů ode dne zániku pojištění. Pokud pojištění trvalo kratší dobu, činí tato lhůta tolik dní, kolik trvalo zaměstnání.
- poživatelům invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně (dříve plného invalidního důchodu) neplyne ochranná lhůta.
- u dávek z ochranné lhůty se rozhodné období určuje od prvního dne po skončení nemocenského pojištění, dříve se určovalo ke dni vzniku nároku na dávku.
- jestliže v rozhodném období není vyměřovací základ nebo jsou v něm pouze vyloučené doby, jde se do prvního předchozího kalendářního roku, ve kterém je vyměřovací základ a aspoň 30 kalendářních dní v děliteli.
- z vyloučených dob se neodečítají dny neplaceného volna bez náhrady mzdy poskytnutého zaměstnavatelem dobrovolně, tj. zaměstnanec neměl nárok dle Zákoníku práce na volno a dny dočasné pracovní neschopnosti, kterou si zaměstnanec způsobil úmyslně.
- denní vyměřovací základ je upravován dle tří redukčních hranic.
- podpůrní doba činí 380 kalendářních dnů a začíná od 15. kalendářního dne trvání pracovní neschopnosti. Od 1. 1. 2011 do 31. 12. 2013 od 22. kalendářního dne. U poživatelů starobního a invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně (dříve plného invalidního) činí 70 kalendářních dnů od 15. kalendářního dne trvání pracovní neschopnosti. Od 1. 1. 2011 do 31. 12. 2013 činí 63 kalendářních dnů od 22. kalendářního dne.
- pojištěnec, který si způsobil dočasnou pracovní neschopnost úmyslně, nemá nárok na nemocenskou.
- pojištěnec, který si způsobil dočasnou pracovní neschopnost zaviněnou účastí ve rvačce, svou opilostí, zneužitím omamných a psychotropních látek a při spáchání úmyslného trestného činu má nárok na nemocenskou ve výši 50 %. Již se nebere ohled na rodinné příslušníky.
- peněžitou pomoc v mateřství může ponovu pobírat i otec dítěte nebo manžel ženy, která dítě porodila, jestliže spolu uzavřou písemnou dohodu o péči o dítě, nejdříve od sedmého týdne po porodu. Střídání v péči o dítě je možné i opakovaně. Rozhodné období se zjišťuje k počátku šestého týdne před

očekávaným dnem porodu, místo ke dni nástupu na peněžitou pomoc v mateřství. Od 1. 1. 2011 podpůrná doba začíná začátkem 6. týdne, pokud si pojišťovna tento den neurčí v období od počátku 8. do počátku 6. týdne před očekávaným dnem porodu.

- u ošetřovného je umožněno vystřídání, v jednom případě pouze jednou.
- zaměstnanec nemá nárok na ošetřovné z důvodu ošetřování dítěte nebo péče o ně, jestliže jiná fyzická osoba má z důvodu péče o toto dítě nárok na výplatu PPvM nebo má nárok na rodičovský příspěvek podle zvláštního právního předpisu, to neplatí, pokud tato jiná osoba onemocněla, utrpěla úraz, nastaly u ní situace uvedené v § 57 odst. 1 písm. b) nebo c), porodila nebo jí byla nařízena karanténa, a proto nemůže o toto dítě pečovat.
- od 1. 1. 2009 může provést kontrolu dodržování léčebného režimu také zaměstnavatel v období prvních 14 kalendářních dnů a v období od 1. 1. 2011 do 31. 12. 2013 prvních 21 kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti.
- nemocenské lze krátit nebo odejmout, a to za dobu nejdéle 100 kalendářních dnů ode dne porušení léčebného režimu, pokud dočasná pracovní neschopnost trvá. Není brán zřetel na rodinné příslušníky.
- ponovu je možné uložit pokutu za závažné porušení léčebného režimu a neumožnění kontroly⁷⁷.

⁷⁷ Zákon č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

HANSELOVÁ, D. Systém sociálního zabezpečení v České republice a Slovenské republice a jejich efektivnost. Český Krumlov, 2009. 49-52 s. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.

6.3 Změny v důchodovém pojištění

Základní důchodové pojištění je ekonomicky garantováno státem. Princip zásluhovosti se v důchodovém pojištění projevuje pouze v omezeném rozsahu, neboť je současně uplatňován princip sociální solidarity. Sociální solidarita je dána existencí redukčních hranic, zápočet vyšších příjmů se redukuje, a tím dochází k poklesu relativní úrovně důchodu. Dynamičnost je dána aktualizací úrovně příjmů, ze kterých se vychází při výpočtu procentní výměry důchodu a zvyšováním vyplácených důchodů⁷⁸.

Tab. č. 9: Vývoj základní a procentní výměry v letech 2005 – 2011

	leden 2005	leden 2006	leden 2007	leden 2008	srpen 2008	leden 2009	leden 2010	leden 2011
Základní výměra v Kč	1 400	1 470	1 570	1 700	2 170	2 170	2 170	2 230
Procentní výměra, nárůst o % u důchodů přiznaných před 1. 1. 1996	5,4 %	6 %	6,6 %	3 %	-	4,4 %	-	3,9 %
po 31. 12. 1995	5,4 %	4 %	5,6 %	3 %	-	4,4 %	-	3,9 %

Zdroj: interní materiály ČSSZ

Z tabulky č. 9 vyplývá, že se základní výměra zvyšovala v letech 2005 až 2008 a poté až v roce 2011. Zvýšení důchodů o procentní výměru neproběhlo v srpnu 2008 a v lednu 2010, v tomto roce se nezvyšovala ani základní výměra.

⁷⁸ Zvyšování důchodů je dáno v § 67 a § 67a zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

Tab. č. 10: Vývoj redukčních hranic v letech 2005 – 2011

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
První redukční hranice	8 400	9 100	9 600	10 000	10 500	10 500	11 000
Druhá redukční hranice	20 500	21 800	23 300	24 800	27 000	27 000	28 200

Pozn.: Redukční hranice v roce 2011 platí pouze do 29. 9. 2011

Zdroj: Zákon o důchodovém pojištění č. 155/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Z tabulky č. 10 je zřejmé, že hodnoty redukčních hranic rostly v letech 2005 a 2009, v roce 2010 byly stejné jako v roce 2009 a v roce 2011 opět vzrostly.

Tab. č. 11: Vývoj všeobecného vyměřovacího základu a koeficientu v letech 2005 - 2011

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
VVZ (za 2 roky nazpět)	16 769	17 882	18 809	20 050	21 527	23 280	24 091
Koeficient	1,0665	1,0532	1,0707	1,0753	1,0942	1,0184	1,0269

Zdroj: interní materiály ČSSZ

Z tabulky č. 11 vyplývá, že všeobecný vyměřovací základ se postupně zvyšuje.

Dalšími změnami byly:

- od 1. 2. 2006 zrušení krácení částečných invalidních důchodů či zastavení jejich výplaty při překročení stanovené hranice příjmů z výdělečné činnosti.
- od 1. 7. 2006 zvýšení procentní výměry důchodu o 2000 Kč ode dne, kdy poživatel dosáhne věku 100 let.
- od 1. 7. 2006 úprava výše vdovských důchodů či uvolnění jejich výplaty vdovám, kterým vznikl nárok na tento důchod před 1. 1. 1996 a v důsledku existence pevných maximálních hranic byla jeho výše omezena, nebo důchod nebyl vyplácen vůbec.

- od 1. 7. 2007 se doba péče u všech pojištěnců, mužů i žen, prokazuje stejným způsobem, a to čestným prohlášením podaným se žádostí o důchod.
- od 1. 1. 2008 rozšířen okruh osob účastných důchodového pojištění o osoby pečující o osobu mladší 10 let, která je závislá na péči jiné osoby v I. stupni.
- od 28. 5. 2008 stanovena podmínka pro zvýšení důchodů v mimořádném termínu již při růstu cen aspoň o 5 % (doposud o 10 %) ⁷⁹.
- od 1. 1. 2009 došlo k rozšíření okruhu osob účastných na důchodovém pojištění.
- od 1. 1. 2009 se nově stanovilo, že nárok na výplatu důchodu nebo jeho části zaniká uplynutím 5 let (dříve 3 roky) ode dne, za který důchod nebo jeho část náleží. Za dobu přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se důchod doplatí, nejvýše v rozsahu stanoveném právními předpisy účinnými ke dni, který předchází dni nabytí účinnosti tohoto zákona. Neomezeně se důchod nebo jeho zvýšení doplatí ode dne, od něhož důchod nebo jeho zvýšení náleží, v případě, že důchod nebyl přiznán nebo byl vyplácen v nižší částce, než v jaké náleží, nebo byl neprávem odepřen, nebo byl přiznán od pozdějšího data, než od jakého náleží v důsledku nesprávného postupu orgánu sociálního zabezpečení.
- Od 1. 1. 2009 se plný a částečný invalidní důchod nevyplácí po dobu výplaty nemocenského (i když nemocenské není vypláceno z důvodu porušení léčebného režimu) a po dobu poskytování náhrady mzdy (i první 3 dny, po které se náhrada mzdy nevyplácí a při porušení léčebného režimu) v době dočasné pracovní neschopnosti nebo karantény, pokud den vzniku plné a částečné invalidity spadá do období dočasné pracovní neschopnosti nebo karantény, které jsou důvodem výplaty nemocenského nebo náhrady mzdy ⁸⁰.

⁷⁹ Legislativní změny od začátku roku 2006: důchodové pojištění. In Pojistněmatematická zpráva o sociálním pojištění 2008 [online]. Praha: MPSV, 2009 [cit. 2011-03-31].

Dostupné z WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/5886/zprava_2008_cz.pdf>.

⁸⁰ PŘIB, J. Změny v důchodovém pojištění od roku 2009. Mzdová účetní. 2008, roč. XIV, č. 12, s. 21-22. ISSN 1211-1430.

K významným změnám v důchodovém pojištění došlo od 1. 1. 2010:

- došlo k úpravě základních parametrů pro výpočet dávek, důchodového věku a potřebné doby pojištění.
- po 1. 1. 2010 není studium na střední, vyšší odborné a vysoké škole náhradní dobou pojištění. Studenti po dosažení věku 18 let se mohou dobrovolně účastnit na důchodovém pojištění, nejnižší měsíční pojistné pro rok 2010 bylo 1 660 Kč a v roce 2011 činí 1 732 Kč.
- došlo k rozšíření důvodů účasti na dobrovolném pojištění, a to pro: dobu prvních 6 let studia po dosažení věku 18 let, dobu pobytu v cizině, po kterou osoba následovala svého manžela, který v cizině působil v diplomatických službách České republiky.
- vznikne-li nárok na důchod po 31. 12. 2009 může osoba požádat, aby v případech, kdy došlo ke krytí vyloučené doby (např. nemoc) s příjmem z výdělečné činnosti, byla při výpočtu důchodu započtena vyloučená doba místo příjmů. Toto lze v rámci rozhodného období pro výpočet důchodu.
- u řádného starobního důchodu došlo k prodloužení potřebné doby pojištění až na 35 let.
- došlo ke zpřísnění podmínek tzv. poměrného starobního důchodu, postupné navýšení potřebného věku a doby pojištění v závislosti na kalendářním roce dosažení potřebného věku. Doba pojištění se prodlužuje až na 20 let.
- ponovu je možné požádat o zvýšení procentní výměry starobního důchodu u pojištěnce, který po přiznání starobního důchodu pobírá důchod v plné nebo poloviční výši a nadále vykonává výdělečnou činnost.
- mění se výpočet předčasného starobního důchodu, na který vzniká nárok po 31. 12. 2009 ve snižování procentní výměry u osob, které jdou nad 720 dní.
- došlo ke změně koncepce invalidních důchodů a invalidity (první, druhý a třetí stupeň invalidity). Invalidní důchod je pod jednou dávkou a jeho výše se liší stupněm invalidity.
- dosažením 65 let věku zaniká nárok na invalidní důchod, ten se změní na starobní a je vyplácen ve výši původně vypláceného invalidního důchodu.

- došlo ke změně výše procentní výměry invalidního důchodu.
- při změně stupně invalidity se mění i výše invalidního důchodu, dojde k úpravě pomocí koeficientu. Při změně stupně invalidity se nezkoumá splnění podmínky potřebné doby pojištění.
- od 1. 1. 2010 došlo k transformaci všech dosavadních plných a částečných invalidních důchodů ve výši, v jaké k tomuto datu náležely.
- u vdovského (vdoveckého) důchodu po uplynutí jednoho roku od úmrtí již není rozhodující věková hranice 55 let u žen a 58 let u mužů, dochází k jejímu sjednocení (dosažení věku o 4 roky nižšího než činí důchodový věk pro muže stejného data narození, popř. vlastní důchodový věk, pokud je příznivější)⁸¹.

⁸¹ Co se změnilo v důchodovém pojištění od 1. 1. 2010. In Česká správa sociálního zabezpečení [online]. 11. 12. 2009 [cit. 2011-03-31]. Dostupné z WWW: < <http://www.cssz.cz/cz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2009/2009-12-11-co-se-zmeni-v-duchodovem-pojisteni-od-1-1-2010.htm>>.

7 Vývoj příjmů z pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti v České republice a vývoj sociálních příjmů od roku 2005

7.1 Vývoj příjmů z pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti v České republice od roku 2005

Příjmy z pojistného na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti zahrnují pojistné na nemocenské pojištění, pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Vývoj celkových příjmů z pojistného za období 2005 - 2009 je uveden v tabulce č. 12.

Tab. č. 12: Vývoj příjmů z pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti v mil. Kč v letech 2005 - 2009

	2005	2006	2007	2008	2009
Příjmy z pojistného celkem	302 434	324 871	357 511	375 673	337 746
Meziroční tempo růstu	-	7,42 %	10,05 %	5,08 %	-10,10 %
Absolutní rozdíl	-	22 437	32 640	18 162	-37 927

Zdroj: ČSSZ⁸², vlastní zpracování

Z tabulky č. 12 vyplývá, že příjmy z pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti vzrostly v roce 2006 oproti roku 2005 o 7,42 %, absolutně o 22 437 mil. Kč, v roce 2007 oproti roku 2006 o 10,05 %, absolutně o 32 640 mil. Kč, v roce 2008 oproti roku 2007 o 5,08 %, absolutně o 18 162 mil. Kč

⁸²Rozpočet a skutečnost příjmů a výdajů ČSSZ. In Zpráva o činnosti České správy sociálního zabezpečení za rok 2008 [online]. Praha: ČSSZ, 2009 [cit. 2011-04-1]. Dostupné z WWW:

<<http://www.cssz.cz/cz/informace/informacni-materialy/zpravy-o-cinnosti.htm>>.

Výběr pojistného na sociální zabezpečení. In Výroční zpráva ČSSZ za rok 2009 [online]. Praha: ČSSZ, 2010 [cit. 2011-04-1]. Dostupné z WWW:

<http://www.cssz.cz/stranky/vyrocní_zpravy/2009/index.html>.

a v roce 2009 poklesly oproti roku 2008 o 10,10 %, absolutně o 37 927 mil. Kč. Průběh pojistného je znázorněn v příloze č. 6.

7.2 Sociální příjmy z pohledu celkových příjmů obyvatel ČR

Tab. č. 13: Průměrné roční peněžní příjmy¹ na osobu v Kč v letech 2005 - 2009

	2005	2006	2007	2008	2009
Hrubý peněžní příjem	125 386	131 812	140 823	153 826	164 105
Příjmy ze závislé činnosti	74 634	79 018	84 256	92 158	98 819
Příjmy z podnikání	19 124	19 419	21 025	22 362	24 096
Sociální příjmy	28 667	30 077	31 877	34 782	36 468
Ostatní příjmy	2 961	3 298	3 665	4 524	4 722
Čistý peněžní příjem	103 991	109 059	118 027	127 956	139 733
Meziroční tempo růstu	-	06/05	07/06	08/07	09/08
Hrubý peněžní příjem	-	5,12 %	6,84 %	9,23 %	6,68 %
Příjmy ze závislé činnosti	-	5,87 %	6,63 %	9,38 %	7,23 %
Příjmy z podnikání	-	1,54 %	8,27 %	6,36 %	7,75 %
Sociální příjmy	-	4,92 %	5,98 %	9,11 %	4,85 %
Ostatní příjmy	-	11,38 %	11,13 %	23,44 %	4,38 %
Čistý peněžní příjem	-	4,87 %	8,22 %	8,41 %	9,2 %
Podíl sociálních příjmů na hrubém peněžním příjmu	22,86 %	22,82 %	22,64 %	22,61 %	22,22%

1 – příjmy domácností za předcházející rok

Zdroj: ČSÚ⁸³, vlastní zpracování

⁸³ Příjmy a výdaje obyvatelstva: Příjmy hospodářských domácností, míra ohrožení chudobou a náklady na bydlení. In Statistická ročenka České republiky 2010 [online]. Praha: ČSÚ, 24. 11. 2010 [cit. 2011-04-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/publ/0001-10->>.

Z tabulky č. 13 vyplývá, že podíl sociálních příjmů na hrubém peněžním příjmu byl ve sledovaných letech přibližně na stejné úrovni. V roce 2005 činily průměrné roční sociální příjmy na osobu 22,86 % průměrného ročního hrubého peněžního příjmu, v roce 2006 22,82 %, v roce 2007 22,64 %, v roce 2008 22,61 % a v roce 2009 22,22 %. Vývoj sociálních příjmů a hrubého peněžního příjmu je znázorněn v příloze č. 7.

7.3 Vývoj sociálních příjmů v České republice od roku 2005

Sociální příjmy v České republice tvoří dávky důchodového a nemocenského pojištění, dávky státní sociální podpory, pasivní politika zaměstnanosti, dávky sociální péče, dávky pomoci v hmotné nouzi a příspěvek na péči. Vzhledem k tomu, že největší objem finančních prostředků je vynakládán na dávky důchodového pojištění, dávky státní sociální podpory a na dávky nemocenského pojištění, je u těchto skupin dávek proveden podrobnější rozbor.

Tab. č. 14: Sociální příjmy domácností v mil. Kč v letech 2005 - 2009

	2005	2006	2007	2008	2009
Dávky důchodového pojištění ¹	240 726	260 939	281 726	303 738	330 150
Dávky nemocenského ² pojištění	31 656	32 764	34 664	31 873	26 018
Dávky státní sociální podpory ³	32 954	34 051	48 533	41 883	41 082
Pasivní politika zaměstnanosti ⁴	7 014	7 276	6 986	7 086	15 035
Dávky sociální péče ⁵	14 196	14 674	3 785	2 489	2 453
Dávky pomoci v hmotné nouzi	-	-	3 287	2 794	3 089
Příspěvek na péči	-	-	14 608	18 253	18 697
Celkem	326 546	349 704	393 589	408 116	436 524
Meziroční tempo růstu	-	06/05	07/06	08/07	09/08
Dávky důchodového pojištění	-	8,4 %	7,97 %	7,81 %	8,7 %
Dávky nemocenského pojištění	-	3,5 %	5,8 %	-8,05 %	-18,37
Dávky státní sociální podpory	-	3,33 %	42,53 %	-13,7 %	-1,91 %
Pasivní politika zaměstnanosti	-	3,74 %	-3,99 %	1,43 %	112,18 %
Dávky sociální péče	-	3,37 %	-74,21 %	-34,24 %	-1,45 %
Dávky pomoci v hmotné nouzi	-	-	-	-15 %	10,56 %
Příspěvek na péči	-	-	-	24,95 %	2,43 %
Celkem	-	7,09 %	12,55%	3,69 %	6,96 %
Absolutní rozdíl celkem	-	23 158	43 885	14 527	28 408

1 – včetně důchodového připojištění, vyrovnání důchodů se SR, zvýšení důchodu pro bezmocnost a náhrad povahy rehabilitací (bez výplat do zahraničí), údaj nezahrnuje zálohy poštám z předchozího roku a výdaje na důchodové dávky v ozbrojených složkách

2 – bez ozbrojených složek a dávek vyplacených do ciziny

3 – bez převodů na depozitní účet, vratek zaniklých dávek a převodů na příjmový účet SR

4 – hmotné zabezpečení uchazečů v nezaměstnanosti (nezahrnuje výdaje na poštovné a bankovné)

5 – dávky zdravotně postiženým občanům, dávky sociální péče (pro staré občany, pro rodiny a děti a pro sociálně vyloučené) a ostatní dávky sociální pomoci

Zdroj: MPSV⁸⁴, vlastní zpracování

⁸⁴Sociální příjmy domácností. In Základní ukazatele z oblasti práce a sociálního zabezpečení v ČR ve vývojových řadách a grafech 2009 [online]. Praha: MPSV, 2010 [cit. 2011-04-01]. Dostupné z WWW: < http://www.mpsv.cz/files/clanky/10135/Zakladni_ukazatele_2009_ceska_verze.pdf>.

Z tabulky č. 14 je zřejmé, že celkové sociální příjmy vzrostly v roce 2006 oproti roku 2005 o 7,09 %, absolutně o 23 158 mil. Kč, v roce 2007 oproti roku 2006 o 12,55 %, absolutně o 43 885 mil. Kč, v roce 2008 oproti roku 2007 o 3,69 %, absolutně o 14 527 mil. Kč, v roce 2009 oproti roku 2008 o 6,96 %, absolutně o 28 408 mil. Kč. Vývoj jednotlivých sociálních příjmů je znázorněn v příloze č. 8.

Tab. č. 15: Porovnání příjmů z pojistného na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti a celkových sociálních příjmů v mil. Kč v letech 2005 - 2009

	2005	2006	2007	2008	2009
Příjmy z pojistného celkem	302 434	324 871	357 511	375 673	337 746
Meziroční tempo růstu	-	7,42 %	10,05 %	5,08 %	-10,10 %
Absolutní rozdíl	-	22 437	32 640	18 162	-37 927
Sociální příjmy celkem	326 546	349 704	393 589	408 116	436 524
Meziroční tempo růstu celkem	-	7,09 %	12,55 %	3,69 %	6,96 %
Absolutní rozdíl celkem	-	23 158	43 885	14 527	29 408
Rozdíl příjmů z pojistného a sociálních příjmů	-24 112	-24 833	-36 078	-32 443	-98 778

Zdroj: ČSSZ⁸⁵, MPSV⁸⁶, vlastní zpracování

Tabulka č. 15, (příloha č. 9) ukazuje, že příjmy z pojistného na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti nepokrývají veškeré sociální příjmy, ale pouze jejich část.

⁸⁵ Rozpočet a skutečnost příjmů a výdajů ČSSZ. In Zpráva o činnosti České správy sociálního zabezpečení za rok 2008 [online]. Praha: ČSSZ, 2009 [cit. 2011-04-1]. Dostupné z WWW:

<<http://www.cssz.cz/cz/informace/informacni-materialy/zpravy-o-cinnosti.htm>>.

Výběr pojistného na sociální zabezpečení. In Výroční zpráva ČSSZ za rok 2009 [online]. Praha: ČSSZ, 2010 [cit. 2011-04-1]. Dostupné z WWW:

<http://www.cssz.cz/stranky/vyrocní_zpravy/2009/index.html>.

⁸⁶ Sociální příjmy domácností. In Základní ukazatele z oblasti práce a sociálního zabezpečení v ČR ve vývojových řadách a grafech 2009 [online]. Praha: MPSV, 2010 [cit. 2011-04-01]. Dostupné z WWW:

<http://www.mpsv.cz/files/clanky/10135/Zakladni_ukazatele_2009_ceska_verze.pdf>.

Tab. č. 16: Výdaje na dávky důchodového pojištění podle druhu důchodu (civilní sektor) v mil. Kč v letech 2005 - 2009

	2005	2006	2007	2008	2009
Starobní důchod	175 669	188 949	203 933	222 105	243 636
Plný invalidní důchod	35 028	37 239	40 420	42 446	44 380
Částečný invalidní důchod	10 575	11 802	13 254	14 952	16 609
Vdovský důchod	18 041	18 924	20 382	20 871	21 576
Vdovecký důchod	1 651	1 810	1 983	2 096	2 250
Sirotčí důchod	2 684	2 740	2 904	3 066	3 254
Celkem¹	243 648	261 464	282 876	305 536	331 705
Meziroční tempo růstu	-	06/05	07/06	08/07	09/08
Starobní důchod	-	7,56 %	7,93 %	8,91 %	9,69 %
Plný invalidní důchod	-	6,31 %	8,54 %	5,01 %	4,56 %
Částečný invalidní důchod	-	11,6 %	12,3 %	12,81 %	11,08 %
Vdovský důchod	-	4,89 %	7,7 %	2,4 %	3,38 %
Vdovecký důchod	-	9,63 %	9,56 %	5,7 %	7,35 %
Sirotčí důchod	-	2,09 %	5,99 %	5,58 %	6,13 %
Celkem	-	7,31 %	8,19 %	8,01 %	8,56 %
Absolutní rozdíl celkem	-	17 816	21 412	22 660	26 169

1 – čisté výdaje bez vlivu záloh

Zdroj: MPSV⁸⁷, vlastní zpracování

Z tabulky č. 16, (přílohy č. 10) je patrné, že největší část výdajů na dávky důchodového pojištění je vyplácena na starobní důchody. Výplata celkových dávek důchodového pojištění vzrostla v roce 2006 oproti roku 2005 o 7,31 %, absolutně o 17 816 mil. Kč, v roce 2007 oproti roku 2006 o 8,19 %, absolutně o 21 412 mil. Kč,

⁸⁷ Výdaje na důchody podle druhu důchodu (civilní sektor). In Základní ukazatele z oblasti práce a sociálního zabezpečení v ČR ve vývojových řadách a grafech 2009 [online]. Praha: MPSV, 2010 [cit. 2011-04-01]. Dostupné z WWW:

< http://www.mpsv.cz/files/clanky/10135/Zakladni_ukazatele_2009_ceska_verze.pdf>.

v roce 2008 oproti roku 2007 o 8,01 %, absolutně o 22 660 mil. Kč a v roce 2009 oproti roku 2008 o 8,56 %, absolutně o 26 169 mil. Kč.

Tab. č. 17: Výdaje na dávky nemocenského pojištění podle druhu v mil. Kč v letech 2005 - 2009

	2005	2006	2007	2008	2009
Nemocenské	26 258	26 963	27 881	24 769	18 215
Podpora při ošetřování člena rodiny, ošetřovné	819	825	893	811	729
Peněžitá pomoc v mateřství	4 579	4 981	5 893	6 297	7 084
Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství	4	4	4	5	5
Celkem	31 660	32 773	34 671	31 882	26 033
Meziroční tempo růstu	-	06/05	07/06	08/07	09/08
Nemocenské	-	2,68 %	3,4 %	-11,16 %	-26,46 %
Podpora při ošetřování člena rodiny, ošetřovné	-	0,73 %	8,24 %	-9,18 %	-10,11 %
Peněžitá pomoc v mateřství	-	8,78 %	18,31 %	6,86 %	12,5 %
Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství	-	0 %	0 %	25 %	0 %
Celkem	-	3,52 %	5,79 %	-8,04 %	-18,35 %
Absolutní rozdíl celkem	-	1 113	1 898	-2 789	-5 849

Pozn.: dávky včetně výplat do ciziny

Zdroj: ČSSZ⁸⁸, vlastní zpracování

⁸⁸ Výdaje na dávky nemocenského pojištění. In Výroční zpráva ČSSZ za rok 2009 [online]. Praha: ČSSZ, 2010 [cit. 2011-04-1]. Dostupné z WWW:

< http://www.cssz.cz/stranky/vyrocní_zpravy/2009/index.html>.

Z tabulky č. 17, (přílohy č. 11) vyplývá, že nejvíce finančních prostředků je vynakládáno na nemocenské. Výdaje na dávky nemocenského pojištění vzrostly v roce 2006 oproti roku 2005 o 3,52 %, absolutně o 1 113 mil. Kč, v roce 2007 oproti roku 2006 o 5,79 %, absolutně o 1 898 mil. Kč, v roce 2008 oproti roku 2007 klesly o 8,04 %, absolutně o 2 789 mil. Kč a v roce 2009 oproti roku 2008 klesly o 18,35 %, absolutně o 5 849 mil. Kč.

Tab. č. 18: Porovnání příjmů z pojistného na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti a dávek na důchodové a nemocenské pojištění v mil. Kč v letech 2005 - 2009

	2005	2006	2007	2008	2009
Příjmy z pojistného celkem	302 434	324 871	357 511	375 673	337 746
Dávky důch. pojištění	243 648	261 464	282 876	305 536	331 705
Dávky nem. pojištění	31 660	32 773	34 671	31 882	26 033
Dávky celkem	275 308	294 237	317 547	337 418	357 738
Rozdíl příjmů z pojistného a dávek důch. a nem. pojištění	27 126	30 634	39 964	38 255	-19 992

Zdroj: ČSSZ⁸⁹, vlastní zpracování

Z tabulky č. 18, (přílohy č. 12) vyplývá, že příjmy z pojistného na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti byly vyšší než dávky vyplacené na důchodové a nemocenské pojištění v letech 2005 až 2008. V roce 2009 byly vyplacené dávky vyšší než příjmy z pojistného na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti.

⁸⁹ Výběr pojistného na sociální zabezpečení, výdaje na dávky nemocenského pojištění, výdaje na dávky důchodového pojištění. In Výroční zpráva ČSSZ za rok 2009 [online]. Praha: ČSSZ, 2010 [cit. 2011-04-1]. Dostupné z WWW:

< http://www.cssz.cz/stranky/vyrocní_zpravy/2009/index.html >.

Tab. č. 19: Výdaje na dávky státní sociální podpory v mil. Kč v letech 2005 - 2009

	2005	2006	2007	2008	2009
Přídavek na dítě	11 195	11 033	10 236	6 232	4 736
Sociální příplatek	4 779	4 418	4 607	3 174	2 962
Příspěvek na bydlení	2 459	2 287	1 565	1 619	2 280
Příspěvek na dopravu ¹	-3	-1	-	-	-
Rodičovský příspěvek	12 627	13 526	28 690	28 294	28 586
Dávky pěstounské péče	467	585	771	844	922
Porodné	895	1 591	2 097	1 647	1 579
Pohřebné	533	513	509	71	17
Příspěvek na péči o dítě v zařízení ²	2	24	-	-	-
Příspěvek na školní pomůcky ³	-	65	57	2	-
Celkem	32 954	34 041	48 532	41 883	41 082
Meziroční tempo růstu	-	06/05	07/06	08/07	09/08
Přídavek na dítě	-	-1,45 %	-7,22 %	-39,12 %	-24 %
Sociální příplatek	-	-7,55 %	4,28 %	-31,1 %	-6,68 %
Příspěvek na bydlení	-	-6,99 %	-31,57 %	3,45 %	40,83 %
Příspěvek na dopravu	-	-66,67 %	-	-	-
Rodičovský příspěvek	-	7,12 %	112,11 %	-1,38 %	1,03 %
Dávky pěstounské péče	-	25,27 %	31,79 %	9,47 %	9,24 %
Porodné	-	77,77 %	31,8 %	-21,46 %	-4,13 %
Pohřebné	-	-3,75 %	-0,78 %	-86,05 %	-76,06 %
Příspěvek a péči o dítě v zařízení	-	1 100 %	-	-	-
Příspěvek na školní pomůcky	-	-	-12,31 %	-96,49 %	-
Celkem	-	3,3 %	42,57 %	-13,7 %	-1,91 %
Absolutní rozdíl celkem	-	1 087	14 491	-6 649	-801

1 – příspěvek na dopravu náležel do 30. 6. 2004, v roce 2005 a 2006 se jedná o vratky

2 – příspěvek na péči o dítě v zařízení náležel od 1. 10. 2005 do 31. 5. 2006

3 – příspěvek na školní pomůcky náležel od 1. 6. 2006 do 31. 12. 2007

Zdroj: MPSV⁹⁰, vlastní zpracování

⁹⁰ Vývoj výdajů na dávky státní sociální podpory. In Základní ukazatele z oblasti práce a sociálního zabezpečení v ČR ve vývojových řadách a grafech 2009 [online]. Praha: MPSV, 2010 [cit. 2011-04-01]. Dostupné z WWW:

< http://www.mpsv.cz/files/clanky/10135/Zakladni_ukazatele_2009_ceska_verze.pdf>.

Z tabulky č. 19, (přílohy č. 13) vyplývá, že největší část finančních prostředků je vynakládána na rodičovský příspěvek a poté následuje přídavek na dítě. Vyplacené dávky státní sociální podpory vzrostly v roce 2006 oproti roku 2005 o 3,3 %, absolutně o 1 087 mil. Kč, v roce 2007 oproti roku 2006 o 42,57 %, absolutně o 14 491 mil. Kč, v roce 2008 oproti roku 2007 poklesly o 13,7 %, absolutně o 6 649 mil. Kč a v roce 2009 oproti roku 2008 klesly o 1,91 %, absolutně o 801 mil. Kč.

7.4 Porovnání sociálních dávek a disponibilního příjmu obyvatel ČR a Evropské unie

Tab. č. 20: Sociální dávky podle funkce (v mil. EURO) v letech 2005 - 2008

	2005	2006	2007	2008
EU (27 zemí)				
Sociální dávky celkem	2 887 376	3 011 912 p	3 062 343 p	3 160 292 p
Nemoc/zdravotní péče	830 708	876 491 p	909 646 p	938 192 p
Invalidita	229 066	239 665 p	251 524 p	255 224 p
Stáří	1 130 304	1 181 750 p	1 194 131 p	1 236 714 p
Pozůstalí	192 999	202 328 p	191 552 p	197 063 p
Rodina/děti	229 123	235 656 p	250 115 p	260 932 p
Nezaměstnanost	175 551	168 533 p	157 594 p	163 688 p
Bydlení	64 146	68 100 p	64 911 p	64 906 p
Sociální vyloučení	35 478	39 389 p	42 868 p	43 573 p
Česká republika				
Sociální dávky celkem	18 549	20 489	22 929	26 804
Nemoc/zdravotní péče	6 550	7 052	7 761	8 930
Invalidita	1 445	1 755	1 888	2 196
Stáří	7 115	7 958	9 083	11 179
Pozůstalí	796	879	964	1090
Rodina/děti	1402	1554	2117	2147
Nezaměstnanost	663	665	793	948
Bydlení	86	84	79	88
Sociální vyloučení	493	552	242	226

p – předběžný údaj

Zdroj: Eurostat (ESSPROS)⁹¹

⁹¹ Eurostat [online]. 2011 [cit. 2011-04-01]. Social benefit by function. Dostupné z WWW:

<http://circa.europa.eu/irc/dsis/esspros/info/data/esspros_public_data/publication/social_benefit.htm>

Z tabulky č. 20, (přílohy č. 14) je zřejmé, že nejvíce finančních prostředků bylo v letech 2005 až 2008 vynaloženo na stáří a na nemoc/zdravotní péči v České republice i v Evropské unii (27 zemí), nejméně finančních prostředků bylo v České republice vynaloženo na bydlení, v Evropské unii (27 zemí) na sociální vyloučení.

V příloze č. 15 a 16 jsou uvedeny sociální dávky dle funkce na osobu dle parity kupní síly a dle procenta z celkových dávek.

Tab. č. 21: Disponibilní příjem a sociální dávky domácností v mil. EUR v letech 2005 – 2008

	2005	2006	2007	2008
EU (27 zemí)				
Hrubý disponibilní příjem	7 210 022	7 531 517	7 881 530	8 031 406
Sociální dávky	2 887 376	3 011 912 p	3 062 343 p	3 160 292 p
% podíl sociálních dávek na hrubém disponibilním příjmu	40,05 %	39,99 %	38,85 %	39,35 %
ČR				
Hrubý disponibilní příjem	52 868	60 036	67 122	80 791
Sociální dávky	18 549	20 489	22 929	26 804
% podíl sociálních dávek na hrubém disponibilním příjmu	35,09 %	34,13 %	34,16 %	33,18 %

p – předběžný údaj

Zdroj: Eurostat⁹², vlastní zpracování

Z tabulky č. 21 vyplývá, že procentní podíl sociálních dávek na hrubém disponibilním příjmu činil v zemích Evropské unie (27 zemí) v roce 2005 40,05 % a v roce 2006 39,99 %, v roce 2007 došlo k mírnému poklesu oproti roku 2006 o 1,14 %, tj. na 38,85 %, v roce 2008 došlo oproti roku 2007 k nárůstu o 0,5 %, na 39,35 %. V České republice byl v letech 2005 až 2009 procentní podíl sociálních dávek

⁹² Eurostat [online]. 2011 [cit. 2011-04-15]. Gross disposable income. Dostupné z WWW:

<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nasa_nf_tr&lang=en>.

na hrubém disponibilním příjmu oproti Evropské unii (27 zemí) nižší. V roce 2005 o 4,96 %, v roce 2006 o 5,86 %, v roce 2007 o 4,69 % a v roce 2008 o 6,17 %. Vývoj disponibilního příjmu a sociálních dávek je znázorněn v příloze č. 17.

8 Efektivnost provedených změn v systému sociálního pojištění na sociální příjmy obyvatel ČR

Zhodnocení změn provedených v systému sociálního pojištění je provedeno na sociálních příjmech poskytovaných ze systému sociálního pojištění, a to zejména na dávkách nemocenského pojištění.

Příjmy z pojistného na sociální zabezpečení poklesly v roce 2009 oproti roku 2008 o 10,10 %, tj. o 37 927 mil. Kč.

Od 1. 1. 2009 došlo ke snížení sazeb pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti u zaměstnanců celkem o 1,5 %, u zaměstnavatele celkem o 1 %, u osoby samostatně výdělečně činné účastné pouze důchodového pojištění celkem o 0,4 % a u osoby samostatně výdělečně činné účastné nemocenského pojištění celkem o 3,4 %. V roce 2009 si zaměstnavatel odečetl z částky pojistného polovinu částky, kterou zúčtoval zaměstnancům na náhradě mzdy za dočasnou pracovní neschopnost. Od 1. 8. 2009 byla zavedena sleva na pojistném, kterou si zaměstnavatel mohl odečíst při splnění daných podmínek. Cílem této slevy bylo zlevnění nákladů na pracovní sílu a udržení zaměstnanosti.

Domnívám se, že zejména slevy na pojistném přispěly značným způsobem k nižším příjmům z pojistného na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti v roce 2009. Vliv na nižší výběr pojistného mělo zajisté i snížení počtu pojištěnců, ke kterému došlo v rámci ekonomické krize. Z přílohy č. 18 je patrné, že počet pojištěnců České správy sociálního zabezpečení klesl v roce 2009 oproti roku 2008 o 73 899 u důchodově pojištěných klientů a o 149 396 u nemocensky pojištěných klientů. O tom, zda na snížení příjmů z pojistného na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti mají vliv i nové sazby, ukážou až statistické údaje za delší časové období.

Dávky nemocenského pojištění se v letech 2005 až 2007 zvyšovaly, v roce 2008 došlo k poklesu oproti roku o 8,04 %, tj. o 2 789 mil. Kč a v roce 2009 došlo k poklesu oproti roku 2008 o 18,35 %, tj. 5 849 mil. Kč.

V roce 2008 došlo ke změnám v právní legislativě v tom směru, že nedošlo ke zvýšení redukčních hranic a první redukční hranice byla u nemocenské a podpory ošetřování člena rodiny redukována od prvního dne na 90 % po celou dobu trvání

dočasné pracovní neschopnosti a podpory při ošetřování člena rodiny. Nemocenské se v období 1. 1. 2008 až 29. 6. 2008 vyplácelo až od čtvrtého dne trvání dočasné pracovní neschopnosti. Sazby činily od čtvrtého do třicátého dne 60 %, od třicátého prvního do šedesátého dne 66 % a od šedesátého prvního dne 72 %. Od 30. 6. náleželo nemocenské již od prvního dne, do 31. 8. byla sazba 60 % a od 1. 9. 25 %. Sazba u podpory ošetřování člena rodiny se snížila na 60 %.

Z přílohy č. 19 vyplývá, že se v roce 2008 snížil počet proplacených dnů nemocenských dávek, a to o 12 478 683 dnů u nemocenské a o 83 943 u podpory při ošetřování člena rodiny. Z přílohy č. 20 je patrné, že se snížil také počet prostonaných dnů o 12 738 081 dnů v roce 2008 oproti roku 2007. Zvýšila se však průměrná doba trvání jednoho případu dočasné pracovní neschopnosti o 4,39 dne oproti roku 2007, na 39,5.

V roce 2009 vstoupil v platnost zákon č. 187/ 2006 Sb. o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Zásadní změna spočívala ve výplatě nemocenského až od patnáctého dne trvání dočasné pracovní neschopnosti. Dále byly zavedeny tři redukční hranice, první redukční hranice je redukována u nemocenské a ošetřovného na 90 %, u peněžité pomoci v mateřství neredukována, druhá na 60 % a třetí na 30 %. Sazby nemocenské v roce 2009 činily od patnáctého dne do třicátého dne 60 %, od třicátého prvního do šedesátého dne 66 % a od šedesátého prvního dne 72 %. Sazba peněžité pomoci v mateřství činila v roce 2009 70 % a sazba ošetřovného 60 %.

Počet proplacených dnů nemocenských dávek oproti roku 2008 poklesl u nemocenské o 37 167 346 dnů, u ošetřovného o 687 261 dnů. Počet prostonaných dnů se snížil oproti roku 2008 o 13 943 454 dnů, zvýšila se však průměrná doba trvání jednoho případu trvání dočasné pracovní neschopnosti o 8,93 dne oproti roku 2008, na 48,43 dne.

Cílem nového zákona o nemocenském pojištění bylo omezit zneužívání dávek ze strany zaměstnance i ze strany zaměstnavatele a motivovat lidi k práci. K tomuto účelu mělo sloužit právě zavedení náhrady mzdy. I když se vyplacené nemocenské v roce 2009 snížilo oproti roku 2008 o 26,46 %, zůstává otázkou, zda došlo ke zvýšení efektivnosti v čerpání nemocenské a naplnění cíle nového zákona o nemocenském pojištění.

Počet důchodců i vyplácených důchodů se od roku 2005 až do roku 2009 zvyšoval. Z přílohy č. 21 vyplývá, že v roce 2009 činil počet důchodců 2 790 391 osob a počet vyplácených důchodů dosáhl 3 418 876. Zvyšovaly se také dávky důchodového pojištění. Meziroční nárůst se v letech 2005 až 2009 pohyboval od 7,31 % do 8,56 %.

V letech 2005 až 2009 docházelo ke zvyšování redukčních hranic a všeobecného vyměřovacího základu.

Zásadní změny v důchodovém pojištění nastaly od roku 2010, kdy došlo ke změně zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Hlavním cílem těchto změn má být přispění k finanční udržitelnosti důchodového systému. Došlo k úpravě základních parametrů pro výpočet dávek, důchodového věku a potřebné doby pojištění.

9 Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo zmapovat vývoj sociálního pojištění v České republice a zhodnotit vliv změn v sociálním pojištění na sociální příjmy obyvatel České republiky.

Touto problematikou se zabývám již delší dobu, obdobné téma jsem řešila již ve své bakalářské práci Systém sociálního zabezpečení v České republice a Slovenské republice a jejich efektivnost. Diplomová práce se zaměřila především na změny v sociálním pojištění v letech 2005 až 2011.

Při zpracování diplomové práce jsem vycházela zejména z aktuálních právních předpisů (zákony a vyhlášky), z interních materiálů České správy sociálního zabezpečení, z údajů Českého statistického úřadu a Ministerstva práce a sociálních věcí.

Změny v oblasti sociálního pojištění ve sledovaném období 2005 až 2011 se týkaly pojistného na sociální zabezpečení, nemocenského pojištění a důchodového pojištění.

V pojistném na sociální zabezpečení došlo k významným změnám v roce 2009, kdy byly sníženy sazby pro odvod pojistného na sociální zabezpečení. Sazby pojistného na sociální zabezpečení byly znovu upraveny v roce 2011.

V roce 2009 a 2010 si zaměstnavatelé odečítali z pojistného polovinu částky, kterou zúčtovali zaměstnancům na náhradě mzdy za dobu dočasně pracovní neschopnosti.

V roce 2009 mohli zaměstnavatelé využít slev na pojistném na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti, pokud splnili stanovené podmínky.

V roce 2009 bylo vybráno na pojistném na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti o 37 927 mil. Kč méně než v roce 2008.

Z výše uvedeného vyplývá, že změny ve struktuře pojistného na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti byly provedeny jednak na základě ekonomického vývoje v České republice způsobeného hospodářskou krizí a jednak na základě legislativních opatření vlády v rámci úsporných opatření.

Změny v oblasti dávek nemocenského pojištění jsou prováděny každoročně. V letech 2005 až 2007 docházelo pouze k úpravám redukčních hranic, a to směrem nahoru. Dávky v těchto letech se zvyšovaly.

K poklesu čerpání dávek nemocenského pojištění došlo až v roce 2008 o 8,04 % oproti roku 2007 a v roce 2009 o 18,35 % oproti roku 2008.

V roce 2008 nebyly zvyšovány redukční hranice a byly upraveny sazby pro nemocenské a podporu při ošetřování člena rodiny.

Rokem 2009 vstoupil v platnost nový zákon o nemocenském pojištění č. 187/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů, jehož záměrem bylo omezení zneužívání dávek. Tento právní předpis zavedl tři redukční hranice a nemocenské až od patnáctého dne trvání dočasné pracovní neschopnosti, pro rok 2011 až od dvacátého druhého dne. Sazby pro nemocenské byly v roce 2009 tři podle délky nemoci a od roku 2010 je sazba pouze jedna.

Co je skutečným záměrem a cílem každoročně prováděných změn v oblasti dávek nemocenského pojištění? Zvýšit efektivnost ve výplatě těchto dávek, nebo uspořit finanční prostředky ve státním rozpočtu?

Další oblastí sociálního pojištění jsou dávky důchodového pojištění. Vzhledem k tomu, že počet důchodců, počet vyplácených důchodů a výdaje na dávky důchodového pojištění stále stoupají, je potřeba zajistit dostatečné finanční prostředky a udržet důchodový systém. Z tohoto důvodu došlo k novele zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a to od 1. 1. 2010. Došlo ke zvýšení důchodového věku a potřebné doby pojištění.

Změny provedené v sociálním pojištění neměly vliv na všechny sociální příjmy obyvatel České republiky, neboť z tohoto systému jsou poskytovány pouze dávky důchodového a dávky nemocenského pojištění. Dle zjištěných statistických údajů z let 2005 až 2009 měly provedené změny v sociálním pojištění vliv především na dávky nemocenského pojištění.

Ve sledovaném období 2005 až 2009 se celkové sociální příjmy zvyšovaly, v roce 2006 vzrostly oproti roku 2005 o 7,09 %, absolutně o 23 158 mil. Kč, v roce 2007 oproti roku 2006 o 12,55 %, absolutně o 43 885 mil. Kč, v roce 2008 oproti roku 2007 o 3,69 %, absolutně o 14 527 mil. Kč, v roce 2009 oproti roku 2008 o 6,96 %, absolutně o 28 408 mil. Kč.

Nejvíce finančních prostředků bylo vypláceno na dávkách důchodového pojištění, na dávkách státní sociální podpory a na dávkách nemocenského pojištění.

Porovnáním sociálních příjmů k hrubému peněžnímu příjmu na obyvatele České republiky bylo zjištěno, že podíl sociálních příjmů na hrubém peněžním příjmu byl ve

sledovaných letech přibližně na stejné úrovni. V roce 2005 činily průměrné roční sociální příjmy na osobu 22,86 % průměrného ročního hrubého peněžního příjmu, v roce 2006 22,82 %, v roce 2007 22,64 %, v roce 2008 22,61 % a v roce 2009 22,22 %.

Procentní podíl sociálních dávek na hrubém disponibilním příjmu činil v Evropské unii (27 zemí) v roce 2005 40,05 % a v roce 2006 39,99 %, v roce 2007 došlo k mírnému poklesu oproti roku 2006 o 1,14 %, tj. na 38,85 %, v roce 2008 došlo oproti roku 2007 k nárůstu o 0,5 %, na 39,35 %. V České republice byl v letech 2005 až 2009 procentní podíl sociálních dávek na hrubém disponibilním příjmu oproti Evropské unii (27 zemí) nižší. V roce 2005 o 4,96 %, v roce 2006 o 5,86 %, v roce 2007 o 4,69 % a v roce 2008 o 6,17 %. V porovnání Evropské unie (27 zemí) s Českou republikou jsou sociální dávky v České republice na nižší úrovni.

V České republice dochází velmi často k podstatným změnám právních předpisů, čímž se dle mého názoru stává systém méně přehledným. Omezila bych proto četnost prováděných změn. Pro lepší přehlednost a efektivnost bych sjednotila výplatu jednotlivých sociálních příjmů na jedno výplatní místo, případně bych alespoň technicky propojila jednotlivé úřady poskytující sociální dávky tak, aby bylo možno okamžitě zjistit, jaké dávky daný příjemce pobírá. Některé dávky státní sociální podpory bych přehodnotila a překvalifikovala, což by vedlo k jejich převedení do kategorie sociálního pojištění.

10 Summary

The principal aim of the thesis is to chart the development of social insurance in the Czech Republic and the sub-goal is to evaluate the influence of changes in the social insurance on social incomes of the Czechs.

In the theoretical part of the thesis there is a description of the history of social insurance in the Czech Republic, then a description of the current legal regulations in the field of social security insurance, retirement insurance and sickness insurance. This is followed by a characterization of the social security including models, methods, principles, tools and systems of a financing at the general level. In the last chapter of the theoretical part there are characteristics of individual social benefits, a system of social support and unemployment benefits and retraining benefits.

The practical part is at first focused on the development and changes of the social insurance – in a social security insurance, sickness and retirement insurance from 2005 till now. Then there is a description of the development of social incomes in the Czech Republic from 2005 till 2009 followed by a comparison of social incomes with full incomes of the Czech inhabitants. Subsequently, a comparison of the social benefits with the disposable income in the Czech Republic and the European Union is done. In conclusion, there is an evaluation of the effectiveness of the changes in the social insurance system connected with the social incomes of the Czech inhabitants.

Changes that have been made in the social insurance touched sickness insurance benefits above all.

Social incomes were increasing during the years 2005 – 2009. Most of the financial resources was used on retirement insurance benefits (old-age pension), state social benefits (parental contribution) and on sickness insurance benefits (sick benefit).

By a comparison of social incomes in full income of an inhabitant of the Czech Republic, it was found out that the part of the social incomes in full income was during the monitored years approximately at the same level.

In the thesis there was also done a comparison of the social benefits with the full disposable income in the Czech Republic and European Union (27 countries). In comparison of the European Union (27 countries) with the Czech Republic, the social benefits in the Czech Republic are at the lower level.

11 Seznam použité literatury

Seznam odborné literatury:

1. HAMERNÍ KOVÁ, B., MAAYTOVÁ A. a kol. Veřejné finance. 1. vyd. Praha: ASPI, 2007. 364 s. ISBN 978-80-7357-301-0.
2. HANSELOVÁ, D. Systém sociálního zabezpečení v České republice a Slovenské republice a jejich efektivnost. Český Krumlov, 2009. 80 s. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.
3. JANDOVÁ, D. OSVČ a pojistné v roce 2006. Národní pojištění. 2006, roč. 37, č. 1, s. 9. ISSN 0323-2395.
4. JANDOVÁ, D. Změny v sociálním zabezpečení OSVČ. Národní pojištění. 2008, roč. 39, č. 1, s. 16. ISSN 0323-2395.
5. JANDOVÁ, D., ŠÁROVÁ, L. Přehled o příjmech a výdajích OSVČ za rok 2004. Národní pojištění. 2005, roč. 36, č. 1, s. 18. ISSN 0323-2395.
6. KREBS, V. a kol. Sociální politika. 4. vyd. Praha: ASPI, 2007. 504 s. ISBN 978-80-7357-276-1.
7. PEKOVÁ, J. Veřejné finance úvod do problematiky. 4.vyd. Praha: ASPI, 2008. 580 s. ISBN 978-80-7357-358-4.
8. PŘIB, J. Změny v důchodovém pojištění od roku 2009. Mzdová účetní. 2008, roč. XIV, č. 12, s. 21-22. ISSN 1211-1430.
9. ŠUBRT, B. a kol. Abeceda mzdové účetní 2005. 15. vyd. Olomouc: ANAG, 2005. 471 s. ISBN 80-7263-252-3.
10. ŠUBRT, B. a kol. Abeceda mzdové účetní 2007. 17. vyd. Olomouc: ANAG, 2007. 518 s. ISBN 978-80-7263-373-9.
11. ŠUBRT, B. a kol. Abeceda mzdové účetní 2008. 18. vyd. Olomouc: ANAG, 2008. 534 s. ISBN 978-80-7263-438-5.
12. ŠUBRT, B. a kol. Abeceda mzdové účetní 2009. 19. vyd. Olomouc: ANAG, 2009. 534 s. ISBN 978-80-7263-497-2.
13. VANČUROVÁ, A., LÁCHOVÁ, L. Daňový systém ČR 2006 aneb učebnice daňového práva. 8. vyd. Praha: 1. VOX a.s., 2006. 324 s. ISBN 80-86324-60-5.

14. Vyhláška č. 182/1991 Sb., kterou se provádí zákon sociálního zabezpečení a zákon ČNR o působnosti orgánů ČR v sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů. Sagit, Ostrava 2011. ISBN 978-80-7208-830-0.
15. Zákon č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců, ve znění pozdějších předpisů. Sagit, Ostrava 2008. ISBN 978-80-7208-657-3.
16. Zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů. Sagit, Ostrava 2011. ISBN 978-80-7208-830-0.
17. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Sagit, Ostrava 2011. ISBN 978-80-7208-830-0.
18. Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. Sagit, Ostrava 2011. ISBN 978-80-7208-830-0.
19. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. Sagit, Ostrava 2011. ISBN 978-80-7208-830-0.
20. Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Sagit, Ostrava 2011. ISBN 978-80-7208-827-0.
21. Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Sagit, Ostrava 2011. ISBN 978-80-7208-827-0.
22. Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů. Sagit, Ostrava 2011. ISBN 978-80-7208-827-0.
23. ŽENÍŠKOVÁ, M. Nemocenské dávky od 1. ledna 2006. Mzdová účetní. 2005, roč. XI, č. 12, s. 4-5. ISSN 1211-1430.
24. ŽENÍŠKOVÁ, M. Změny v nemocenském pojištění. Mzdová účetní. 2010, roč. XVI, č. 1, s. 6. ISSN 1211-1430.
25. ŽENÍŠKOVÁ, M. Změny v nemocenském pojištění od 1. září 2008. Mzdová účetní. 2008, roč. XIV, č. 9, s. 4. ISSN 1211-1430.
26. ŽENÍŠKOVÁ, M. Změny v nemocenském pojištění od 30. června 2008. Mzdová účetní. 2008, roč. XIV, č. 6, s. 2-4. ISSN 1211-1430.

Seznam internetových zdrojů:

27. Co se změní v důchodovém pojištění od 1. 1. 2010. In *Česká správa sociálního zabezpečení* [online]. 11. 12. 2009 [cit. 2011-03-31] Dostupné z WWW:
<<http://www.cssz.cz/cz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2009/2009-12-11-co-se-zmeni-v-duchodovem-pojisteni-od-1-1-2010.htm>>.
28. ČSSZ informuje, jak uplatnit slevy na pojistném na sociální zabezpečení. In *Česká správa sociálního zabezpečení* [online]. 14. 7. 2009 [cit. 2011-03-31]. Dostupné z WWW:
<<http://www.cssz.cz/cz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2009/2009-07-14-cssz-informuje-jak-uplatnit-slevy-na-pojistnem-na-socialni-zabezpeceni.htm>>.
29. Eurostat [online]. 2011 [cit. 2011-04-15]. Gross disposable income. Dostupné z WWW:
<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nasa_nf_tr&lang=en>.
30. Eurostat [online]. 2011 [cit. 2011-04-01]. Social benefit by function. Dostupné z WWW:
<http://circa.europa.eu/irc/dsis/esspros/info/data/esspros_public_data/publication/social_benefit.htm>.
31. Eurostat [online]. 2011 [cit. 2011-04-15]. Social benefits per head of population by function. Dostupné z WWW:
<<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00107&plugin=0>>.
32. Legislativní změny od začátku roku 2006: důchodové pojištění. In *Pojistněmatematická zpráva o sociálním pojištění 2008* [online]. Praha: MPSV, 2009 [cit. 2011-03-31]. Dostupné z WWW:
<http://www.mpsv.cz/files/clanky/5886/zprava_2008_cz.pdf>.
33. Legislativní změny od začátku roku 2006: nemocenské pojištění. In *Pojistněmatematická zpráva o sociálním pojištění 2008* [online]. Praha: MPSV, 2009 [cit. 2011-03-31]. Dostupné z WWW:
<http://www.mpsv.cz/files/clanky/5886/zprava_2008_cz.pdf>.

34. MPSV: Změny v nemocenském pojištění od 1. června 2010. In *Česká správa sociálního zabezpečení* [online]. 2. 6. 2010 [cit. 2011-03-31]. Dostupné z WWW:
<<http://www.cssz.cz/cz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2010/mpsv-zmeny-v-nemocenskem-pojisteni-od-1-cervna-2010.htm>>.
35. OSVČ a pojistné na sociální zabezpečení v roce 2009. In *Česká správa sociálního zabezpečení* [online]. 14. 1. 2009 [cit. 2011-03-31]. Dostupné z WWW:
<<http://www.cssz.cz/cz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2009/090114-osvc-a-pojistne-na-socialni-zabezpeceni-v-roce-2009.htm>>.
36. OSVČ budou podávat Přehled za rok 2009, mění se zálohy na pojistné. In *Česká správa sociálního zabezpečení* [online]. 4. 3. 2010 [cit. 2011-03-31]. Dostupné z WWW:
<<http://www.cssz.cz/cz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2010/2010-03-04osvc-budou-podavat-prehled-za-rok-2009-meni-se-zalohy-na-pojistne.htm>>.
37. OSVČ čeká podání Přehledu za rok 2010. Co se změní. In *Česká správa sociálního zabezpečení* [online]. 21. 2. 2011 [cit. 2011-04-1]. Dostupné z WWW:
<<http://www.cssz.cz/cz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2011/osvc-ceka-podani-prehledu-za-rok-2010-co-se-zmeni.htm>>.
38. Počet důchodců a důchodů. In *Výroční zpráva ČSSZ za rok 2009* [online]. Praha: ČSSZ, 2010 [cit. 2011-04-1]. Dostupné z WWW:
<http://www.cssz.cz/stranky/vyrocní_zpravy/2009/index.html>.
39. Počet důchodově pojištěných klientů, počet nemocensky pojištěných klientů. In *Výroční zpráva ČSSZ za rok 2009* [online]. Praha: ČSSZ, 2010 [cit. 2011-04-1]. Dostupné z WWW:
<http://www.cssz.cz/stranky/vyrocní_zpravy/2009/index.html>.
40. Počet proplacených dnů nemocenských dávek (u zaměstnanců). In *Výroční zpráva ČSSZ za rok 2009* [online]. Praha: ČSSZ, 2010 [cit. 2011-04-1]. Dostupné z WWW:

- < http://www.cssz.cz/stranky/vyrocní_zpravy/2009/index.html>.
41. Procentní sazby pojistného platné od roku 2004. In *Pojistněmatematická zpráva o sociálním pojištění 2008* [online]. Praha: MPSV, 2009 [cit. 2011-03-31].
Dostupné z WWW:
<http://www.mpsv.cz/files/clanky/5886/zprava_2008_cz.pdf>.
42. Příjmy a výdaje obyvatelstva: Příjmy hospodařících domácností, míra ohrožení chudobou a náklady na bydlení. In *Statistická ročenka České republiky 2010* [online]. Praha: ČSÚ, 24. 11. 2010 [cit. 2011-04-01]. Dostupné z WWW:
<<http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/publ/0001-10->>.
43. Rozpočet a skutečnost příjmů a výdajů ČSSZ. In *Zpráva o činnosti České správy sociálního zabezpečení za rok 2008* [online]. Praha: ČSSZ, 2009 [cit. 2011-04-1]. Dostupné z WWW:
<<http://www.cssz.cz/cz/informace/informacni-materialy/zpravy-o-cinnosti.htm>>.
44. Sociální příjmy domácností. In *Základní ukazatele z oblasti práce a sociálního zabezpečení v ČR ve vývojových řadách a grafech 2009* [online]. Praha: MPSV, 2010 [cit. 2011-04-01]. Dostupné z WWW:
<http://www.mpsv.cz/files/clanky/10135/Zakladni_ukazatele_2009_ceska_verze.pdf>.
45. Výběr pojistného na sociální zabezpečení. In *Výroční zpráva ČSSZ za rok 2009* [online]. Praha: ČSSZ, 2010 [cit. 2011-04-1]. Dostupné z WWW:
< http://www.cssz.cz/stranky/vyrocní_zpravy/2009/index.html>.
46. Výdaje na dávky důchodového pojištění. In *Výroční zpráva ČSSZ za rok 2009* [online]. Praha: ČSSZ, 2010 [cit. 2011-04-1]. Dostupné z WWW:
< http://www.cssz.cz/stranky/vyrocní_zpravy/2009/index.html>.
47. Výdaje na dávky nemocenského pojištění. In *Výroční zpráva ČSSZ za rok 2009* [online]. Praha: ČSSZ, 2010 [cit. 2011-04-1]. Dostupné z WWW:
< http://www.cssz.cz/stranky/vyrocní_zpravy/2009/index.html>.
48. Výdaje na důchody podle druhu důchodu (civilní sektor). In *Základní ukazatele z oblasti práce a sociálního zabezpečení v ČR ve vývojových řadách a grafech 2009* [online]. Praha: MPSV, 2010 [cit. 2011-04-01]. Dostupné z WWW:

- <http://www.mpsv.cz/files/clanky/10135/Zakladni_ukazatele_2009_ceska_verze.pdf>.
49. Vývoj dočasné pracovní neschopnosti. In *Výroční zpráva ČSSZ za rok 2009* [online]. Praha: ČSSZ, 2010 [cit. 2011-04-1]. Dostupné z WWW: <http://www.cssz.cz/stranky/vyrocní_zpravy/2009/index.html>.
50. Vývoj výdajů na dávky státní sociální podpory. In *Základní ukazatele z oblasti práce a sociálního zabezpečení v ČR ve vývojových řadách a grafech 2009* [online]. Praha: MPSV, 2010 [cit. 2011-04-01]. Dostupné z WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/10135/Zakladni_ukazatele_2009_ceska_verze.pdf>.
51. Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti. In *business center.cz* [online]. 2011 [cit. 2011-04-01]. Dostupné z WWW: <<http://business.center.cz/business/pravo/zakony/zamestnanost>>.
52. 15 let České správy sociálního zabezpečení. In *Česká správa sociálního zabezpečení* [online]. 2005 [cit. 2011-03-01]. Dostupné z WWW: <http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/45DC9A41-1822-4513-A160-4FDDC5051E8C/0/publikace15let_CSSZ.pdf>.
53. 80 let sociálního pojištění. In *Česká správa sociálního zabezpečení* [online]. 2004 [cit. 2011-03-01]. Dostupné z WWW: <http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/5572A3BE-22CD-46D3-A31F-2BA0076C1C63/0/publikace_80letSP.pdf>.

12 Seznam tabulek a obrázků

12.1 Seznam tabulek

Tab. č. 1: Redukce osobního vyměřovacího základu pro rok 2011	11
Tab. č. 2: Výše příspěvku na péči	38
Tab. č. 3: Sazby pojistného na sociální zabezpečení pro roky 2005 - 2008	45
Tab. č. 4: Sazby pojistného na sociální zabezpečení pro roky 2009 - 2011	46
Tab. č. 5: Vyměřovací základy a zálohy OSVČ pro roky 2005 – 2011	50
Tab. č. 6: Vývoj redukčních hranic, vývoj maximálního denního vyměřovacího základu, sazeb dávky a maximální denní výše nemocenské pro roky 2005 – 2011.....	52
Tab. č. 7: Vývoj redukčních hranic a maximální denní vyměřovací základ, vývoj sazeb dávky a maximální denní výše peněžité pomoci v mateřství pro roky 2005 – 2011	55
Tab. č. 8: Vývoj maximálního denního vyměřovacího základu, sazeb dávky a maximální denní výše podpory při ošetřování člena rodiny (ošetřovného od 1. 1. 2009) pro roky 2005 – 2011	57
Tab. č. 9: Vývoj základní a procentní výměry v letech 2005 – 2011	62
Tab. č. 10: Vývoj redukčních hranic v letech 2005 – 2011	63
Tab. č. 11: Vývoj všeobecného vyměřovacího základu a koeficientu v letech 2005 – 2011	63
Tab. č. 12: Vývoj příjmů z pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti v mil. Kč v letech 2005 – 2009	67
Tab. č. 13: Průměrné roční peněžní příjmy na osobu v Kč v letech 2005 – 2009	68
Tab. č. 14: Sociální příjmy domácností v mil. Kč v letech 2005 – 2009	70
Tab. č. 15: Porovnání příjmů z pojistného na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti a celkových sociálních příjmů v mil. Kč v letech 2005 – 2009	71
Tab. č. 16: Výdaje na dávky důchodového pojištění podle druhu důchodu (civilní sektor) v mil. Kč v letech 2005 – 2009	72
Tab. č. 17: Výdaje na dávky nemocenského pojištění podle druhu v mil. Kč v letech	

2005 – 2009	73
Tab. č. 18: Porovnání příjmů z pojistného na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti a dávek na důchodové a nemocenské pojištění v mil. Kč v letech 2005 – 2009	74
Tab. č. 19: Výdaje na dávky státní sociální podpory v mil. Kč v letech 2005 – 2009	75
Tab. č. 20: Sociální dávky podle funkce (v mil. EURO) v letech 2005 - 2008.....	77
Tab. č. 21: Disponibilní příjem a sociální dávky domácností v mil. EUR v letech 2005 – 2008	78

12.2 Seznam obrázků

Obr. č. 1: Části systému sociálního pojištění v České republice	2
--	---

13 Seznam příloh

Příloha č. 1: Sazby pojistného na sociální zabezpečení pro rok 2011

Příloha č. 2: Vyměřovací základy a zálohy OSVČ pro rok 2011

Příloha č. 3: Potřebná doba pojištění pro starobní důchod

Příloha č. 4: Potřebná doba pojištění a dosažení potřebného věku

Příloha č. 5: Důchodový věk pojištěnců narozených v období let 1936 až 1968

Příloha č. 6: Vývoj příjmů z pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti v mil. Kč v letech 2005 - 2009

Příloha č. 7: Průměrné roční peněžní příjmy na osobu v Kč v letech 2005 - 2009

Příloha č. 8: Sociální příjmy domácností v mil. Kč v letech 2005 – 2009

Příloha č. 9: Porovnání příjmů z pojistného na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti a celkových sociálních příjmů v mil. Kč v letech 2005 – 2009

Příloha č. 10: Výdaje na dávky důchodového pojištění podle druhu důchodu (civilní sektor) v mil. Kč v letech 2005 - 2009

Příloha č. 11: Výdaje na dávky nemocenského pojištění podle druhu v mil. Kč v letech 2005 - 2009

Příloha č. 12: Porovnání příjmů z pojistného na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti a dávek na důchodové a nemocenské pojištění v mil. Kč v letech 2005 – 2009

Příloha č. 13: Výdaje na dávky státní sociální podpory v mil. Kč v letech 2005 - 2009

Příloha č. 14: Sociální dávky podle funkce (v mil. EURO) v letech 2005 - 2008

Příloha č. 15: Sociální dávky dle funkce na osobu (parita kupní síly) v letech 2005 - 2008

Příloha č. 16: Sociální dávky podle funkce (% z celkových dávek) v letech 2005 - 2008

Příloha č. 17: Disponibilní příjem a sociální dávky domácností v mil. EUR v letech 2005 – 2008

Příloha č. 18: Počet důchodově a nemocensky pojištěných klientů v letech 2005 - 2009

Příloha č. 19: Počet proplacených dnů nemocenských dávek (u zaměstnanců) v letech 2005 - 2009

Příloha č. 20: Vybraní ukazatelé dočasné pracovní neschopnosti v letech 2005 - 2009

Příloha č. 21: Počet důchodců a vyplácených důchodů v letech 2005 - 2009

Příloha č. 1

Tab. č. 1: Sazby pojistného na sociální zabezpečení pro rok 2011

	Zaměstnanec	Zaměstnavatel	OSVČ	Osoba dobrovolně účastná DP	Zahraniční zaměstnanec
Důchodové pojištění	6,5%	21,5% 21,5% 21,5%	28%	28%	----
Nemocenské pojištění	----	2,3% 3,3%	2,3% dobrovolné	----	2,3%
Příspěvek na státní politiku zaměstnanosti	----	1,2% 1,2%	1,2%	----	----
Celkem	6,5%	25% 26% * 21,5% **	29,2% 31,5% - při účasti na NP	28%	2,3%

Zdroj: Zákon o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti č. 589/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů

** pokud se jedná o zaměstnavatele s průměrným měsíčním počtem zaměstnanců nižším než 26. Zaměstnavatel si tuto sazbu sám volí pro kalendářní rok, musí to oznámit místně příslušné OSSZ do 20. 1. 2011.*

*** pokud je poplatníkem pouze pojistného na důchodové pojištění.*

Příloha č. 2

Tab. č. 2: Vyměřovací základy a zálohy OSVČ pro rok 2011

	Hlavní samostatně výdělečná činnost	Vedlejší samostatně výdělečná činnost*
Období před podáním přehledu příjmů a výdajů za rok 2010		
Měsíční vyměřovací základ minimální	5 928 Kč	2 371 Kč
Měsíční záloha pojistného na důchodové pojištění minimálně	1 731 Kč	693 Kč
Měsíční pojistné na nemocenské pojištění minimálně	92 Kč	92 Kč
V období po podání přehledu a při zahájení činnosti v roce 2011		
Měsíční vyměřovací základ minimální	6 185 Kč	2 474 Kč
Měsíční vyměřovací základ maximální	148 440 Kč	----
Měsíční záloha pojistného na důchodové pojištění: minimální maximální	1 807Kč 43 345 Kč	723 Kč
Měsíční pojistné na nemocenské pojištění: minimální maximální	92 Kč 3 415 Kč	92 Kč 3 415 Kč

Zdroj: OSVČ čeká podání Přehledu za rok 2010. Co se změní. In Česká správa sociálního zabezpečení [online]. 21. 2. 2011 [cit. 2011-04-1]. Dostupné z WWW:

<<http://www.cssz.cz/cz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2011/osvc-ceka-podani-prehledu-za-rok-2010-co-se-zmeni.htm>>.

Pozn.: OSVČ, která je účastna dobrovolného nemocenského pojištění, bude od 1. 1. 2011 posouzena vždy jako OSVČ, která vykonává hlavní samostatnou výdělečnou činnost.

** Samostatná výdělečná činnost je považována za vedlejší, pokud osoba samostatně výdělečně činná, která není účastna nemocenského pojištění osob samostatně výdělečně činných, v kalendářním roce vykonávala zaměstnání, měla nárok na výplatu invalidního důchodu nebo jí byl přiznán starobní důchod, měla nárok na rodičovský příspěvek, peněžitou pomoc v mateřství nebo nemocenské z důvodu těhotenství a porodu nebo osobně pečovala o osobu mladší 10 let, která je závislá na péči jiné osoby ve stupni I nebo o osobu, která je závislá na péči jiné osoby ve stupni II, III, IV, vykonávala vojenskou službu v ozbrojených silách ČR, byla nezaopatřeným dítětem. Úplné znění viz.: §9 odst. 6, písm. a až e.*

OSVČ vedlejší je povinna platit zálohy na pojistné, pokud daňový základ v roce 2010 dosáhl výše 56 901 Kč a činnost byla vykonávána po celý rok 2010.

Příloha č. 3

Tab. č. 3: Potřebná doba pojištění pro starobní důchod

Potřebná doba pojištění	Rok dosažení důchodového věku
25 let	před rokem 2010
26 let	v roce 2010
27 let	v roce 2011
28 let	v roce 2012
29 let	v roce 2013
30 let	v roce 2014
31 let	v roce 2015
32 let	v roce 2016
33 let	v roce 2017
34 let	v roce 2018
35 let	po roce 2018

Zdroj: Zákon o důchodovém pojištění, č. 155/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Příloha č. 4

Tab. č. 4: Potřebná doba pojištění a dosažení potřebného věku

Potřebný věk pojištěnce	Potřebná doba pojištění
Před rokem 2010 dosažení alespoň 65 let	15 let
V roce 2010 dosažení věku alespoň o 5 let vyššího, než je důchodový věk stanovený pro muže stejného data narození	16 let
V roce 2011 dosažení věku alespoň o 5 let vyššího, než je důchodový věk stanovený pro muže stejného data narození	17 let
V roce 2012 dosažení věku alespoň o 5 let vyššího, než je důchodový věk stanovený pro muže stejného data narození	18 let
V roce 2013 dosažení věku alespoň o 5 let vyššího, než je důchodový věk stanovený pro muže stejného data narození	19 let
Po roce 2013 dosažení věku alespoň o 5 let vyššího, než je důchodový věk stanovený pro muže stejného data narození	20 let

Zdroj: Zákon o důchodovém pojištění, č. 155/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Tab. č. 5: Důchodový věk pojištěnců narozených v období let 1936 až 1968

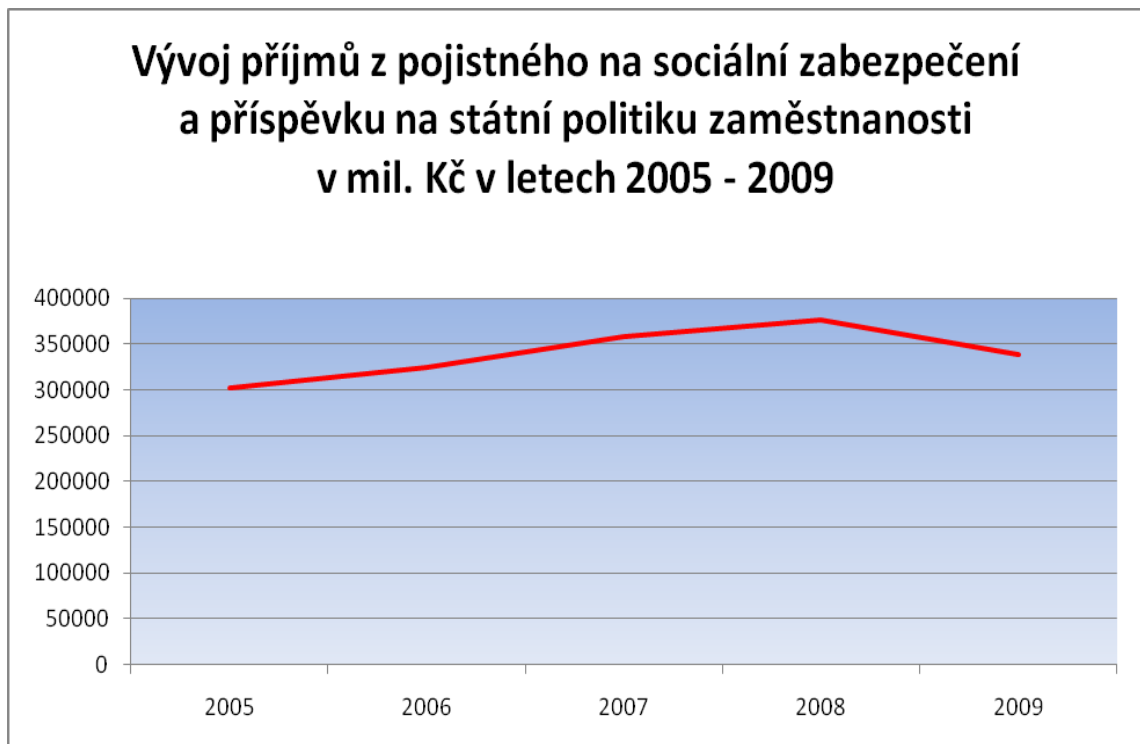
Důchodový věk pojištěnců narozených v období let 1936 až 1968							
Rok narození	Důchodový věk činí u						
	mužů	žen s počtem vchovaných dětí					
		0	1	2	3	4	5 a více
1936	60r+2m	57r	56r	55r	54r	54r	53r
1937	60r+4m	57r	56r	55r	54r	54r	53r
1938	60r+6m	57r	56r	55r	54r	54r	53r
1939	60r+8m	57r+4m	56r	55r	54r	54r	53r
1940	60r+10m	57r+8m	56r+4m	55r	54r	54r	53r
1941	61r	58r	56r+8m	55r+4m	54r	54r	53r
1942	61r+2m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m	54r+4m	53r
1943	61r+4m	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m	54r+8m	53r+4m
1944	61r+6m	59r	57r+8m	56r+4m	55r	55r	53r+8m
1945	61r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m	55r+4m	54r
1946	61r+10m	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m	55r+8m	54r+4m
1947	62r	60r	58r+8m	57r+4m	56r	56r	54r+8m
1948	62r+2m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m	56r+4m	55r
1949	62r+4m	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	56r+8m	55r+4m
1950	62r+6m	61r	59r+8m	58r+4m	57r	57r	55r+8m
1951	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m	57r+4m	56r
1952	62r+10m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m	57r+8m	56r+4m
1953	63r	62r	60r+8m	59r+4m	58r	58r	56r+8m
1954	63r+2m	62r+4m	61r	59r+8m	58r+4m	58r+4m	57r
1955	63r+4m	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	58r+8m	57r+4m
1956	63r+6m	63r	61r+8m	60r+4m	59r	59r	57r+8m
1957	63r+8m	63r+4m	62r	60r+8m	59r+4m	59r+4m	58r
1958	63r+10m	63r+8m	62r+4m	61r	59r+8m	59r+8m	58r+4m
1959	64r	64r	62r+8m	61r+4m	60r	60r	58r+8m
1960	64r+2m	64r+2m	63r	61r+8m	60r+4m	60r+4m	59r
1961	64r+4m	64r+4m	63r+4m	62r	60r+8m	60r+8m	59r+4m
1962	64r+6m	64r+6m	63r+8m	62r+4m	61r	61r	59r+8m
1963	64r+8m	64r+8m	64r	62r+8m	61r+4m	61r+4m	60r
1964	64r+10m	64r+10m	64r+4m	63r	61r+8m	61r+8m	60r+4m
1965	65r	65r	64r+8m	63r+4m	62r	62r	60r+8m
1966	65r	65r	65r	63r+8m	62r+4m	62r	61r
1967	65r	65r	65r	64r	62r+8m	62r	61r+4m
1968	65r	65r	65r	64r	63r	62r	61r+8m

Vysvětlivky:
 „r“ znamená rok
 „m“ znamená kalendářní měsíc

Zdroj: Zákon o důchodovém pojištění č. 155/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Příloha č. 6

Graf č. 1: Vývoj příjmů z pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti v mil. Kč v letech 2005 - 2009

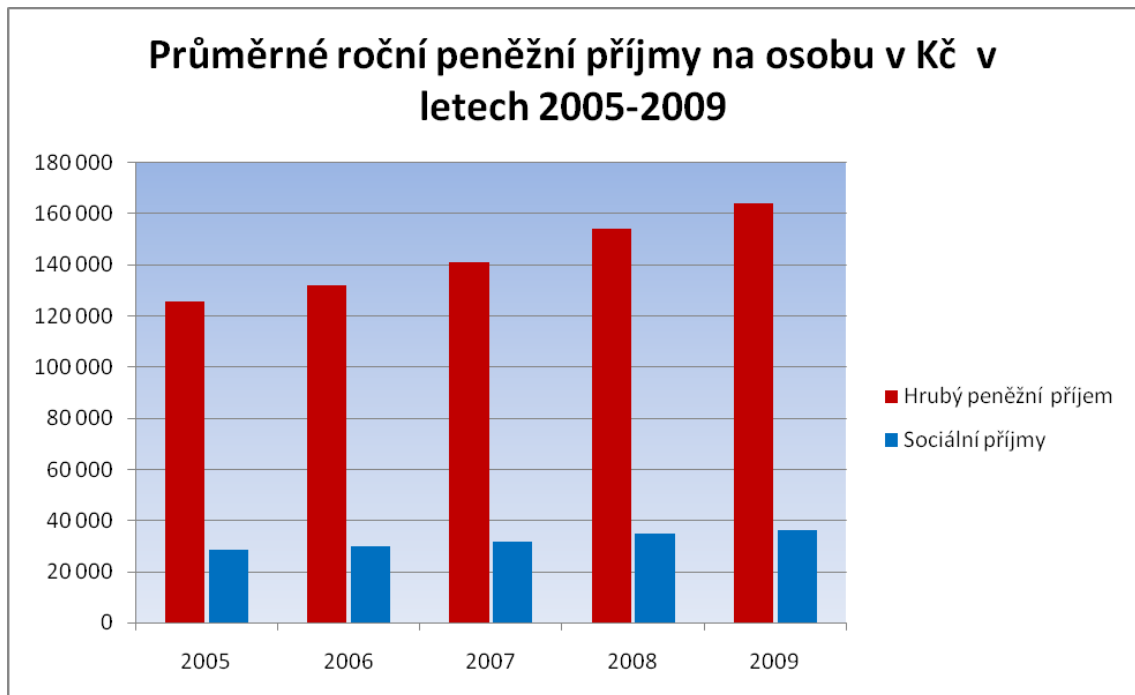
Zdroj: Rozpočet a skutečnost příjmů a výdajů ČSSZ. In Zpráva o činnosti České správy sociálního zabezpečení za rok 2008 [online]. Praha: ČSSZ, 2009 [cit. 2011-04-1]. Dostupné z WWW:

<<http://www.cssz.cz/cz/informace/informacni-materialy/zpravy-o-cinnosti.htm>>.

Výběr pojistného na sociální zabezpečení. In Výroční zpráva ČSSZ za rok 2009 [online]. Praha: ČSSZ, 2010 [cit. 2011-04-1]. Dostupné z WWW:

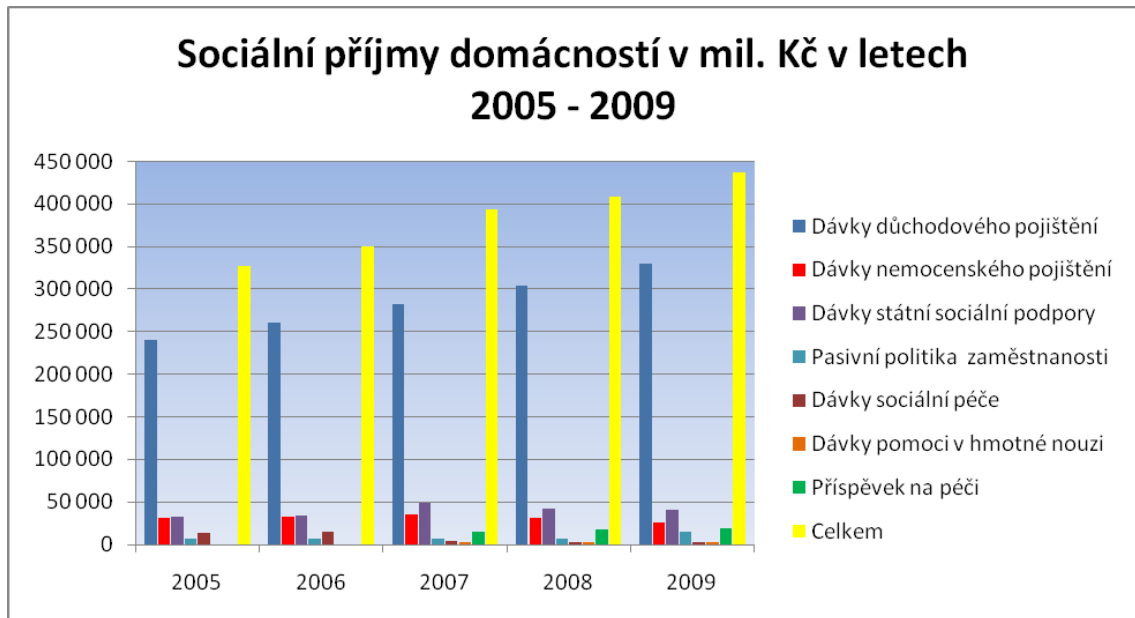
<http://www.cssz.cz/stranky/vyrocní_zpravy/2009/index.html>.

Graf č. 2: Průměrné roční peněžní příjmy na osobu v Kč v letech 2005 - 2009

Zdroj: Příjmy a výdaje obyvatelstva: Příjmy hospodařících domácností, míra ohrožení chudobou a náklady na bydlení. In Statistická ročenka České republiky 2010 [online]. Praha: ČSÚ, 24. 11. 2010 [cit. 2011-04-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/publ/0001-10->>.

Graf č. 3: Sociální příjmy domácností v mil. Kč v letech 2005 - 2009

Zdroj: Sociální příjmy domácností. In Základní ukazatele z oblasti práce a sociálního zabezpečení v ČR ve vývojových řadách a grafech 2009 [online]. Praha: MPSV, 2010 [cit. 2011-04-01]. Dostupné z WWW: < http://www.mpsv.cz/files/clanky/10135/Zakladni_ukazatele_2009_ceska_verze.pdf>.

Graf č. 4: Porovnání příjmů z pojistného na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti a celkových sociálních příjmů v mil. Kč v letech 2005 - 2009

Zdroj: Rozpočet a skutečnost příjmů a výdajů ČSSZ. In Zpráva o činnosti České správy sociálního zabezpečení za rok 2008 [online]. Praha: ČSSZ, 2009 [cit. 2011-04-1]. Dostupné z WWW:

<<http://www.cssz.cz/cz/informace/informacni-materialy/zpravy-o-cinnosti.htm>>.

Výběr pojistného na sociální zabezpečení. In Výroční zpráva ČSSZ za rok 2009 [online]. Praha: ČSSZ, 2010 [cit. 2011-04-1]. Dostupné z WWW:

<http://www.cssz.cz/stranky/vyrocní_zpravy/2009/index.html>.

Sociální příjmy domácností. In Základní ukazatele z oblasti práce a sociálního zabezpečení v ČR ve vývojových řadách a grafech 2009 [online]. Praha: MPSV, 2010 [cit. 2011-04-01]. Dostupné z WWW:

<http://www.mpsv.cz/files/clanky/10135/Zakladni_ukazatele_2009_ceska_verze.pdf>.

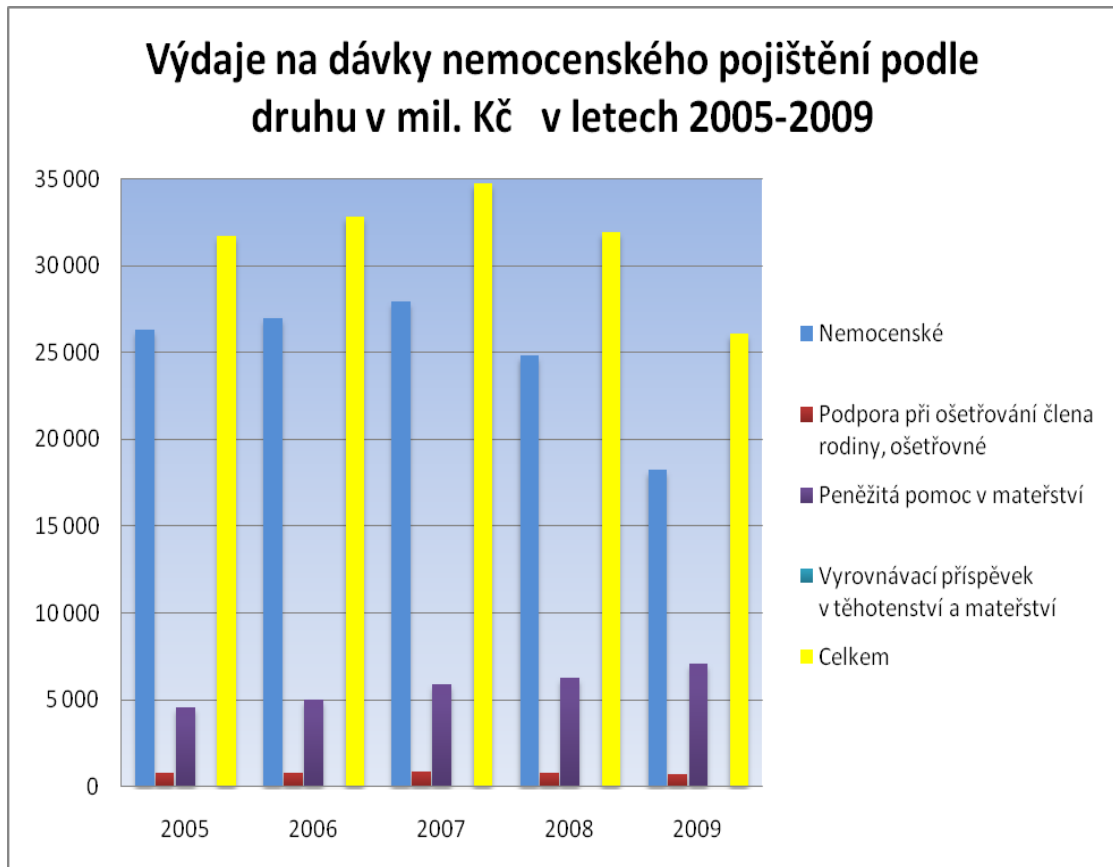
Graf č. 5: Výdaje na dávky důchodového pojištění podle druhu důchodu (civilní sektor) v mil. Kč v letech 2005 - 2009

Zdroj: Výdaje na důchody podle druhu důchodu (civilní sektor). In Základní ukazatele z oblasti práce a sociálního zabezpečení v ČR ve vývojových řadách a grafech 2009 [online]. Praha: MPSV, 2010 [cit. 2011-04-01]. Dostupné z WWW:

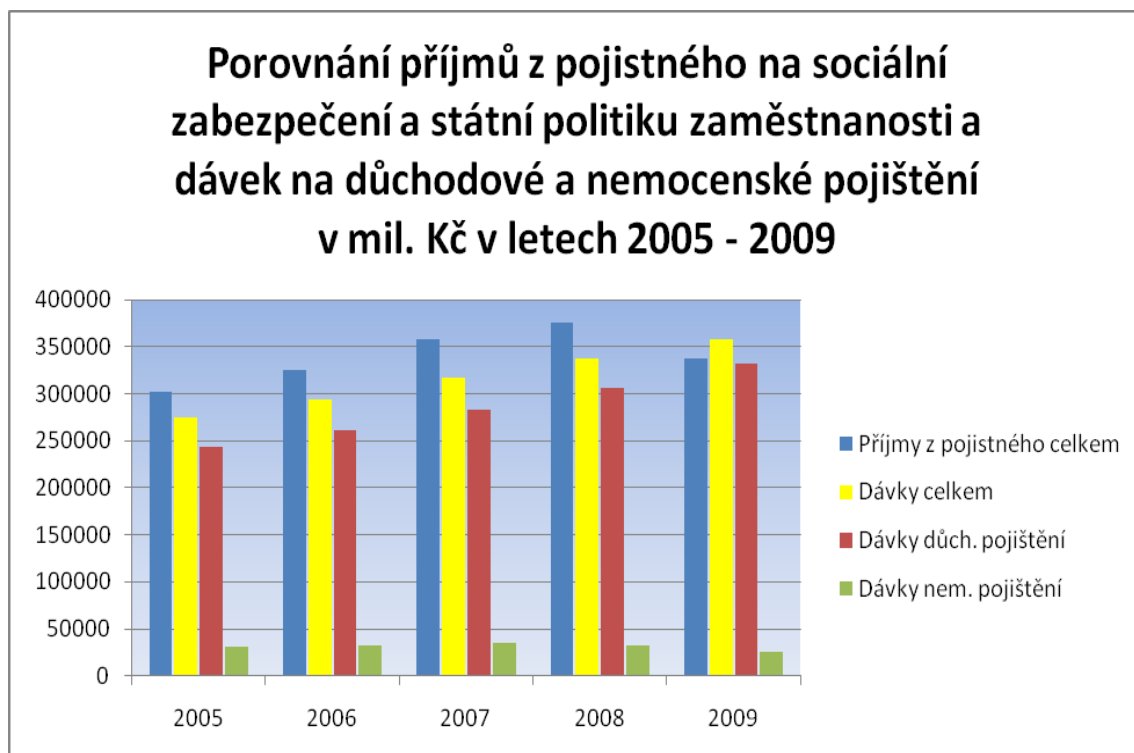
< http://www.mpsv.cz/files/clanky/10135/Zakladni_ukazatele_2009_ceska_verze.pdf>.

Graf č. 6: Výdaje na dávky nemocenského pojištění podle druhu v mil. Kč v letech 2005 - 2009

Zdroj: Výdaje na dávky nemocenského pojištění. In Výroční zpráva ČSSZ za rok 2009 [online]. Praha: ČSSZ, 2010 [cit. 2011-04-1]. Dostupné z WWW: < http://www.cssz.cz/stranky/vyrocní_zpravy/2009/index.html >.

Graf č. 7: Porovnání příjmů z pojistného na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti a dávek na důchodové a nemocenské pojištění v mil. Kč v letech 2005 – 2009

Zdroj: Výběr pojistného na sociální zabezpečení. In Výroční zpráva ČSSZ za rok 2009 [online]. Praha: ČSSZ, 2010 [cit. 2011-04-1]. Dostupné z WWW:

< http://www.cssz.cz/stranky/vyrocní_zpravy/2009/index.html >.

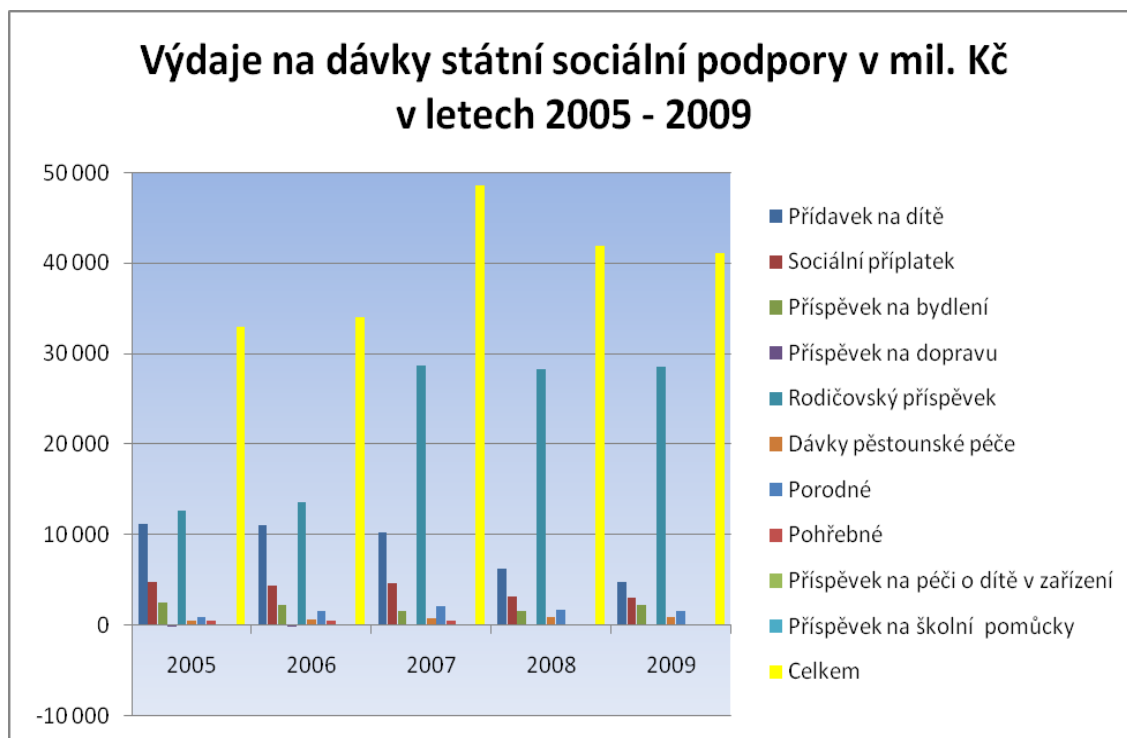
Výdaje na dávky nemocenského pojištění. In Výroční zpráva ČSSZ za rok 2009 [online]. Praha: ČSSZ, 2010 [cit. 2011-04-1]. Dostupné z WWW:

< http://www.cssz.cz/stranky/vyrocní_zpravy/2009/index.html >.

Výdaje na dávky důchodového pojištění. In Výroční zpráva ČSSZ za rok 2009 [online]. Praha: ČSSZ, 2010 [cit. 2011-04-1]. Dostupné z WWW:

< http://www.cssz.cz/stranky/vyrocní_zpravy/2009/index.html >.

Graf č. 8: Výdaje na dávky státní sociální podpory v mil. Kč v letech 2005 - 2009

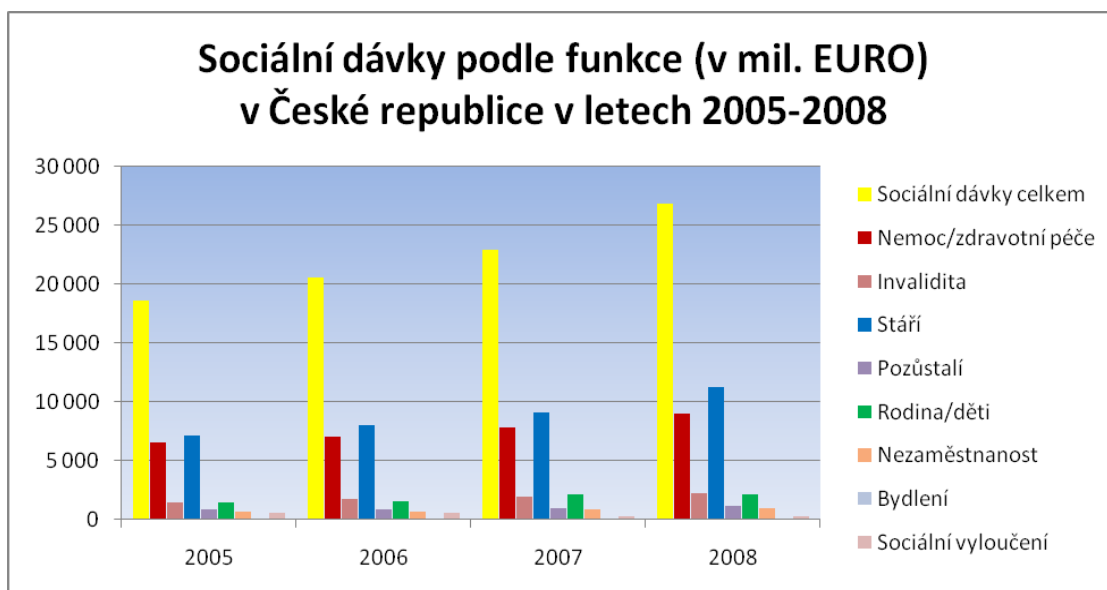
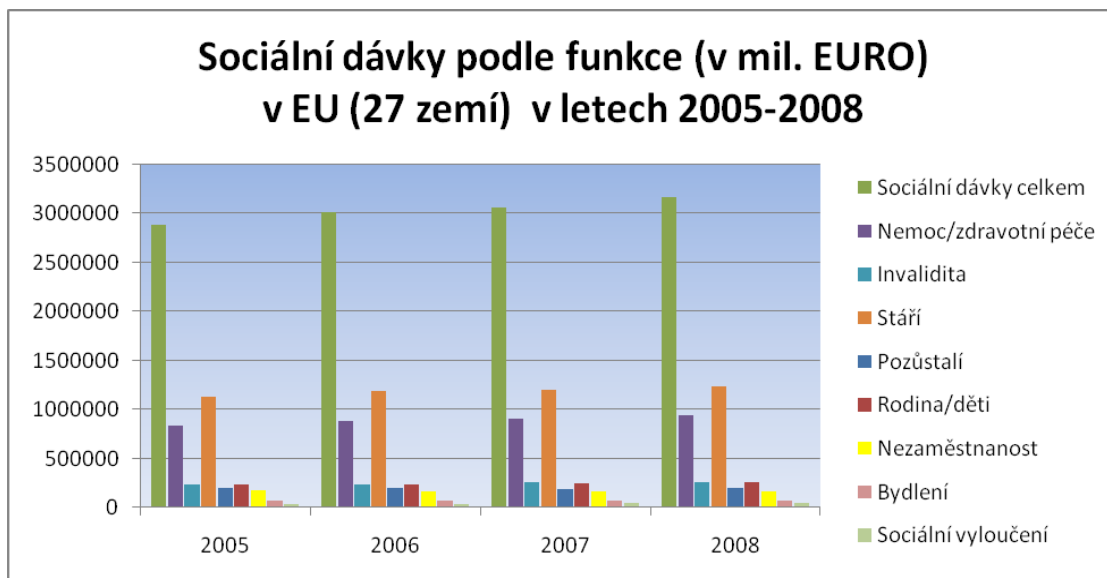

Zdroj: Vývoj výdajů na dávky státní sociální podpory. In Základní ukazatele z oblasti práce a sociálního zabezpečení v ČR ve vývojových řadách a grafech 2009 [online]. Praha: MPSV, 2010 [cit. 2011-04-01].

Dostupné z WWW:

< http://www.mpsv.cz/files/clanky/10135/Zakladni_ukazatele_2009_ceska_verze.pdf>.

Graf č. 9 a 10: Sociální dávky podle funkce (v mil. EURO) v letech 2005 - 2008

Zdroj: Eurostat [online]. 2011 [cit. 2011-04-01]. Social benefit by function. Dostupné z WWW: <http://circa.europa.eu/irc/dsis/esspros/info/data/esspros_public_data/publication/social_benefit.htm>.

Příloha č. 15

Tab. 6: Sociální dávky dle funkce na osobu (parita kupní síly) v letech 2005 - 2008

	2005	2006	2007	2008
EU (27 zemí)				
Sociální ochranné dávky celkem	5867,755395	6095,210200 p	6167,918332 p	6337,203213 p
Nemoc/zdravotní péče	1688,173561	1773,755655 p	1832,134509 p	1881,317703 p
Invalidita	465,510912	485,010057 p	506,599095 p	511,789606 p
Stáří	2297,015020	2391,509681 p	2405,120733 p	2479,931613 p
Pozůstalí	392,215067	409,451329 p	385,808989 p	395,162326 p
Rodina/děti	465,627032	476,896942 p	503,761640 p	523,236550 p
Nezaměstnanost	356,756357	341,061102 p	317,413145 p	328,236844 p
Bydlení	130,358442	137,814321 p	130,739180 p	130,153592 p
Sociální vyloučení	72,099004	79,711114 p	86,341040 p	87,374979 p
Česká republika				
Sociální ochranné dávky celkem	3157,485191	3282,163603	3588,231529	3653,307257
Nemoc/zdravotní péče	1114,940905	1129,699386	1214,512156	1217,128588
Invalidita	246,001351	281,195074	295,508441	299,331548
Stáří	1211,138001	1274,777919	1421,456665	1523,630933
Pozůstalí	135,442707	140,740052	150,925838	148,625201
Rodina/děti	238,716504	248,915866	331,329995	292,629929
Nezaměstnanost	112,801721	104,894257	124,163975	129,177551
Bydlení	14,560416	13,501277	12,426286	11,985812
Sociální vyloučení	83,439771	88,439771	37,908175	30,797695

p – předběžný údaj

Zdroj: Eurostat [online]. 2011 [cit. 2011-04-15]. Social benefits per head of population by function.

Dostupné z WWW:

<<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00107&plugin=0>>.

Příloha č. 16

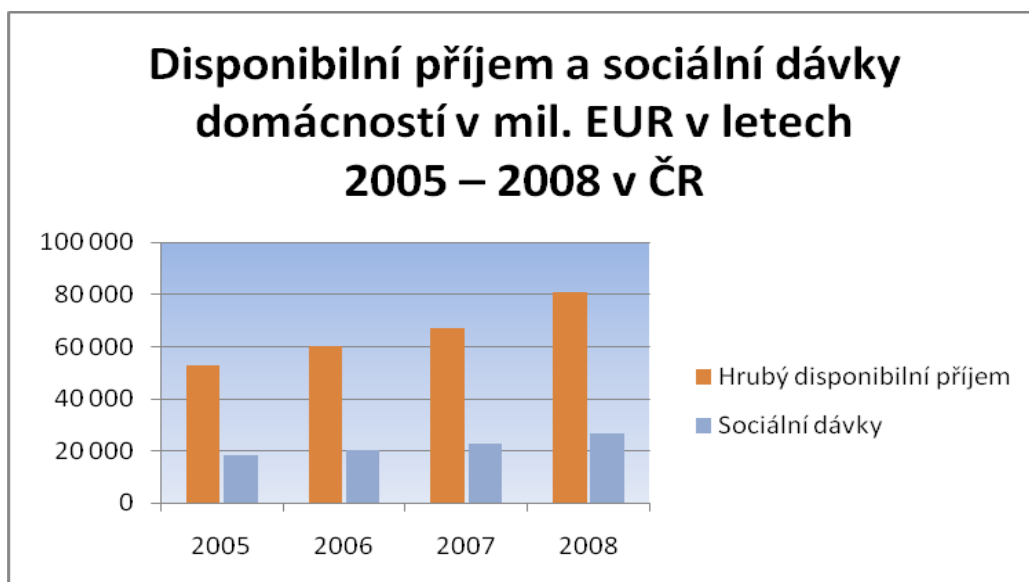
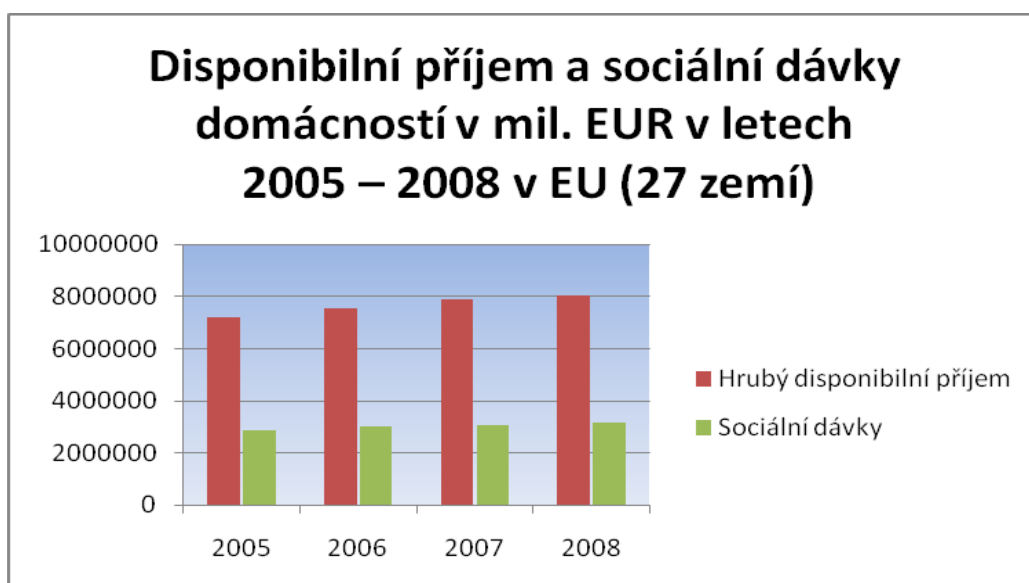
Tab. č. 7: Sociální dávky podle funkce (% z celkových dávek) v letech 2005 - 2008

	2005	2006	2007	2008
EU (27 zemí)				
Nemoc/zdravotní péče	28,8	29,1 p	29,7 p	29,7 p
Invalidita	7,9	8,0 p	8,2 p	8,1 p
Stáří	39,1	39,2 p	39,0 p	39,1 p
Pozůstalí	6,7	6,7 p	6,3 p	6,3 p
Rodina/děti	7,9	7,8 p	8,2 p	8,3 p
Nezaměstnanost	6,1	5,6 p	5,1 p	5,2 p
Bydlení	2,2	2,3 p	2,1 p	2,1 p
Sociální vyloučení	1,2	1,3 p	1,4 p	1,4 p
Česká republika				
Nemoc/zdravotní péče	35,3	34,4	33,8	33,3
Invalidita	7,8	8,6	8,2	8,2
Stáří	38,4	38,8	39,6	41,7
Pozůstalí	4,3	4,3	4,2	4,1
Rodina/děti	7,6	7,6	9,2	8,0
Nezaměstnanost	3,6	3,2	3,5	3,5
Bydlení	0,5	0,4	0,3	0,3
Sociální vyloučení	2,7	2,7	1,1	0,8

p – předběžný údaj

Zdroj: Eurostat [online]. 2011 [cit. 2011-04-01]. Social benefit by function. Dostupné z WWW: http://circa.europa.eu/irc/dsis/esspros/info/data/esspros_public_data/publication/social_benefit.htm.

Graf č. 11 a 12: Disponibilní příjem a sociální dávky domácností v mil. EUR v letech 2005 – 2008

Zdroj: Eurostat [online]. 2011 [cit. 2011-04-15]. Gross disposable income. Dostupné z WWW: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nasa_nf_tr&lang=en>.

Tab. č. 8: Počet důchodově a nemocensky pojištěných klientů v letech 2005 – 2009

	2005	2006	2007	2008	2009
Počet důchodově pojištěných klientů	4 786 415	4 846 240	4 877 954	4 978 920	4 905 021
Absolutní rozdíl	-	59 825	31 714	100 966	-73 899
Počet nemocensky pojištěných klientů	4 298 049	4 358 984	4 372 191	4 445 811	4 296 415
Absolutní rozdíl	-	60 935	13 207	73 620	-149 396

Zdroj: Počet důchodově pojištěných klientů, počet nemocensky pojištěných klientů. In Výroční zpráva ČSSZ za rok 2009 [online]. Praha: ČSSZ, 2010 [cit. 2011-04-1]. Dostupné z WWW: <http://www.cssz.cz/stranky/vyrocní_zpravy/2009/index.html>.

Příloha č. 19

Tab. č. 9: Počet proplacených dnů nemocenských dávek (u zaměstnanců) v letech 2005 - 2009

	2005	2006	2007	2008	2009
Nemocenské	100 920 399	98 825 327	97 990 272	85 511 589	48 344 243
Ošetrovné	3 141 523	3 243 589	3 022 249	2 938 306	2 251 045

Zdroj: Počet proplacených dnů nemocenských dávek (u zaměstnanců). In Výroční zpráva ČSSZ za rok 2009 [online]. Praha: ČSSZ, 2010 [cit. 2011-04-1]. Dostupné z WWW:

< http://www.cssz.cz/stranky/vyrocní_zpravy/2009/index.html >.

Příloha č. 20

Tab. č. 10: Vybraní ukazatelé dočasné pracovní neschopnosti v letech 2005 – 2009

	2005	2006	2007	2008	2009
Počet prostonaných dnů	107 095 134	104 747 532	100 589 119	87 851 038	73 907 584
Průměrná doba trvání 1 případu DPN	33,62	36,49	35,11	39,50	48,43

Zdroj: Vývoj dočasné pracovní neschopnosti. In Výroční zpráva ČSSZ za rok 2009 [online]. Praha:

ČSSZ, 2010 [cit. 2011-04-1]. Dostupné z WWW:

< http://www.cssz.cz/stranky/vyrocní_zpravy/2009/index.html >.

Příloha č. 21

Tab. č. 11: Počet důchodců a vyplácených důchodů v letech 2005 – 2009

	2005	2006	2007	2008	2009
Počet důchodců:	2 645 100	2 683 784	2 719 161	2 754 011	2 790 391
z toho ženy	1 637 584	1 656 280	1 674 015	1 687 546	1 700 961
z toho muži	1 007 516	1 027 504	1 045 146	1 066 465	1 089 430
Počet vyplácených důchodů:	3 268 673	3 310 174	3 347 121	3 383 046	3 418 876
z toho starobní	1 961 870	1 995 350	2 028 865	2 066 005	2 108 368
z toho invalidní	570 055	580 055	586 686	588 745	585 944
z toho pozůstalostní	736 748	734 769	731 570	728 296	724 564

Zdroj: Počet důchodců a důchodů. In Výroční zpráva ČSSZ za rok 2009 [online]. Praha: ČSSZ, 2010 [cit. 2011-04-1]. Dostupné z WWW:

< http://www.cssz.cz/stranky/vyrocní_zpravy/2009/index.html>.